

Kortversion

Sveriges sjätte rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Ruotsin kuudes raportti Euroopan neuvostolle
alueellisia ja vähemmistökieliä koskevaan Euroopan
peruskirjaan

שוועדן'ס זעקסטע באריכט אין איינקלאנג מיטן אייראפעישע טשארטער פאר
רעדזשאנעל אדער מינאריטעט שפראכן

Ruottin kuues raportti Eurooppa-asiin
eurooppalaisen stat- kan alla maaosa- elikkä
minuriteettikielistä

Ruota guđat raporta Eurohpáráđđái eurohpalaš
njuolggadusa vuolde eananoasi- dehe minoritehtagielas

E Švediakoro šovto izveštaj e Evropakere godidejbaske
telo e evropakoro statut regionalnikane – ja
minoritetikane čhibja

Sveerjen govhtede reektehtse Europaraaran dan
europeiske njoelkedassen nuelesne laanten- jallh
unnebelåhkoej gieli bijre

Giele

שפראך

Kieli

Čhib

Šib

Innehållsförteckning

Sveriges sjätte rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk	9
Bakgrundsinformation	9
Åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk.....	9
Språkvård och revitalisering	9
Delaktighet och inflytande.....	10
Internationellt	11
Utbildning	11
Förskoleverksamhet	11
Grundskolan.....	12
Gymnasieskolan	12
Universitetsutbildning och annan högre utbildning	12
Lärförsörjning	12
Lärförsörjning på kort sikt	13
Modersmålsundervisning.....	13
Fjärrundervisning.....	13
Läromedel	14
Forskning	15
Hälsa, social omsorg och trygghet.....	15
Äldreomsorg på minoritetsspråk	15
Medel för studie om samer med funktionsnedsättning.....	16
Rättsväsendet.....	16
Kommunikation med myndigheter.....	16
Muntlig eller skriftlig framställning samt officiella dokument på minoritetsspråk-	17
Ortnamn.....	17
Massmedia.....	18
Tv-kanaler inklusive public-service	18
Tidningar på minoritetsspråk.....	19
Kultur m.m.	20
Film.....	20
Immateriellt kulturarv	21

Ruotsin kuudes raportti Euroopan neuvostolle alueellisia ja vähemmistökieliä koskevaan Euroopan peruskirjaan	22
Taustatietoa	22
Alueellisia tai vähemmistökieliä edistäviä toimenpiteitä	22
Kielenhuolto ja elvytys	22
Osallisuus ja vaikutusvalta	23
Kansainvälistä	24
Koulutus	24
Esikoulutoiminta	24
Peruskoulu	25
Lukiokoulu	25
Yliopisto-opetus ja muu korkeampi koulutus	26
Opettajien saatavuus	26
Opettajien saatavuus lyhyellä aikavälillä	26
Äidinkielenopetus	26
Etäopetus	27
Oppivälineet	27
Tutkimus	28
Terveys, sosiaalihuolto ja turvallisuus	28
Vanhustenhuolto vähemmistökielillä	28
Varoja tutkimukseen toimintarajoitteisista saamelaisista	29
Oikeuslaitos	29
Kommunikointi viranomaisten kanssa	30
Suullinen tai kirjallinen viestintä sekä viralliset asiakirjat vähemmistökielillä	30
Paikannimet	30
Joukkotiedotusvälineet	31
Tv-kanavat ja julkinen palvelu (public-service)	32
Vähemmistökieliset sanomalehdet	32
Kulttuuri y.m.	33
Elokuva	34
Aineeton kulttuuriperintö	34

שׁוועדן'ס זעקסטע באריכט אין איינקלאנג מיטן אייראפעישע טשארטער פאר	36
רעדזשאנעל אדער מינאריטעט שפראכן	36
הינטערגרונט אינפערמאציע	36
מוסנאמען צו שטיצן ארטיגע אדער מינאריטעט שפראכן	36
שפראך באנוץ און באנייונג	36
אנטיילנמענוג און איינפלוס	37
אינטערנאציאנאל	37
עדוקעישען	38
אקטיוויטעטן אין פרי-שולעס	38
פרייערע און נידריגערע צווייטע שולע	38
העכערע צווייטע שולע	39
יוניווערסיטעטן און אנדערע העכערע לערנען	39
לערער טרענירונג און אויפנעמן	39
קורצע טערמין לערער טרענירונג	39
מאמע שפראך אינסטרוקציע	39
דיסטענץ אינסטרוקציע	40
עדיוקעישאנעל מאטריאל	40
נאכפארשונג	41
העלטקעיר, סאשעל סערוויס און סעקיווריטי	41
עלטערע-קעיר אין מינאריטעט שפראכן	41
געלטער פאר א שטודיע פון דיסעיבלד סאמי	41
געריכט סיסטעם	42
מונדליכע אדער שריפטליכע קאמיוניקאציע און אפיציעלע דאקומענטן אין מינאריטעט שפראכן	42
נעמן פון פלעצער	43
מאס-מידיע	43
TV טשענעלס, אריינגערעכנט פאבליק סערוויס בראדקעסטיונג	43
מינאריטעט שפראך צייטונגען	44
קולטור, א.ד.ג.	45
פילם	45
קולטורעל העריטעזש וואס מען קען נישט אנטאפן	45

Ruottin kuues raportti Euroopparaathiin eurooppalaisen statkan alla maaosa- elikkä minuriteettikielistä	47
Taustainformasuuni.....	47
Toimenpitoja ette eistää maaosa- elikkä minuriteettikieliä.....	47
Kielenhuolto ja revitaliseerinki	47
Osalistuminen ja vaikutusvalta.....	48
Kansanvälistä.....	49
Koulutus.....	50
Esikoulutoiminta.....	50
Peruskoulu	50
Jymnaasiakoulu.....	51
Yniversiteetikoulutus ja muu korkeampi koulutus	51
Turvaaminen opettajoista lyhyvelle ajale	51
Äitinkielenkoulutus.....	52
Kaukokoulutus	52
Oppimateriaalia	52
Tutkinto	53
Terhveys, sosiaali huolto ja turvalisuus.....	53
Vanhuustenhuolto minuriteettikielilä.....	53
Rahotusta tutkimukselle saamelaisista joilako oon toimintarajotus.	54
Oikeuslaitos	54
Komyunikasuuni virastoitten kansa	55
Suulinen elikkä kirjallinen esitys ja julkisia dokumenttiä minuriteettikielilä-.....	55
Paikannimet	56
Massmeetia.....	56
Tv-kanalit matkhaan räknätty public service	57
Avisia minuriteettikielilä.....	57
Kulttuuri, ja niin pois päin.....	58
Filmi.....	59
Immaterielli kulttuuriperintö.....	59

Ruota guđat raporta Eurohpáráđđái eurohpaláš njuolggadusa vuolde eananoasi- dehe minoritehtagielas	61
Duogášdiehtu	61
Doaimmat ovddidit eananoasi- dehe minoritehtagiela	61
Gieladikšun ja ealáskahttin	61
Oassálastin ja váikkuheapmi	62
Riikkaidgaskasaččat	62
Skuvlejupmi	63
Ovdaskuvladoaibma	63
Vuodđoskuvla	64
Gymnásaskuvla	64
Universitehtaoahpahuš ja eará alit oahpahuš	64
Oahpaheddjiid oazžun	64
Oahpaheddjiid oazžun oanehis áigái	65
Eatnigieloahpahuš	65
Gáiddusoahpahuš	65
Oahpponeavvut	66
Dutkan	67
Dearvvasvuohta, sosiála fuolaheapmi ja dorvvolašvuohta	67
Boarrásiidfuolaheapmi minoritehtagillii	67
Oahpporuhta sámiiide geain lea doaimmahehttejuvpmi	68
Vuoigatvuodálágádus	68
Gulahallan eiseválddiiguin	68
Njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktiin sihke almmolaš áššegirjjit minoritehtagillii-	69
Báikenamat	69
Joavkomeđia	70
Tv-kanálat aktan almmolaš bálvalusain	70
Aviissat minoritehtagillii	71
Kultuvra jno	72
Filbma	72
Ávnnaskeahtes kulturárbi	73

E Švediakoro šovto izveštaj e Evropakere godidejbaske telo e evropakoro statut regionalnikane – ja minoritetikane čhibja	74
Paluni informacia	74
Mere te unapredinelpe i regionalnikani – ja minoritetikani čhib	74
Čhibjakiri nega /arakhibe hem revitalizacia	74
Saučestvibe hem uticaj	75
Internacionalnikano	76
Edukacia	77
Angleškolakiri delatnost	77
Fundalnikani škola	77
Gymnazia	78
Univerziteteskiri edukacia hem aver uči edukacia	78
Sikavnengoro snabdipe	78
Sikavnengoro snabdipe ko kratko roko	78
Nastava ki dajakiri čhib	79
Edukacia ko duripa	79
Nastavakoro materiali	80
Nauka	80
Sastipe, socialnikani nega hem siguripe	81
Briga e phurenge ki minoritetika čhib	81
Sredstvo studienge e laponcon hendikapiribaja	81
Pravosudibe	82
Komunikacia e organ upravencar	82
Mujalo ja hramomo izveštaj hem oficialnikano dokumenti ki minoritetikani čhib-	83
Thanengere anava	83
Masmedia	84
Tv-kanalia uključibaja javno usluge	84
Nevipe ki minoritetikani čhib	85
Kultura hem panda	86
Filmi	86
Bimaterialnikano kulturakoro mirazi	87

Sveerjen govhtede reektehtse Europaraaran dan europeiske njoelkedassen nuelesne laanten- jallh unnebelâhkoej gieli bijre	88
Duekiebïevnesh.....	88
Råajvarimmieh guktie laanten- jallh unnebelâhkoegielem evtiedidh	88
Gïelehâksoe jih gïelejealajehteme	88
Ektiedimmie jih diedte	89
Internasjonaale	90
Ööhpehtimmie	90
Aarehskuvle	90
Maadthskuvle	91
Jårhkeskuvle.....	91
Universiteeteööhpehtimmie jih jollebe ööhpehtimmie	91
Guktie lohkehtæjjah gaavnedh.....	91
Lohkehtæjjah gaavnedh åenehks boelhkesne	92
Ietniegïeleööhpehtimmie	92
Maajeööhpehtimmie.....	92
Learoeverhtieh	93
Daennie barkosne jïjnjh orre learoeverhtieh dorjesovveme.	93
Dotkeme	93
Healsole, sosijaale hâksoe jih jearsoesvoete	94
Dåarjegh ööhpehtimmese saemiej bijre mah vueliehkâbpoe funksjovnem utnieh	94
Reakta-öörneme	94
Gaskesadteme reeremigujmie.....	95
Njaalmeldh jallh tjaaleldh öörneme jih byjjes tjaalegh unnebelâhkoegieline	95
Sijjiennommh	96
Meedije	96
Tv kanaalh jih public service	97
Plaerieh unnebelâhkoegieline	97
Kultuvre jih jienebe	98
Filmh	99
Immaterijelle aerpiegaerie	99

Sveriges sjätte rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Denna text är en sammanställning av Sveriges sjätte rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som lämnades till europarådet den 1 juni 2016. Innehållet beskriver utvecklingen under den aktuella granskningsperioden. För mer utförlig information hänvisas till den fullständiga rapporten på svenska och engelska. För bakgrundsinformation hänvisas till tidigare rapporter.

Bakgrundsinformation

De fem nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Många av dem talar något av minoritetsspråken meänkieli, jiddisch, romani chib, samiska och finska. Förstärkta rättigheter gäller för finska, samiska och meänkieli inom särskilda förvaltningsområden som idag omfattar 75 kommuner och 14 landsting. Romani chib och jiddisch är territoriellt obundna språk och omfattas således inte av förvaltningsområden.

Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det minoritetspolitiska målet är uppdelat i tre delområden; diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

Åtgärder för att främja landsdels- eller minoritetsspråk

Språkvård och revitalisering

När det gäller språkvård i jiddisch har Institutet för språk och folkminnen (ISOF) sedan september 2014 anställt en språkvårdare i jiddisch på 50 procent. Eftersom det aldrig tidigare funnits en språkvårdande instans för jiddisch i statlig regi, har arbetet än så länge huvudsakligen koncentrerats på att samla in de jiddischtalande gruppernas behov. Det finns även en referensgrupp. Rådgivning på och om jiddisch är numera en del av myndighetens språkrådgivning som är öppen för alla. Ett språkvårdsseminarium kommer också att hållas framöver utöver de språkvårdsseminarier som hålls en gång per år i finska och romani chib.

Referensgrupper för finska, romani chib och jiddisch sammanträder två gånger per år. I gruppen för romani chib ingår representanter för språkvarieteterna arli, kelderäs, lovari, kale och resanderomani.

Vad gäller språkvård på meänkieli har ISOF, i samråd med representanter för meänkieli-talare, prioriterat att lägga resurserna för språkvården på ordboksarbete.

ISOF har ett samarbete med Sveriges Utbildningsradio AB (UR) genom vilket UR spelar in Språkrådets språkvårdsseminarium i finska. ISOF har även ett samarbete med Sveriges Radios

Sisuradio där Språkrådets språkvårdare i finska svarar på språkfrågor. ISOF ger även utbildningar och kurser för bl.a. finskspråkig vårdpersonal och ger ut ett finskspråkigt infoblad 2–4 ggr/år.

ISOF fördelar medel för revitalisering av nationella minoritetsspråk. Inom ramen för detta har myndigheten haft för avsikt att uppmuntra till och att framöver prioritera mer omfattande och genomarbetade projekt som även stimulerar till fortsatt revitalisering efter det att projekten är avslutade.

Språkrådet vid ISOF har under 2011 gett ut skrifterna Riktlinjer för tillämpningen av språklagen och Vägledningen för flerspråkig information – praktiska riktlinjer för flerspråkiga webbplatser. Syftet med skrifterna är att informera myndigheterna om hur språklagen och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska tillämpas.

Delaktighet och inflytande

Samråden har stor betydelse och är en förutsättning för att förverkliga politikområdets mål. Möjligheten till inflytande skiljer sig, trots minoritetslagen, beroende på vilken minoritet det handlar om och var i landet man bor.

I 91 procent av kommunerna och 77 procent av landstingen inom förvaltningsområdena har de nationella minoriteterna getts möjlighet till inflytande genom formaliserade samråd under 2014. Av kommunerna utanför förvaltningsområdena har 10 procent haft formaliserade samråd och nära hälften uppger att de inte ger någon särskild möjlighet till inflytande.

De samordnande och uppföljande myndigheterna, Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, har under rapporteringsperioden löpande genomfört samråd. Vidare har ansvarigt statsråd alternativt statssekreterare genomfört minst sex samrådsmöten per år.

I regeringens strategi för romsk inkludering framgår att romsk delaktighet och inflytande ska prägla arbetet med strategin på alla nivåer. Regeringskansliet, berörda myndigheter och kommuner har i olika former genomfört samråd med romska sakkunniga och representanter. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har med bidrag från regeringen utvecklat en arbetsmodell som ger stöd till flera av pilotkommunerna i deras arbete med att utveckla kvalitativa och systematiska samråd med romer. De myndigheter som har uppdrag inom ramen för strategin genomför också samråd och dialoger med romska företrädare.

Regeringskansliet har kontinuerlig dialog med en romsk referensgrupp med romska sakkunniga inom olika områden, kvinnor och män i olika åldrar från de fem stora romska grupperna i Sverige. Deltagarna har förordnats efter en nomineringsprocess då romer fått föreslå deltagare. Därutöver träffar statsrådet romska företrädare i andra konstellationer, bl.a. har möten anordnats med romska flickor och kvinnor för att säkerställa deras inflytande.

Internationellt

Regeringen har intensifierat förhandlingarna om en nordisk samekonvention för att stärka och förtydliga det samiska folkets rättigheter att bevara och utveckla sitt språk, sin kultur, sina näringar och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landgränserna

Förhandlingarna kring en nordisk samekonvention utgör ett viktigt arbete för tillskapandet av folkrätt. Det är därför viktigt att förhandlingsarbetet kan ske så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Regeringskansliet har avsatt särskilda medel till Samiskt parlamentariskt råd, genom vilket det samiska folket har ett naturligt samarbetsorgan.

Nordiskt samiskt språkpris, Gollegiella, har instiftats av ansvariga ministrar och sametingspresidenterna i Norge, Sverige och Finland. Språkpriset utdelas vartannat år i syfte att främja, utveckla eller bevara det samiska språket i Norge, Sverige, Finland och Ryssland. I november 2016 är Sverige värdland för utdelningen av priset och regeringen har uppdragit åt Sametinget att administrera samt utbetala prismedlen för Gollegiella.

Sverige deltar aktivt i arbetet inom ramen för EU:s ramverk för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020, och rapporterar årligen om hur arbetet med den svenska strategin genomförs. Sedan 2012 sker arbetet bl.a. genom det nätverk med nationella kontaktpunkter för romsk inkludering som inrättats av EU-kommissionen. Syftet är att driva på medlemsstaternas arbete med sina strategier för romsk inkludering genom att ge stöd och skapa möjligheter till erfarenhetsutbyte och fördjupade diskussioner.

Sverige deltar även i CAHROM (Ad hoc Committee of Experts on Roma Issues) som svarar direkt mot Europarådets ministerkommitté. Kommittén ska bland annat analysera genomförandet av medlemsstaternas nationella politik och bidra till tematiska utbyten av erfarenheter och god praxis.

Den nordiska ämbetsmannagruppen i minoritetsfrågor sammanträder med viss regelbundenhet. Syftet med ämbetsmannagruppen är att utbyta idéer och erfarenheter mellan de nordiska ländernas regeringskanslier. Detta för att möjliggöra en långsiktig kunskapsöverföring mellan länderna.

Utbildning

Förskoleverksamhet

Ungefär två tredjedelar av kommunerna inom förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli har någon form av förskoleverksamhet på minoritetsspråk. Andelen kommuner som erbjuder sådan förskoleverksamhet har minskat under 2014, medan andelen kommuner som erbjuder annan pedagogisk verksamhet som exempelvis pedagogisk omsorg, öppen förskola- och fritidsverksamhet samt omsorg på obekvämtid har ökat. Sameskolstyrelsen får efter avtal med en kommun erbjuda förskola där verksamheten helt eller delvis genomförs på samiska.

Inom förvaltningsområdet för finska har barn, på begäran, rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska. De kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska får ett statligt bidrag för att kunna tillgodose detta krav. Detsamma gäller för meänkieli.

Grundskolan

Av 9 kap. 12 § skolförordningen framgår att för elever som har annat dagligt umgängesspråk med föräldrarna än svenska får delar av undervisningen i årskurs 1–6 anordnas på detta språk. För finska gäller detta även årskurs 7–9. Därtill har förordningen om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan förlängts till 30 juni 2016 och en ytterligare förlängning med ett år kommer att ske våren 2016. Sammantaget innebär detta att de nationella minoritetsspråken erbjuds inom grundskolans årskurs 1–9.

Fjärrundervisning regleras i skollagen från och med den 1 juli 2015. Förutsättningarna för att huvudmannen ska få anordna fjärrundervisning är att skolenheten inte har någon legitimerad eller behörig lärare för de aktuella ämnena eller att elevunderlaget är otillräckligt.

Oavsett var i landet man bor ska man ha möjlighet till modersmålsundervisning och studiehandledning och regeringen har i detta syfte den 28 april 2016 beslutat propositionen Fjärrundervisning och entreprenad – nya möjligheter för undervisning och studiehandledning på modersmål. Fjärrundervisning får anordnas i ämnena modersmål, samiska i sameskolan, moderna språk, teckenspråk och för att ge elever studiehandledning på modersmålet samt för integrerad samisk undervisning i grundskolan.

Angående expertkommitténs uppmaning till Sverige om att vidta åtgärder för en lämplig modell för meänkieliundervisning kan följande anföras. Sedan den 1 juli 2015 finns separata kursplaner för grundskolan och motsvarande skolformer i de nationella minoritetsspråken, däribland meänkieli. Dessa kursplaner utgår både från första- och andraspråkstalare. Styrdokument finns med andra ord på plats och ska användas för undervisning i modersmålet meänkieli. Innehållet i kursplanerna för de nationella minoritetsspråken är snarlikt, dock skiljer det sig åt i de delar som avhandlar respektive minoritetsspråks kultur.

Gymnasieskolan

Det regelverk som gäller för utbildning i gymnasieskolan tillåter att kommuner och andra huvudmän tillhandahåller gymnasieutbildning på ett nationellt minoritetsspråk, något som exempelvis förekommer när det gäller det samiska språket.

Universitetsutbildning och annan högre utbildning

Utbildning vid universitet och högskolor är öppen för alla som är behöriga till respektive utbildning, oavsett bostadsort. Vissa kurser ges även i form av distansundervisning. Universitetskurser erbjuds inom flera av de nationella minoritetsspråken.

Läraförsörjning

Regeringen flyttar från och med 2016 ansvaret för att bygga upp och utveckla ämneslära-
rutarutbildning i meänkieli från Stockholms universitet till Umeå universitet mot bakgrund av

Europarådets rekommendation och de nationella minoriteternas önskemål att utbildning i språket och lärarutbildning i meänkieli bör koncentreras till ett universitet i Sverige. Då Umeå universitet har det nationella ansvaret för språket anser regeringen det lämpligt att förlägga ämneslärarutbildningen dit. Stockholms universitet har fortvarigt ett nationellt ansvar för att bygga upp och utveckla en ämneslärarutbildning i finska.

Umeå universitet har även ett uppdrag att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i samiska. Södertörns högskola har motsvarande uppdrag för romani chib. Lunds universitet har sedan tidigare ett särskilt åtagande för utbildning i jiddisch.

Stockholms universitet beviljades i juni 2013 examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 i finska som modersmål.

Umeå universitet beviljades i juni 2014 examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i samiska som modersmål.

Läraryrsförsörjning på kort sikt

För att på kort sikt främja tillgången till modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken samiska, meänkieli och romani chib har regeringen gett Skolverket i uppdrag att se till att en lämplig utbildning tas fram och genomförs i syfte att minst tolv personer blir verksamma som modersmåls lärare i minoritetsspråken. I det tilläggsuppdrag som gavs 2014 ingår dels att ge förutsättningar för ytterligare deltagare att genomgå utbildningsinsatserna i samiska och meänkieli, dels att se till att en lämplig utbildning i romani chib tas fram och genomförs samt att denna utbildning bör avse minst åtta deltagare.

Modersmålsundervisning

Genom ändringar i skollagen, som trädde i kraft den 1 juli 2015 har kravet på att en elev ska ha grundläggande kunskaper i språket för att erhålla modersmålsundervisning avskaffats i förhållande till de nationella minoritetsspråken, vilket gör att fler barn som tillhör en nationell minoritet har möjlighet att lära sig sitt modersmål i skolan.

Gymnasieelever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har rätt till undervisning i modersmål, även om språket inte är elevernas dagliga umgängesspråk i hemmet. Eleven behöver dock ha goda kunskaper i språket vilket följer av att en elev, med de ändringar som genomförts i skollagen, nu har större möjligheter att läsa språket i grundskolan. I gymnasieskolan kan eleven även läsa sitt nationella minoritetsspråk – finska, samiska, jiddisch, meänkieli eller romani chib – som språkval. Studierna kan börja på en nivå som utgår från elevens förkunskaper.

Fjärrundervisning

Fjärrundervisningen regleras sedan den 1 juli 2015 i skollagen. Med fjärrundervisning menar man interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik. Elever och läraren befinner sig i olika lokaler när undervisningen sker, dock ska en handledare vara

närvarande i den lokal där fjärrundervisning sker. Huvudmannen, den som driver skolan, får anordna fjärrundervisning i vissa ämnen då skolenheten inte har någon legitimerad eller behörig lärare för undervisningen eller då elevunderlaget är otillräckligt.

Huvudmannen kan teckna avtal för fjärrundervisning med Sameskolstyrelsen som från och med hösten 2015 erbjuder fjärrundervisning i samiska på varieteterna nordsamiska, lulesamiska samt sydsamiska och följer kursplanen för ämnet.

En lagrådsremiss om bland annat möjligheten till att anordna fjärrundervisning på entreprenad har lämnats till lagrådet. Det föreslås att även uppgifter som avser fjärrundervisning i modersmål eller studiehandledning på modersmål ska få överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. Uppgifterna får dock endast överlämnas på entreprenad om huvudmannen har gjort vad som rimligen kan krävas för att anordna utbildningen inom den egna organisationen.

Vidare föreslås att skollagens definition av entreprenad ändras. Entreprenad föreslås innebära att en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman med bibehållet huvudmannaskap sluter avtal med någon annan om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen. Det föreslås dessutom en ändring i skollagen som ger kommuner och landsting befogenhet att utföra uppgifter inom skolväsendet på entreprenad åt en annan huvudman inom skolväsendet, även om angelägenheten inte har anknytning till kommunens eller landstingets område eller medlemmar. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2016.

Läromedel

Statens skolverk gavs 2013 i uppdrag att stödja utveckling och produktion av läromedel i och på de nationella minoritetsspråken vilket även innefattade utveckling och produktion av böcker och andra lärverktyg på de nationella minoritetsspråken som nybörjarspråk.

Inom uppdraget har nya undervisningsmaterial tagits fram för användning inom undervisning i nationella minoritetsspråk. Materialen som publiceras via Skolverkets webbplats är i form av lärarvägledningar med elevaktiviteter avsedda för undervisning av elever med ingen eller begränsade kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Alla delar är inte helt färdigställda men kommer att publiceras successivt under 2016.

Sameskolstyrelsen har regeringens uppdrag att svara för utveckling av lärverktyg på samiska. Under 2015 har Sameskolstyrelsen gett ut ett nytt läromedel med bokstavskort på samiska. De har också översatt samhällsorienterande och naturorienterande undervisningslitteratur för årskurs 1–3 till nord- och lulesamiska. 13 pekböcker har översatts till nord-, syd- och lulesamiska. Läseböcker, arbetsböcker och en sångbok, Lávllagirji, har reviderats.

Gällande kursplanen i jiddisch och romani chib som modersmål är denna utformad för elever som läser språken som första- och andraspråk där andraspråk är nybörjarspråk. Enligt kursplanen ska undervisningen syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Vidare framgår att undervisningen i alla årskurser ska behandla kultur kopplat till språket i fråga.

Det finns ett pågående arbete på departements- och myndighetsnivå mellan Sverige, Norge och Finland i syfte att utveckla en samsyn och få till stånd ett samarbete kring läromedel för samer. De tre länderna ska utarbeta och gemensamt komma överens om en prioriteringslista som ska förankras inom politiken i de tre länderna. Detta arbete beräknas vara klart under 2016.

Forskning

För romani chib pågår två forskningsprojekt inom ISOF. Ett europeiskt projekt handlar om romska barns grammatiska inlärningsförmåga i förskoleklass, där syftet är att på ett vetenskapligt sätt motverka den obefogade placeringen av romska barn i särklasser. Ett annat forskningsprojekt inom myndigheten heter Romsk vardag, inom vilket myndigheten samlar in viktig information om t.ex. romsk matkultur, identitet och seder och bruk.

Hälsa, social omsorg och trygghet

Äldreomsorg på minoritetsspråk

I en rapport från 2015 konstaterar Socialstyrelsen att kommunerna har olika förutsättningar att uppfylla lagens intentioner för att fler äldre ska kunna få sin rätt till äldreomsorg tillgodosedd. Kommunens invånarantal och geografiska storlek samt storleken på minoritetsgruppen är faktorer som påverkar möjligheten att erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråk, liksom långa geografiska avstånd i kommunen.

Det är svårt att skapa särskilda avdelningar för ett visst språk om det är få äldre som efterfrågar en plats och det finns ett begränsat utbud av personal med kunskaper i minoritetsspråk. Flertalet av kommunerna i det samiska förvaltningsområdet är även avfolkningskommuner. Socialstyrelsen pekar även på problem i form av bristande kunskap om lagen om nationella minoriteter hos såväl anställda som hos folkvalda samt brist på information översatt till minoritetsspråk riktad till de äldre och deras anhöriga.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2016 komplettera publikationen Din rätt till vård och omsorg – en vägvisare för äldre med information om de nationella minoriteternas rättigheter, samt översätta skriften till samiska, meänkieli och finska. Vidare ska Socialstyrelsen verka för att skriften samt information om de nationella minoriteternas rättigheter sprids till berörda kommuner. Arbetet ska redovisas senast den 10 oktober 2016.

Insatser inom socialtjänsten ska präglas av bästa tillgängliga kunskap, god kvalitet och utgå från den enskildes behov och förutsättningar. I syfte att höja kvaliteten inom äldreomsorgen, öka tryggheten för de äldre samt förbättra förutsättningarna för en jämställd, likvärdig och jämlik äldreomsorg i hela landet, avsätter regeringen 2 miljarder kronor per år 2016–2018 för att öka bemanningen. Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att utforma en kunskapsatsning för baspersonal i verksamheter inom äldreomsorgen som bl.a. möjliggör utvecklingsinsatser för att långsiktigt minska strategiskt viktiga kunskapsluckor.

Medel för studie om samer med funktionsnedsättning

Regeringen har fattat beslut om att bevilja Nordens Välfärdscenter medel för att genomföra en studie om hur livssituationen för samer med funktionsnedsättning och deras anhöriga ser ut. Studien kommer att inkludera en undersökning till de samiska förvaltningskommunerna med frågor om LSS-insatser och behov på samiska språket, kunskap om samiskt liv och kultur bland de olika personalgrupperna, riktad verksamhet till samisk befolkning och funktionshinderperspektiv inom detta, boende och färdtjänst i relation till behov hos samisk befolkning, hemsjukvård, förskola- och skola, kopplingen till särskilt stöd och specialpedagogik samt arbete och sysselsättning. Studien ska slutredovisas den 15 januari 2017.

Rättsväsendet

Sedan den 1 oktober 2013 gäller skärpta regler rörande tolkning och översättning i brottmål. Bland annat har kompetenskraven skärpts när det gäller tolkar och översättare som anlitas av domstolar och brottsutredande myndigheter. Om det är möjligt ska en tolk eller en översättare som är auktoriserad anlitas. Den som döms för ett brott ska inte betala tillbaka det som staten betalat för en offentlig försvarares utlägg för tolkning av överläggning med den tilltalade. Den som har en privat försvarare och döms för ett brott ska även kunna få egna kostnader för tolkning av överläggning med försvararen ersatta av staten. Reglerna omfattar även minoritetsspråken och gäller i alla domstolar i landet.

På Sveriges Domstolars webbplats finns utförlig information om möjligheten och rätten att använda minoritetsspråk i en domstolsprocess. Informationen är tillgänglig på finska, samiska och meänkieli.

Kommunikation med myndigheter

En förutsättning för att de nationella minoritetsspråken ska kunna användas i kontakt med myndigheter, även inom rättsväsendet, är att det finns samhällstermer på språken. En stor del av de språkvårdande insatserna för minoritetsspråken hos Institutet för språk och folkminnen (ISOF) är därför koncentrerade till terminologiskt arbete inom olika samhällsområden, t.ex. sjukvård, juridik och offentlig förvaltning. På finska finns en mängd ordlistor inom olika samhällsområden. På romani chib finns än så länge ordlistor inom områdena utbildning, medicin samt socialt arbete på arli, lovari, kalderaš och kale. På kale finns också ordlistor inom områdena trafik, begravning samt utmätning och konkurs.

Myndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget lämnar inom sitt uppdrag att följa upp efterlevnaden av minoritetslagen årligen en rapport till regeringen om kommuners, landstings och statliga myndigheters tillämpning av lagen om nationella minoritetsspråk.

Det råder brist på generell information om myndigheters kontinuerliga arbete med att stärka språkkunskapen inom sina organisationer och i vilken grad detta arbete får genomslag i kontakterna med enskilda. Den information som finns att tillgå visar på att det finns goda exempel på myndigheter som genomför inventeringar av medarbetares språkkunskap och även myndigheter som särskilt söker språkkompetens.

Vad gäller språk och kulturell identitet uppger flera länsstyrelser att de gjort en inventering av personalens språkkompetens. Kronobergs län, som ansvarar för flertalet av länsstyrelsernas servrar, har gjort en särskild inventering av telefonisternas språkkompetens. I Västernorrland kommer behovet av nationella minoritetsspråk att finnas med som ett kriterium i upphandling av växel och receptionsservice. Länsstyrelsen i Södermanland främjar rekryteringen av finskspråkig personal.

Muntlig eller skriftlig framställning samt officiella dokument på minoritetsspråk-

I 8 § lagen om nationella minoriteter anges att enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk.

Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli eller samiska. Myndigheter ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Ortnamn

Under den aktuella perioden har Lantmäteriets grundläggande kartdatabas kompletterats med ortnamn på de olika samiska varieteterna. För närvarande pågår vid Institutet för språk och folkminnen en språkgranskning av ett femtiotal sydsamiska namn upptecknade i Åre kommun.

Vid Ortnamnsrådets sammanträde i oktober 2013 redogjorde Sametinget för synpunkter på de platsmärken som Trafikverket satt upp längs det allmänna vägnätet. Platsmärken med dubbla namnformer behåller många gånger de föråldrade kartortografiska namnformerna tillsammans med de språkligt korrekta. Sametinget menar att de gamla formerna måste utmönstras, men visar ändå viss förståelse för att dessa ändå används. Sametinget menar vidare att det samiska namnet med korrekt stavning bör stå överst på platsmärkena om ursprunget är ett samiskt namn, samt att det inte bör vara någon storleksskillnad mellan två namn som redovisas för samma objekt.

Lantmäteriet har remitterat frågan om utbredningen av meänkieli i jämförelse med finska till Svenska Tornedalingars riksförbund (STR-T). STR-T anser att utbredningsområdet för meänkieli visavi finskan är sådant att hela det område som utgörs av förvaltningsområdet för meänkieli (Kalix, Haparanda, Övertorneå, Pajala, Kiruna och Gällivare kommuner) också utgör utbredningsområde för ortnamnen på meänkieli.

Trafikverket Region Nord håller på med ett mycket omfattande arbete inom Norrbottens och Västerbottens län, där namn på samtliga allmänna statliga vägar som ligger inom områdena för minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli har inventerats och sänts på remiss till Lantmäteriet för eventuella ändringar av angivelser på platsmärken där ortsnamn anges. Detta i enlighet med god ortsnamnsed vilket därmed innebär att ortsnamnsangivelser på vägmärken sker i harmoni med de allmänna kartorna, dvs. kartor utgivna av Lantmäteriet. Vid utmärkning

av ortnamn gäller kulturmiljölagen som trädde i kraft i sin nuvarande lydelse den 1 januari 2014. Arbetet innebär även att många av de ortnamn som ska skyltas behöver remitteras till såväl Institutet för språk och folkminnen (ISOF) som minoritetsföreträdare (t.ex. Sametinget och STR-T).

ISOF har kontinuerligt granskat ortnamn på samtliga territoriella minoritetsspråk: nord-, lule-, syd- och umesamiska samt finska och meänkieli. Denna granskning medför att fler ortnamn på de nationella minoritetsspråken kan redovisas med korrekt ortografi i grundläggande geodata och genom detta sprids de korrekta ortnamnen vidare i samhället. Genom att minoritetsspråkens ortnamn finns redovisade i Lantmäteriets grundläggande geodata stärks bevarandet av dessa namn och därmed också språken i fråga.

Massmedia

Minoritetsspråkig media är en stark faktor i språkens bevarande och revitalisering. Regeringen är av denna mening och har därför infört krav på förstärkningar av utbudet i public service-företagens sändningstillstånd. Vidare har förutsättningarna för övrig minoritetsspråkig media stärkts genom särskilda regler i bl.a. presstödsförordningen.

Tv-kanaler inklusive public-service

Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har sändningstillstånd som sträcker sig under perioden 2014–2019. Däremot anges att utbudet sammantaget ska öka årligen jämfört med 2013 års nivå och att ökningen ska vara betydande. Kraven på programföretagens utbud på minoritetsspråk har därmed skärpts i förhållande till vad som gällde under tillståndspanoroden 2010–2013.

Vidare ställs nu krav i sändningstillstånden att samtliga programföretag ska erbjuda ett utbud på det nationella minoritetsspråket jiddisch och andra minoritetsspråk samt att särskild hänsyn ska tas till de språkliga behoven hos barn och unga som tillhör språkliga eller etniska minoritetsgrupper.

Den grundläggande principen är att all egenproduktion i public-service görs på respektive minoritetsspråk, men när det gäller romani chib och meänkieli så har vissa program dubbats. Det gäller framför allt programmet Sverige Idag som dubbats till de olika varieteterna arli och lovara (romani chib) och meänkieli. Dramaserien Vikingshill med målgrupp bland ungdomar dubbades också till romani chib och meänkieli.

Av det som Utbildningsradion (UR) i public service-redovisningen 2014 har redovisat som sända program på nationella minoritetsspråk, är en majoritet så kallade versionerade program. Cirka 80 procent av sänt utbud är program med voice over på olika nationella minoritetsspråk och cirka 15 procent av utbudet är ursprungligen, dvs. helt och hållet, producerade och utsända på minoritetsspråk. En liten andel program, uppskattningsvis 5 procent av total sändningsvolym, är dubbade.

När det gäller textning så förekommer det fall där programmet utöver minoritetsspråket också innehåller svenska. I det fallet undertextas den del av programmet som talas på svenska till minoritetsspråket.

Tidningar på minoritetsspråk

Som framgår av Sveriges femte rapport kan presstödet ges för tidningar som riktar sig till språkliga minoriteter, bl.a. finns det tidningar på finska som får presstödet. För att underlätta för tidningar på samiska och meänkieli gäller sedan den 1 januari 2014 särskilda lättnader i kriterierna för att uppfylla kraven för stöd. Begränsat driftsstöd kan också ges till tidningar vars redaktionella innehåll till minst 25 procent är skrivet på något eller några av språken finska, samiska eller meänkieli. Sedan den 1 juli 2015 har den geografiska omfattningen av bestämmelsen utökats även för finska språket för att motsvara de bestämmelser som gäller för samiska och meänkieli genom att hela förvaltningsområdet nu omfattas. Det finns för närvarande en stödberättigad tidning som skriver delvis på finska och meänkieli.

Den 15 april 2016 trädde en ny förordning om statsbidrag till tryckta allmänna nyhetstidningar för utveckling av elektroniska publiceringstjänster i kraft. Enligt förordningen kan insatser med särskild betydelse för nationella minoriteter erhålla stöd med upp till 75 procent av kostnaden för insatsen eller förstudien. I andra fall får stödet täcka högst 40 procent av kostnaden.

Presstödsförordningens giltighetstid har förlängts till den 31 december 2019 med vissa förändringar baserat på underlag från Presstödskommitténs slutbetänkande Översyn av det statliga stödet till dagspressen efter Europeiska kommissionens godkännande.

I mars 2015 tillsatte regeringen utredningen En mediepolitik för framtiden. Utredningen har i uppdrag att analysera behovet av nya mediepolitiska insatser när presstödet i dess nuvarande form upphör och lämna förslag på nya mediepolitiska verktyg. Samråd ska ske med företrädare för urfolket samerna och de nationella minoriteterna. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2016.

Samtliga de förslag som Presstödskommittén lämnade i delbetänkandet Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli, vilka redovisades i Sveriges femte rapport, har genomförts. Upplagegränsen för allmänt driftsstöd har sänkts från 1 500 till 750 abonnerade exemplar för dagstidningar som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli. Samtidigt har kravet på att 90 procent av upplagan måste vara spridd i Sverige tagits bort för sådana tidningar men stödet beräknas, precis som för andra dagstidningar, utifrån den del av upplagan som huvudsakligen distribueras inom Sverige.

Bestämmelsen om begränsat driftsstöd för en tidning vars redaktionella innehåll till minst 25 procent är skrivet på finska har utökats till att även gälla meänkieli eller samiska om det redaktionella innehållet till minst 25 procent är skrivet på något eller några av dessa språk och tidningens utgivningsort är en kommun som ingår i förvaltningsområdet för något av språken enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Förändringarna trädde i kraft den 1 januari 2014 och syftar till att underlätta för tidningar helt eller delvis på samiska eller meänkieli

att få driftsstöd. Hittills har en tidning börjat skriva delvis på meänkieli och har fått stöd enligt bestämmelsen.

Statens kulturråd fördelar även stöd för produktion av kulturtidskrifter på de nationella minoritetsspråken. För 2014 mottog åtta nationella minoriteters kulturtidskrifter medel på totalt 850 000 kronor från Kulturrådet. Sex av dessa gavs ut helt eller delvis på ett nationellt minoritetsspråk.

Kultur m.m.

Genom införandet av den s.k. kultursamverkansmodellen har Kulturrådet i dialog med regionerna adresserat det minoritetspolitiska målet. Av Kulturrådets regleringsbrev framgår från och med 2014 att myndigheten i sin bedömning och uppföljning av de regionala kulturplanerna särskilt ska uppmärksamma landstingens arbete för att främja de nationella minoriteternas, och i synnerhet romers, kultur och kulturarv. Under 2014 fastställde Kulturrådet även nationella minoriteters kultur som en av fem prioriteringsgrunder för statsbidrag inom kultursamverkansmodellen.

Samiskt språkcentrum arbetar med rådgivning och information till allmänhet, myndigheter och föreningar samt för revitalisering av det samiska språket och för att stärka samiskans position i samhället. I språkcentrums uppdrag ingår även att dokumentera och bidra till revitalisering. De verkar i samarbete med andra institutioner och organisationer och har varit med i arbetet med en rad samiska språkprojekt, däribland en ordboks-applikation som allmänheten gratis kan ladda ner till mobiler och surfplattor.

Samiskt informationscentrum (SIC) producerar information till allmänheten om samer och deras förhållanden i kunskapshöjande syfte. Den huvudsakliga kanalen för detta är webbplatsen samer.se. Under 2015 genomfördes kampanjen #mittsápmi via sociala medier och hemsidan.. Projektet lever vidare på hemsidan samer.se.

Film

Filminstitutet har beviljat stöd till Finlandsinstitutet för dess arbete med att sprida finsk film i Sverige, samt beviljat stöd till lokala biografer som i samarbete med Finlandsinstitutet har visat ny finsk film. Under den aktuella perioden har en film med Finland som huvudproduktionsland beviljats stöd. Två filmfestivaler för finsk film och en samisk filmfestival har erhållit stöd via Kulturrådets stöd till nationella minoriteters kulturverksamhet.

I december 2015 gav regeringen Stiftelsen Svenska Filminstitutet i uppdrag att stödja tillgången till barnfilm på de nationella minoritetsspråken. För uppdraget tilldelas medel ska användas för att språkanpassa film riktad mot barn, främst i åldrarna fyra till åtta år, företrädesvis genom intalade ljudspår. I uppdraget ingår också att verka för en bred spridning av de filmer som språkanpassats. Romani chib, tillsammans med samiska och meänkieli, är de språk som prioriteras i uppdraget, i mån av medel omfattas även jiddisch och finska.

Under perioden har även en romsk och en judisk filmfestival fått stöd via Kulturrådets stöd till nationella minoriteters kulturverksamhet. Filminstitutet har under perioden beviljat produktionsstöd till en film med ett romskt tema: Papsza – den romska sången.

Immateriellt kulturarv

Sverige ratificerade 2011 Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet. Under åren 2011–2013 hade Institutet för språk och folkminnen (ISOF) regeringens uppdrag att som samordnande myndighet utveckla arbetet med tillämpningen av konventionen. Uppdraget slutredovisades i februari 2014 i rapporten Levande traditioner, Slutrapport om tillämpningen av Unescos konvention om tryggheten av det immateriella kulturarvet i Sverige. ISOF har därefter haft ett fortsatt uppdrag att tillvarata och utveckla det påbörjade arbetet med tillämpningen av konventionen.

Sametinget deltar och har bildat en samisk arbetsgrupp som utsett representanter till de olika noderna. Även den sverigefinska och tornedalska minoriteten och den meänkielitalande har deltagit i nodarbetet. ISOF arbetar vidare aktivt för ett större deltagande från fler nationella minoriteter.

Ruotsin kuudes raportti Euroopan neuvostolle alueellisia ja vähemmistökieliä koskevaan Euroopan peruskirjaan

Tämä teksti on kooste Ruotsin 1. kesäkuuta 2016 antamasta kuudennesta raportista Euroopan neuvostolle koskien eurooppalaisen peruskirjan mukaisia alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä. Siinä kuvataan kyseessä olevan seurantajakson aikaista kehitystä. Yksityiskohtaisempaa tietoa on saatavissa ruotsin- ja englanninkielisestä kokonaisraportista. Taustatietoja on aikaisemmissa raporteissa.

Taustatietoa

Ruotsin viisi kansallista vähemmistöä ovat juutalaiset, romanit, saamelaiset, ruotsinsuomalaiset ja tornionjokilaaksolaiset. Useat heistä puhuvat jotain vähemmistökieltä, meänkieltä, jiddiisiä, romani chibiä, saamea tai suomea. Erityishallintoalueilla, jotka tänä päivänä koskevat 75 kuntaa ja 14 maakäräjää, on voimassa vahvistetut oikeudet suomen-, saamen- ja meänkielille. Romani chib ja jiddiś ovat alueellisesti sitoutumattomia kieliä eivätkä siksi kuulu hallintoalueisiin.

Vähemmistöpolitiikan päämääränä on suojella kansallisia vähemmistöjä ja vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan saada vaikutusvaltaa sekä tukea historiaan pohjautuvia vähemmistökieliä, jotta ne säilyisivät elinkelpoisina. Vähemmistöpoliittinen päämäärä on jaettu kolmeen osa-alueeseen: syrjiminen ja haavoittuvuus, vaikutusvalta ja osallisuus sekä kieli ja kulttuuri-identiteetti.

Alueellisia tai vähemmistökieliä edistäviä toimenpiteitä

Kielenhuolto ja elvytys

Jiddiśin kielenhuolto on syyskuusta 2014 lähtien hoitanut Kielen ja kansantieteen tutkimuslaitoksen (ISOF) palkkaama puoliaikainen kielenhuoltaja. Koska koskaan aikaisemmin ei ole ollut jiddiśin kieltä huoltavaa tahoa valtion toimeksiannosta, on tähän mennessä pääasiassa keskitytty kokoamaan jiddiśiä puhuvien ryhmien tarpeita. Myös viiteryhmä on olemassa. Nykyään neuvonanto jiddiśin kielellä ja kielestä on osa viranomaisen kielineuvontaa, joka on avoin kaikille. Kielenhuoltoseminaari tullaan myös pitämään niiden kieliseminaarien lisäksi, jotka pidetään kerran vuodessa suomen kielessä ja romani chibissä.

Suomen kielen, romani chibin ja jiddiśin viiteryhmät kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa. Romani chibin ryhmään kuuluu edustajia arlin, kelderashin, lovarin, kalen ja matkustavaisromanien eri varieteeteista.

ISOF yhteistyössä meänkieltä puhuvien kanssa on asettanut etusijalle kielenhuoltoon tarkoitettut resurssit sijoitettavaksi sanakirjatyöhön.

ISOF tekee yhteistyötä Ruotsin kouluradion Oy (UR) kanssa, jonka ansiosta kouluradio nauhoittaa kielineuvoston kielenhuoltoseminaarin suomeksi. ISOF tekee myös yhteistyötä Ruotsin Radion Sisuradion kanssa, jossa kielineuvoston suomen kielenhuoltajat vastaavat kielikysymyksiin. ISOF antaa myös koulutusta ja järjestää kursseja m.m. suomenkieliselle hoitohenkilökunnalle ja julkaisee suomenkielistä tiedotuslehteä 2-4 kertaa vuodessa.

ISOF jakaa vähemmistökielten elvyttämiseen tarkoitettuja varoja. Sen puitteissa on ollut tarkoitus kannustaa jatkossakin etusijan antamista laajemmille ja hyvin työstetyille projekteille, jotka jatkavat elvytystä senkin jälkeen, kun projektit ovat päättyneet.

ISOF:n kielineuvosto on vuonna 2011 julkaissut kirjaset Riktlinjer för tillämpningen av språklagen [Suuntaviivat kielilain soveltamiseen] ja Vägledningen för flerspråkig information – praktiska riktlinjer för flerspråkiga webbplatser [Ohjeet monikieliseen tietoon - käytännön ohjeita monikielisille verkkosivuille]. Kirjasten tarkoituksena on jakaa tietoa viranomaisille, kuinka kielilakia ja lakia kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä tulisi soveltaa.

Osallisuus ja vaikutusvalta

Kuulemisella on tärkeä merkitys ja se on edellytys poliittisten päämäärien toteuttamiselle. Vähemmistölaista huolimatta mahdollisuus vaikutusvalttaan vaihtelee riippuen siitä, mistä vähemmistöstä on kyse ja missä päin maata asuu.

Kansallisille vähemmistöille on annettu mahdollisuus vaikutusvalttaan hallintoalueiden 91 prosentissa kunnista ja 77 prosentissa maakäräjistä muodollisen kuulemiskäytännön avulla vuonna 2014. Hallintoalueiden ulkopuolisissa kunnissa on 10 prosentilla ollut muodolliset neuvonpidot, ja lähes puolet näistä sanoo, että he eivät anna mitään erityistä mahdollisuutta vaikuttaa.

Koordinoivat ja seurantaa tekevät viranomaiset, Tukholman läänin lääninhallitus ja saamelaiskäräjät, ovat raportointijakson aikana pitäneet jatkuvasti yllä kuulemista. Lisäksi vastaava valtioneuvos tai valtiosihteeri on pitänyt vähintään kuusi kuulemistilaisuutta vuodessa.

Hallituksen strategiasta romanien sisällyttämisestä käy ilmi, että romanien osallistumisen ja vaikuttamismahdollisuuden on leimattava strategiatyötä kaikilla tasoilla. Hallituksen kanslia, asianomaiset viranomaiset ja kunnat ovat eri muodoissa kuulleet romanien asiantuntijoita ja edustajia. Ruotsin kunnat ja maakäräjät (SKL) on hallituksen antamalla avustuksella kehittänyt työskentelymallin, joka antaa tukea monelle kokeiluun osallistuvalla kunnalla. Tuella edistetään laadukkaan ja systemaattisen kuulemiskäytännön kehittämistä. Strategian puitteissa tehtävän saaneet viranomaiset kuulevat myös romaniedustajia ja käyvät vuoropuhelua heidän kanssaan.

Hallituksen kanslia keskustelee jatkuvasti romanien viiteryhmän kanssa. Viiteryhmään kuuluu eri alojen asiantuntijoita, eri-ikäisiä naisia ja miehiä Ruotsin viidestä suuresta romanien ryhmästä. Osallistujat on määrätty nimeämiskäytännöllä, jossa romanit ovat saaneet ehdottaa osanottajat. Sen lisäksi valtioneuvos tapaa romanien edustajia muissa ryhmittymissä, muun muassa on järjestetty tapaamisia romanityttöjen ja -naisten kanssa heidän vaikutusvaltansa takaamiseksi.

Kansainvälistä

Hallitus on tehostanut neuvotteluja pohjoismaisesta saamelaisopimuksesta, jolla vahvistetaan ja selvennetään saamelaisväestön oikeuksia säilyttää ja kehittää kieltään, kulttuuriaan, elinkeinojaan ja yhteiskuntaelämää siten, että maiden rajat tuottavat mahdollisimman vähän esteitä.

Pohjoismaisen saamelaisopimuksen aikaansaamiseksi käydyt neuvottelut ovat tärkeitä kansainvälisen oikeuden luomiseksi. Siksi on tärkeää, että neuvotteluja käydään niin tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti kuin mahdollista. Hallituksen kanslia on asettanut erityisvaroja saamelaisten parlamentaarista neuvostoa varten. Siten saamelaisväestöllä on luonnollinen yhteistyöelin.

Norjan, Ruotsin ja Suomen vastaavat ministerit ja saamelaiskäräjien presidentit ovat perustaneet Pohjoismaisen saamen kielen palkinnon, Gollegiellan. Kielipalkinto jaetaan joka toinen vuosi ja sen tarkoituksena on edistää, kehittää tai säilyttää saamen kieli Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä. Marraskuussa vuonna 2016 Ruotsi isännöi palkinnonjakoa, ja hallitus on antanut saamelaiskäräjille tehtäväksi sekä hallinnoida että maksaa palkintovarot Gollegiellalle.

Ruotsi osallistuu aktiivisesti kansallisten strategioiden luomiseksi EU:n puitteissa, joiden tarkoituksena on kotouttaa romanit vuoteen 2020 mennessä, ja raportoi vuosittain Ruotsin strategiatyön edistymisestä. Vuodesta 2012 lähtien työtä tehdään muun muassa EU-komission perustaman verkoston avulla, johon kuuluvat kansalliset yhteyspisteet romanien sisällyttämistä varten. Tarkoituksena on vauhdittaa jäsenvaltioiden työtä niiden strategiatyössä romanien sisällyttämiseksi antamalla tukea ja luomalla mahdollisuuksia kokemusten vaihtoon ja syvempiin keskusteluihin.

Ruotsi osallistuu myös CAHROM:iin (Ad hoc Committee of Experts on Roma Issues), joka vastaa suoraan Euroopan neuvoston ministerikomitealle. Komitean tehtävänä on muun muassa analysoida, miten jäsenvaltiot toteuttavat kansallista politiikkaansa, ja myötävaikuttaa eri teemoista saataviin kokemuksiin ja hyvään käytäntöön.

Vähemmistökyseymysten pohjoismaisen virkamiestyöryhmä pitää kokouksia jokseenkin säännöllisesti. Virkamiestyöryhmän tarkoituksena on ajatusten ja kokemusten vaihto pohjoismaisten hallitusten kanslioiden kesken. Siten on tarkoitus mahdollistaa maitten välinen pitkäntähtäimen tiedonsiirto.

Koulutus

Esikoulutoiminta

Noin kahdella kolmasosalla kunnista, jotka kuuluvat saamen kielen, suomen kielen ja meänkielen hallintoalueeseen, on jonkinlaista esikoulutoimintaa vähemmistökielillä. Sellaista esikoulutoimintaa tarjoavien kuntien lukumäärä on vähentynyt vuonna 2014, kun taas niiden kuntien lukumäärä on lisääntynyt, jotka tarjoavat toisenlaisia pedagogisia toimintoja, kuten esimerkiksi pedagogista hoivaa, avointa esikoulu- ja vapaa-ajan toimintaa sekä epämurkavina aikoina annettua hoivaa.

Saamelaiskouluhallitus saa tarjota esikoulutoimintaa, jossa toiminta pidetään joko kokonaan tai osittain saamen kielellä, tehtyään kunnan kanssa sopimuksen tästä.

Suomen kielen hallintoalueella lapsilla on omasta pyynnöstään oikeus esikoulutoimintaan kokonaan tai osittain suomen kielellä. Ne kunnat, jotka kuuluvat suomen kielen hallintoalueeseen, saavat valtion avustusta tämän tarpeen tyydyttämiseksi. Sama koskee myös meänkieltä.

Peruskoulu

Kouluasetuksen 12 § 9. luvusta käy ilmi, että jos oppilaalla on vanhempiensa kanssa jokin muu päivittäinen puhekieli kuin ruotsi, saa osan vuosikurssien 1-6 opetuksesta järjestää tällä kielellä. Suomen kielen osalta tämä koskee myös vuosikursseja 7-9. Lisäksi asetusta peruskoulussa annettavan kaksikielisen opetuksen kokeilutoiminnasta on pidennetty 30. kesäkuuta 2016 asti, ja keväällä 2016 tehdään vielä yksi vuoden pituinen pidennys. Kaiken kaikkiaan tämä tarkoittaa sitä, että kansallisia vähemmistökieliä on tarjolla peruskoulun vuosikursseilla 1-9.

Etäopetus säädellään koululaissa 1. heinäkuuta 2015 lähtien. Edellytyksenä sille, että koulun päämies saa järjestää etäopetusta, on se, että kouluyksiköllä ei ole laillistettua tai pätevää opettajaa kyseisissä aineissa tai että oppilasohjaaja on riittämätön.

Huolimatta siitä, missä päin maata asuu, on oltava mahdollisuus saada äidinkielenopetusta ja opinto-ohjausta. Hallitus on siksi 28. huhtikuuta 2016 päättänyt ehdotuksesta Fjärrundervisning och entreprenad – nya möjligheter för undervisning och studiehandledning på modersmål [Kauko-opetus ja ulkoistaminen – uusia mahdollisuuksia antaa opetusta ja opinto-ohjausta äidinkielellä]. Etäopetusta voidaan järjestää oppiaineissa äidinkieli, saamen kieli saamelaiskoulussa, uudet kielet, viittomakieli, ja oppilaille opinto-ohjausta äidinkielellä sekä integroituu saamen kielen opetukseen peruskoulussa.

Ajatellen asiantuntijaryhmän Ruotsille antamaa kehotusta ryhtyä toimenpiteisiin sopivan mallin löytämiseksi meänkielen opetukseen voidaan esittää seuraavaa. Ensimmäisestä heinäkuuta 2015 alkaen on olemassa erilliset kansallisia vähemmistökieliä koskevat kurssisuunnitelmat peruskouluun ja muihin vastaaviin koulumuotoihin, mukaan lukien meänkieli. Nämä kurssisuunnitelmat ottavat lähtökohdaksi ensimmäistä ja toista kieltä

puhuvat. Asiakirjat ohjausta varten ovat siis paikallaan ja niitä käytetään meänkielen äidinkielen opetuksessa. Kansallisten vähemmistökielten kurssisuunnitelmien sisältö on lähes sama; ne eroavat toki niissä kohdissa, joissa käsitellään kunkin vähemmistökielen kulttuuria.

Lukiokoulu

Lukiokoulussa annettavan opetuksen säännöt sallivat sen, että kunnat ja muut koulujen päämiehet antavat lukio-opetusta kansallisella vähemmistökielellä. Tämänkaltaista tapahtuu esimerkiksi saamen kielen kohdalla.

Yliopisto-opetus ja muu korkeampi koulutus

Yliopistoissa ja korkeakouluissa annettava opetus on avoin kaikille, jotka ovat kelpoisia kyseessä olevaan koulutukseen asuinpaikkakunnasta riippumatta. Tietyt kurssit annetaan myös etäopetuksena. Yliopistokursseja on tarjolla usealla kansallisella vähemmistökielellä.

Opettajien saatavuus

Hallitus siirtää vuodesta 2016 lähtien vastuun meänkielisen aineenopettajakoulutuksen rakentamisesta ja kehittämisestä Tukholman yliopistosta Uumajan yliopistoon. Taustalla on Euroopan neuvoston suositus ja kansallisten vähemmistöjen toivomus, että meänkielen opetus ja opettajakoulutus tulisi keskittää yhteen Ruotsin yliopistoon. Koska Uumajan yliopistolla on kansallinen vastuu kielestä, hallitus katsoo sopivaksi sijoittaa aineenopettajakoulutus sinne. Tukholman yliopistolla on edelleen kansallinen vastuu suomen kielen aineenopettajakoulutuksen rakentamisesta ja kehittämisestä.

Uumajan yliopistolla on myös tehtävänä saamenkielisen aineenopettajakoulutuksen rakentaminen ja kehittäminen. Södertörnin korkeakoululla on vastaava tehtävä koskien romani chibiä. Lundin yliopistolla on jo aikaisemmilta ajoilta erityistehtävä jiddišin koulutuksesta.

Tukholman yliopistolle myönnettiin kesäkuussa 2013 tutkintolupa aineenopettajatutkintoon, joka suuntautuu peruskoulun vuosikurssien 7-9 oppilaille, joilla on suomi äidinkielenä.

Uumajan yliopistolle myönnettiin kesäkuussa 2014 tutkintolupa aineenopettajatutkintoon, joka suuntautuu peruskoulun vuosikurssien 7-9 ja lukiokoulun oppilaille, joilla on saamen kieli äidinkielenä.

Opettajien saatavuus lyhyellä aikavälillä

Kouluvirasto on saanut hallitukselta tehtäväkseen edistää kansallisten vähemmistökielten saamen kielen, meänkielen ja romani chibin äidinkielenopettajien lyhyen aikavälin saatavuutta. Kouluviraston on pidettävä huolta siitä, että sopiva koulutus luodaan ja toteutetaan siinä tarkoituksessa, että ainakin kaksitoista henkilöä voi toimia vähemmistökielten äidinkielenopettajina. Vuonna 2014 annettuun lisätehtävään kuuluu edellytysten luominen sekä useamman osanottajan osallistuminen saamen ja meänkielen koulutukseen että sopivan koulutuksen luominen romani chibin kielelle ja sen toteuttaminen ynnä se, että ainakin kahdeksan henkilöä ottaa osaa tähän koulutukseen.

Äidinkielenopetus

Koululain 1. heinäkuuta 2015 voimaan astuneiden muutosten seurauksena on poistettu vaatimus, jonka mukaan oppilaalla tulee olla perustiedot kielessä, jotta hän saisi äidinkielenopetusta. Sen ansiosta useammalla kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla lapsella on mahdollisuus oppia äidinkieltään koulussa.

Johonkin kansalliseen vähemmistöön kuuluvat lukiolaiset ovat oikeutettuja äidinkielen opetukseen, vaikkei kieli olisikaan oppilaiden kodissa käyttämä päivittäinen puhekieli. Oppilaalla tulee kuitenkin olla hyvät tiedot kielessä johtuen siitä, että oppilaalla on nyt suuremmat

mahdollisuudet lukea kieltä peruskoulussa koululain muutosten seurauksena. Oppilas voi lukea lukiokoulussa myös kansallista vähemmistökieltään – suomea, saamen kieltä, jiddiä, meänkieltä tai romani chibiä valinnaiskielenään. Opiskelut voivat alkaa oppilaan esitietojen mukaiselta tasolta.

Etäopetus

Koululaissa säädetään 1. heinäkuuta 2015 lähtien etäopetus. Etäopetuksella tarkoitetaan interaktiivista opetusta, jota annetaan tieto- ja viestintätekniikan avulla. Opetusta annettaessa oppilaat ja opettaja ovat eri tiloissa, ohjaajan on kuitenkin oltava läsnä siinä huoneessa, missä etäopetusta annetaan. Koulunpitäjä, siis se joka on vastuussa koulun toiminnasta, saa järjestää etäopetusta tietyissä aineissa, kun kouluyksiköllä ei ole laillistettua tai pätevää opettajaa opetukseen tai kun oppilasohjaaja on riittämätön.

Koulunpitäjä voi kirjoittaa sopimuksen etäopetuksesta saamelaiskouluhallituksen kanssa, joka syksystä 2015 lähtien tarjoaa etäopetusta saamen kielessä sisältäen varieteetit pohjoissaami, luulajansaami sekä eteläsaami ja seuraa oppiaineen kurssisuunnitelmaa.

Lausuntopyyntö muun muassa mahdollisuudesta järjestää etäopetusta ulkopuolisen toimesta on annettu lakineuvostolle. Ehdotuksena on, että myös etäopetusta koskevat tehtävät äidinkielessä tai opinto-ohjaus äidinkielellä, voidaan antaa toisen ulkopuolisen kouluttajan tehtäväksi. Tehtävät saa kuitenkin antaa ulkopuoliselle vasta sen jälkeen, kun koulunpitäjä on tehnyt kaikkensa, mitä kohtuudella voidaan vaatia, jotta koulutus voidaan järjestää oman organisaation puitteissa.

Edelleen ehdotetaan, että koululain määritelmää ulkoistamisesta muutetaan. Ehdotuksena on, että kunta, maakäräjät tai yksityinen päämies päämiehen roolinsa säilyttäen tekee sopimuksen jonkun toisen kanssa koululainmukaisten koulutus- tai muiden toimintojen tekemisestä.

Lisäksi ehdotetaan, että koululakia muutetaan siten, että kunnille ja maakäräjille annetaan valtuudet ulkoistaa koululaitoksen tehtävät jollekin toiselle koululaitoksen päämiehelle, vaikka asia ei liittyisikään kunnan tai maakäräjien alueeseen tai jäseniin. Lakimuutosten ehdotetaan astuvan voimaan 1. elokuuta 2016.

Oppivälineet

Valtion kouluvirasto sai 2013 tehtäväkseen tukea kansallisten vähemmistökielten oppivälineiden kehittämistä ja tuotantoa, mikä myös sisälsi vasta-alkajille tarkoitettujen kirjojen ja muiden oppivälineiden kehittämisen ja tuotannon näillä vähemmistökielillä.

Tehtävän puitteissa on luotu uutta opetusmateriaalia, jota voidaan käyttää kansallisten vähemmistökielten opetuksessa. Aineisto, joka julkaistaan kouluviraston verkkosivuilla, sisältää opettajien ohjekirjoja oppilastyöskentelyyn. Ne on tarkoitettu sellaisten oppilaiden opettamiseen, joilla ei ole ollenkaan tai rajalliset tiedot suomen kielessä, jiddiä, meänkielessä, romani chibissä ja saamen kielessä. Kaikkia osia ei ole vielä kokonaan saatu valmiiksi, mutta ne tullaan vähitellen julkaisemaan vuoden 2016 aikana.

Saamelaisella kouluhallituksella on hallitukselta saatu tehtävä vastata saamenkielisten oppivälineiden kehittämistä. Vuonna 2015 saamelainen kouluhallitus on julkaissut uuden opetusvälineen, joka sisältää saamenkieliset kirjainkortit. He ovat myös kääntäneet yhteiskuntaan ja luontoon suuntautunutta kirjallisuutta vuosikursseille 1-3 pohjois- ja luulajansaamen kielelle. 13 kuvakirjaa on käännetty pohjois-, etelä- ja luulajansaameksi. Lukukirjoja, työkirjoja ja laulukirja, Lávllagirji, on uusittu.

Jiddišin ja romani chibin äidinkielen kurssisuunnitelma on laadittu oppilaille, jotka lukevat kieltä ensimmäisenä tai toisena kielenään, jolloin toinen kieli on vasta-alkajan kieli.

Kurssisuunnitelman mukaan opetus tähtää siihen, että oppilaat kehittävät tietoja kielessä ja kielestä sekä tietoja vähemmistön kulttuurista. Lisäksi käy ilmi, että opetuksen kaikilla vuosikursseilla tulee käsitellä kulttuuria, joka liittyy kyseiseen kieleen.

Ruotsin, Norjan ja Suomen välillä on meneillään ministeriö- ja viranomaistason työskentely, jonka tarkoituksena on kehittää yhteinen näkemys ja saada aikaan yhteistyötä saamelaisille tarkoitetuista oppivälineistä. Tämän työn tarkoituksena on, että nämä kolme maata työstävät ja päätyvät yhdessä ensisijaisten toimenpiteiden listaan, joka vakiinnutetaan näiden kolmen maan politiikkaan. Työn arvioidaan olevan valmis keväällä 2016.

Tutkimus

ISOF:lla on meneillään kaksi tutkimusprojektia romani chibistä. Eurooppalainen projekti käsittelee romanilasten kieliopin oppimiskykyä esikoululuokalla, jonka tarkoituksena on tieteellisin menetelmin estää romanilasten tarpeeton sijoitus erityisluokkiin. Toinen viranomaisten toimesta aloitettu tutkimusprojekti on nimeltään Romanin arkipäivä, jonka puitteissa kerätään tärkeää tietoa esim. romanikulttuurista, identiteetistä ja tavoista ja tottumuksista.

Terveys, sosiaalihuolto ja turvallisuus

Vanhustenhuolto vähemmistökielillä

Vuonna 2015 julkaistussa raportissa sosiaalihuolto toteaa, että kunnilla on erilaiset edellytykset täyttää lain tahto vanhusten oikeuksista saada vanhustenhuoltoa. Kunnan asukasluvu ja maantieteellinen koko sekä vähemmistöryhmän koko ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat mahdollisuuteen tarjota vanhustenhuoltoa vähemmistökielillä, kuten myös pitkät maantieteelliset välimatkat kunnassa.

On vaikea luoda erityisosastoja tietyllä kielellä, jos vain harva vanhus tarvitsee paikan ja on olemassa vain rajattu määrä vähemmistökieltä hallitsevaa henkilökuntaa. Monet saamelaisella hallintoalueella sijaitsevat kunnat ovat sitä paitsi muuttotappiollisia kuntia. Sosiaalihuolto korostaa myös ongelmana sitä, että työntekijät ja luottamushenkilöt tietävät liian vähän kansallisia vähemmistöjä koskevasta laista ja että vanhuksille sekä heidän omaisilleen tarkoitettua vähemmistökielille käännettyä tietoa ei ole tarpeeksi.

Hallitus on antanut sosiaalihuoltolain toteuttamiseksi tehtävän täydentää vuoden 2016 aikana julkaisua *Din rätt till vård och omsorg – en vägvisare för äldre* [Oikeutesi hoitoon ja hoivaan - ohjeita vanhuksille] tiedolla kansallisten vähemmistöjen oikeuksista sekä kääntää se saamen kielelle, meänkielille ja suomeksi. Lisäksi sosiaalihuoltolain tulee saattaa julkaisu tietoinen kansallisten vähemmistöjen oikeuksista kyseisiin kuntiin. Tehdyn työn tulokset esitetään viimeistään 10. lokakuuta 2016.

Sosiaalitoimen toimenpiteitä tulee leimata paras saatavilla oleva tieto, hyvä laatu ja niiden lähtökohtina on pidettävä yksilöiden tarpeita ja edellytyksiä. Vanhustenhuollon laadun kohottamiseksi, vanhusten turvallisuuden parantamiseksi sekä tasa-arvoisen, tasavertaisen vanhustenhuollon edellytysten parantamiseksi koko maassa hallitus varaa 2 miljardia kruunua vuosittain vuosina 2016-2018 henkilökunnan lisäämiseksi. Hallitus on myös antanut sosiaalihuoltolain toteuttamiseksi kehittää toimenpiteitä tiedon lisäämiseksi vanhustenhuollossa toimivalle perushenkilökunnalle ja siten mahdollistaa muun muassa kehitystoimia, joilla ajan mittaan lisätään strategisesti tärkeän tiedon määrää.

Varoja tutkimukseen toimintarajoitteisista saamelaisista

Hallitus on päättänyt myöntää varoja Pohjoismaiselle hyvinvointikeskukselle tutkimuksen tekemiseksi siitä, miltä saamelaisten toimintarajoitteisten ja heidän omaistensa elämäntilanne näyttää. Tutkimuksessa selvitetään saamen kielen hallintoaluekunnille seuraavia seikkoja. Siinä kysytään saamenkielisestä tuesta ja palvelusta erälle toimintaesteiselle (LSS), tietoja saamelaisesta elämästä ja kulttuurista eri henkilöstöryhmissä, saamelaisväestölle suunnatusta toiminnasta ja toimintarajoitteisten näkökulmasta, saamelaisväestön asumis- ja kuljetuspalvelujen tarpeista, kotisairaanhoidosta, esikoulusta ja koulusta, erityistuen ja erityispedagogiikan tarpeesta sekä työstä ja työllistamisestä. Tutkimuksen lopputulokset on tarkoitus esittää 15. tammikuuta 2017.

Oikeuslaitos

Ensimmäisestä lokakuuta 2013 lähtien on ollut voimassa selkeät säännöt rikosjuttujen tulkkauksesta ja käännöksestä. Muun muassa pätevyysvaatimukset ovat koventuneet tulkeille ja kääntäjille, joita tuomioistuimet ja rikoksia selvittävät viranomaiset käyttävät. Mikäli mahdollista käytetään auktorisoitua tulkkiä tai kääntäjää. Rikoksesta tuomitulla ei ole takaisinmaksuvelvoitetta siitä, minkä valtio on maksanut julkisen puolustajan tulkkauskuuluista, kun on kyseessä syytetyn kanssa käydystä keskustelusta. Yksityistä puolustusasianajajaa käyttänyt ja rikoksesta tuomitun syytetyn tulee myös saada omat kulunsa puolustusasianajajan kanssa käydyn keskustelun tulkkauksesta korvauksena valtiolta. Säännöt koskevat myös vähemmistökieliä ja maan kaikkia tuomioistuimia.

Ruotsin tuomioistuinten verkkosivuilla on yksityiskohtaista tietoa mahdollisuudesta ja oikeudesta käyttää vähemmistökieltä oikeudenkäynnissä. Tieto on saatavilla suomen kielellä, saamen kielellä ja meänkielillä.

Kommunikointi viranomaisten kanssa

Jotta voitaisiin asioida viranomaisten ja oikeuslaitoksen kanssa, kansallisten vähemmistökielten käyttö vaatii yhteiskunnalliset termit näillä kielillä. Suuri osa vähemmistökielen kielenhuoltotehtävistä on siksi keskitetty Kielten ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen (ISOF) työhön yhteiskunnan eri aihepiirien termeistä, esimerkiksi sairaanhoito, oikeusasiat ja julkishallinto. Suomen kielellä on olemassa monia sanastoja eri yhteiskunnan aloilta. Romani chibiksi on tällä hetkellä sanastoja koulutuksen ja lääketieteen aloilta sekä sosiaalityön alalta arliksi, lovariksi, kalderašiksi ja kaleksi. Kaleksi on myös sanastoa liikenteen, hautaustoiminnan, ulosmittauksen ja konkurssin aihepiireistä.

Tukholman läänin lääninhallituksen ja saamelaiskäräjien viranomaiset antavat vuosittain raportin hallitukselle tehtävästään seurata vähemmistölain toteutumista. Siinä selvitetään, miten kunnat, maakäräjät ja valtion viranomaiset toteuttavat kansallisista vähemmistökielistä annettua lakia.

On puutetta yleisluonteisesta tiedosta viranomaisten jatkuvasta työstä kielitiedon vahvistamiseksi omissa organisaatioissaan, ja siitä, missä määrin tämä työ näkyy pidettäessä yhteyttä yksityishenkilöihin. Saatavilla oleva tieto kertoo, että on olemassa hyviä esimerkkejä viranomaisista, jotka kartoittavat työntekijöidensä kielitaitoa, ja myös viranomaisia, jotka erityisesti hakevat kielellistä pätevyyttä.

Mitä tulee kieleen ja kulttuuri-identiteettiin monet lääninhallitukset ilmoittavat, että he ovat kartoittaneet henkilökunnan kielellisen pätevyyden. Kronobergin lääni, jonka vastuulla on useat lääninhallitusten palvelimet, on tehnyt erityiskartoituksen puhelinvaihteessa työskentelevien työntekijöiden kielitaidosta. Västerorrlandissa on kansallisten vähemmistökielten tarve kriteerinä hankittaessa puhelinvaihteen ja vastaanottopalvelun henkilökuntaa. Södermanlandin lääninhallitus edistää suomenkielisen henkilökunnan palkkaamista.

Suullinen tai kirjallinen viestintä sekä viralliset asiakirjat vähemmistökielillä

Kansallisia vähemmistöjä koskevan lain 8 §:ssä lukee, että yksityishenkilöillä on oikeus käyttää suomen kieltä, meänkieltä tai saamen kieltä suullisissa ja kirjallisissa yhteyksissä hallintoviranomaisen kanssa, jonka toiminta-alue maantieteellisesti kattaa osin tai kokonaan vähemmistökielen hallintoalueen. Jos yksityishenkilö käyttää suomea, meänkieltä tai saamen kieltä asioinnissaan, viranomainen on velvollinen antamaan suullisen vastauksen samalla kielellä.

Yksityishenkilöillä, joilla ei ole lakiavustajaa, on pyynnöstä oikeus saada myös kirjallinen käänös päätöksistä ja asiassa tehdyn päätöksen perustelu suomen kielellä, meänkielellä tai saamen kielellä. Viranomaisten tulee myös muutoin pyrkiä lähestymään yksittäisiä henkilöitä näiden kielellä.

Paikannimet

Maanmittauslaitoksen peruskarttojen tietokantaa on tämän jakson aikana täydennetty paikkakuntien nimien eri saamenkielillä muodoilla. Tällä hetkellä Kielten ja kansanperinteen tutkimuslaitoksessa on meneillään viitisenkymmenen eteläsaamelaisen nimen kielentarkastus, jotka on rekisteröity Åren kunnassa.

Paikkakuntanimien neuvoston kokouksessa lokakuussa 2013 saamelaiskäräjät kertoi mielipiteistä, joita liikenneviraston paikkakuntien nimikilvet yleisten teiden varsilla olivat saaneet. Paikkakuntien nimikilvissä, joissa on kaksoisnimet, on usein vanhentuneet kartografiset nimet yhdessä kielellisesti oikeaoppisten kanssa. Saamelaiskäräjät on sitä mieltä, että vanhat muodot on aika poistaa, mutta osoittaa kuitenkin tiettyä ymmärrystä niiden käytölle. Saamelaiskäräjät on edelleen sitä mieltä, että saamenkielisen oikein kirjoitetun nimen on oltava ylimpänä nimikilvessä, jos nimi on alkuperältään saamekielinen, ja että kahden samaa kohdetta kuvaavan nimen välillä ei tule olla kokoeroa.

Maanmittauslaitos on lähettänyt kyselyn lausuntoa varten Ruotsin Tornionjokilaaksolaisten keskusliitolle (STR-T) meänkielen levinneisyydestä verrattuna suomen kieleen. STR-T on sitä mieltä, että meänkielen levinneisyys suomen kieleen nähden kattaa koko sen alueen, jonka meänkielen hallintoalue muodostaa (Kalixin, Haaparannan, Ylitornion, Pajalan, Kiirunan ja Jällivaaran kunnat) ja on näin ollen meänkielisten paikannimien levinnäisyysalue.

Liikennevirasto Region Nord tekee parhaillaan erittäin kattavaa työtä Norrbottenin ja Västerbottenin lääneissä, joissa valtion kaikilla yleisillä teillä olevat nimet on inventoitu alueilla, joissa vähemmistökielenä on saamen kieli, suomen kieli ja meänkieli. Inventointi on lähetetty lausuntoa varten maanmittauslaitokseen nimikylteissä annettujen paikkakuntien nimien mahdollisia muutoksia varten. Näin tehdään hyvän paikannimikäytännön mukaisesti, siis paikkakuntien nimet noudattavat liikennemerkeissä näin yleisiä karttoja, s.o. maanmittauslaitoksen julkaisemia karttoja. Paikkanimien kirjoitustavassa noudatetaan kulttuuriympäristölakia, joka nykyisessä muodossaan astui voimaan 1. tammikuuta 2014. Työhön kuuluu myös se, että tiedot monien paikkakuntien nimikylteistä täytyy lähettää lausuntokierrokselle sekä Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitokseen (ISOF) että vähemmistöjen edustajille (esim. saamelaiskäräjille ja STR-T:lle).

Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos (ISOF) on jatkuvasti tarkastanut kaikkia alueellisia vähemmistökieliä, pohjois-, luulajan-, etelä- ja uumajansaamenkielisiä sekä suomen- että meänkielisiä paikannimiä. Tämä tarkastus on johtanut paikkatiedoissa siihen, että useammat vähemmistökieliset paikannimet on kirjoitettu oikein, ja sen avulla voidaan oikeita paikannimiä tehdä tunnetuksi muualla yhteiskunnassa. Vähemmistökieliset paikannimet on esitetty maanmittauslaitoksen paikkatiedoissa ja siten vahvistetaan näiden nimien säilyvyys ja kyseiset kielet.

Joukkotiedotusvälineet

Vähemmistökieliset tiedotusvälineet muodostavat vahvan tekijän kielten säilyttämiseksi ja elvyttämiseksi. Tätä mieltä on hallitus ja se on siksi asettanut vaatimukset julkisen palvelun (public service) yritysten lähetyksluville tarjonnan vahvistamiseksi. Edellytykset muille vähemmistökielisille tiedotusvälineille on myös vahvistettu erityissääntöjen avulla muun muassa lehdistötukiasetuksessa.

Tv-kanavat ja julkinen palvelu (public-service)

Ruotsin radio Oy:llä (SR), Ruotsin televisio Oy:llä (SVT) ja Ruotsin kouluradio Oy:llä (UR) on lähetyslupa aikajaksolle 2014-2019. Kuitenkin ollaan sitä mieltä, että tarjonnan kaiken kaikkiaan on vuosittain lisääntyvä vuoden 2013 tasosta ja että lisäyksen on oltava merkittävä. Ohjelmayritysten vähemmistökielisestä tarjonnasta esitettyjä vaatimuksia on siten tehostettu verrattuna lupajakson 2010-2013 aikana voimassa olleisiin.

Lisäksi nyt asetetaan vaatimuksia lähetysluville siitä, että kaikilla ohjelmayrityksillä tulee olla tarjontaa kansallisella vähemmistökielellä jiddišillä ja muilla vähemmistökielillä ja että erityisesti tulee ottaa huomioon kielellisiin tai etnisiin vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kielelliset tarpeet.

Perusperiaate on, että kaikki julkisen palvelun (public service) omatuotanto tehdään kullakin vähemmistökielellä, mutta romani chibin ja meänkielen tietyt ohjelmat on jälkiäänitetty. Ennen kaikkea tämä koskee ohjelmaa Sverige Idag (Tämän päivän Ruotsi), joka on jälkiäänitetty eri varteteeteille arli ja lovara (romani chib) ja meänkieli. Draamasarja Vikingshill, jonka tavoiteryhmänä on nuoriso, jälkiäänitettiin myös romani chibille ja meänkielelle.

Kouluradion (UR) vuodelle 2014 antamassa julkisen palvelun (public service) kertomuksessa mainituista kansallisilla vähemmistökielillä lähetetyistä ohjelmista on suurin osa niin sanottuja versionoituja ohjelmia. Noin 80 prosenttia lähetetystä tarjonnasta on ohjelmia, joissa on voice over –äänitys eri kansallisilla vähemmistökielillä ja noin 15 prosenttia tarjonnasta on alun perin eli kokonaan tuotettu ja lähetetty vähemmistökielillä. Pieni osa ohjelmista, arviolta 5 prosenttia koko lähetysvolyymista, on jälkiäänitetty.

Kun ohjelmaa tekstitetään, voi olla tapauksia, joissa vähemmistökielen lisäksi käytetään ruotsin kieltä. Silloin se osa ohjelmaa, jossa puhutaan ruotsia, saa tekstin vähemmistökielillä kuvaruudun alaosaan.

Vähemmistökieliset sanomalehdet

Kuten Ruotsin viidennestä raportista ilmenee, voidaan lehdistötukea antaa lehdille, jotka on suunnattu kielellisille vähemmistöille, muun muassa suomen kielellä on lehtiä, jotka saavat lehdistötukea. Saamenkielisten ja meänkielisten lehtien toiminnan helpottamiseksi on 1. tammikuuta 2014 lähtien voimassa erityiset helpotukset tuen saannille asetetuille vaatimuksille. Rajoitettua toimintatukea voidaan myös antaa lehdille, joiden toimittama sisältö on vähintään 25-prosenttisesti kirjoitettu joko suomen kielellä, saamen kielellä tai meänkielellä tai joillakin näistä. Ensimmäisestä heinäkuuta 2015 lähtien on määräyksen maantieteellistä kattavuutta lisätty myös suomen kielen osalta, jotta se vastaisi niitä määräyksiä, jotka koskevat saamen kieltä ja meänkieltä, ja siten katetaan koko hallintoalue. Tällä hetkellä on olemassa yksi tukeen oikeutettu lehti, joka kirjoittaa osin suomeksi ja meänkielellä.

15. huhtikuuta 2016 asti voimaan uusi asetus valtionavustuksesta, jota myönnetään painetuille yleisuutislehdille sähköisten julkaisupalvelujen kehittämiseksi. Asetuksen mukaisesti voivat toimet, joilla on erityinen merkitys kansallisille vähemmistöille, saada tukea aina 75 prosenttiin

asti toimeen tai esitutkintaan käytetyistä kustannuksista. Muussa tapauksessa saa tuki kattaa korkeintaan 40 prosenttia kustannuksista.

Lehdistötukiasetuksen voimassaoloaika on pidennetty 31. joulukuuta 2019 asti tiettyine muutoksineen, joka perustuvat lehdistötukikomitean loppumietintöön Översyn av det statliga stödet till dagspressen [Katsaus valtion päivälehdistölle antamaan tukeen] Euroopan komission hyväksymisen jälkeen.

Maaliskuussa 2015 hallitus asetti selvityksen Översyn av det statliga stödet till dagspressen [Katsaus valtion päivälehdistölle antamaan tukeen]. Selvityksen tehtävänä on analysoida mediapoliittisten toimenpiteiden tarvetta, kun lehdistötuki nykyisessä muodossaan lakkaa, ja antaa ehdotuksia uusiksi mediapoliittisiksi työkaluiksi. Saamelaisalkuperäiskansan ja kansallisten vähemmistöjen edustajia tullaan kuulemaan. Selvityksen tulos esitetään 31. lokakuuta 2016.

Kaikki ne ehdotukset, jotka Lehdistötukikomitea antoi osamietinnössään Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli [Saamenkielisille ja meänkielisille päivälehdille annettava tuki] ja joista kerrottiin Ruotsin viidennessä raportissa, on toteutettu. Painoksen määrä yleiselle toimintatuelle on laskettu 1500:sta 750 tilattuun kappaleeseen koskien päivälehtiä, jotka pääasiassa on kirjoitettu saamen kielellä tai meänkielellä. Samanaikaisesti näiltä lehdiltä on poistettu vaatimus, että 90 prosenttia levikistä tapahtuu Ruotsissa, mutta tuki lasketaan kuten muidenkin päivälehtien ollessa kyseessä siitä osasta levikkiä, joka pääasiallisesti leviää Ruotsissa.

Määräys rajoitetusta lehdelle annetusta toimintatuesta, kun toimituksen tuottama sisältö on vähintään 25-prosenttisesti kirjoitettu suomeksi, on laajennettu koskemaan myös meänkieltä ja saamen kieltä, mikäli sisältö on kirjoitettu vähintään 25-prosenttisesti yhdellä tai useammalla näistä kielistä ja lehden julkaisupaikka on kunta, joka kuuluu johonkin vähemmistökielen hallintoalueeseen kansallisista vähemmistökielistä ja vähemmistökielistä annetun lain mukaan. Muutokset tulivat voimaan 1. tammikuuta 2014 ja niiden tarkoituksena on helpottaa lehtien mahdollisuutta saada toimintatukea, kun ne kokonaan tai osittain kirjoittavat saamen kielellä tai meänkielellä. Tähän mennessä on yksi lehti alkanut kirjoittaa osin meänkielellä ja saanut määräyksenmukaista tukea.

Valtion kulttuurineuvosto antaa tukea myös kulttuuriaikakauslehtien tuotantoon kansallisilla vähemmistökielillä. Vuodeksi 2014 sai kahdeksan kansallisten vähemmistöjen kulttuurilehteä varoja kaiken kaikkiaan 850 000 kruunua kultturineuvostolta. Näistä kuusi julkaistiin kokonaan tai osittain kansallisella vähemmistökielillä.

Kulttuuri y.m.

Niin sanotun kulttuuriyhteistyömallin käyttöönoton jälkeen kulttuurineuvosto on keskustellut alueiden kanssa vähemmistöpoliittisesta päämäärästä. Kultturineuvoston ohjekirjeestä käy ilmi, että vuodesta 2014 lähtien tullaan alueellisten kulttuurisuunnitelmien arvioinneissa ja seurannassa huomioimaan maakäräjien kansallisten vähemmistöjen, ja varsinkin romanien, kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämistyö. Vuonna 2014 kulttuurineuvosto vahvisti myös

kansallisten vähemmistöjen kulttuurin yhdeksi viidestä ensisijaisesta perusteesta myöntää valtionavustusta kulttuuriyhdistyömallin mukaisesti.

Saamen kielen kielikeskus antaa neuvontaa ja tietoa yleisölle, viranomaisille ja yhdistyksille ja tekee työtä saamen kielen elvyttämiseksi ja saamen kielen aseman vahvistamiseksi yhteiskunnassa. Kielikeskuksen tehtävään kuuluu myös dokumentointi ja elvytyksen edistäminen. Se tekee yhteistyötä muiden laitosten ja järjestöjen kanssa, ja se on osallistunut saamen kieltä koskeviin kieliprojekteihin, muun muassa sanakirjasovellukseen, jonka yleisö voi ilmaiseksi ladata matkapuhelimeen ja tablettiin.

Saamen kielen tiedotuskeskus (SIC) tuottaa yleisölle tietoa saamelaisista ja heidän olosuhteistaan nostaakseen tiedon tasoa. Pääasiainen kanava tälle on verkkosivut samer.se. Vuonna 2015 toteutettiin kampanja #mittsápmi sosiaalisen median ja kotisivujen kautta. Projekti toimii yhä kotisivulla samer.se.

Elokuva

Filmi-instituutti on myöntänyt tukea Suomi-instituutille sen työhön levittää suomalaista elokuvaa Ruotsissa sekä myöntänyt tukea paikallisille elokuvateattereille, jotka ovat yhteistyössä Suomi-instituutin kanssa esittäneet uutta suomalaista elokuvaa. Nykyisen kauden aikana on myönnetty tukea yhdelle elokuvalle, jolla on Suomi päätuotantomaana. Kaksi elokuvafestivaalia ja yksi saamelainen elokuvafestivaali ovat saaneet tukea kultturineuvoston tuesta kansallisten vähemmistöjen kulttuuritoimintaan.

Joulukuussa 2015 hallitus antoi Ruotsin filmi-instituutin säätiölle tehtäväksi tukea lastenelokuvien saatavuutta kansallisilla vähemmistökielillä. Tehtävään annetut varat on käytettävä lapsille suunnatun elokuvan kielen muokkaukseen, ensisijassa ikäluokkiin neljästä kahdeksaan ja mieluiten puhuttuina ääniraitoina. Tehtävään sisältyy myös mahdollisimman laajan levityksen saaminen elokuville, joiden kieltä on muokattu. Tehtävässä asetetaan etusijalle romani chib, saamen- ja meänkieli. Varojen salliessa myös suomi ja jiddiś otetaan tähän mukaan.

Kauden aikana on myös yksi romanien ja yksi juutalaisten elokuvafestivaali saanut tukea kultturineuvoston tuesta kansallisten vähemmistöjen kulttuuritoimintaan. Filmi-instituutti on kauden aika myöntänyt tuotantotukea elokuvalle, jonka aihepiiri koskee romaneja: Pampusza – den romska sängen [Pampusza – romanilaulu].

Aineeton kulttuuriperintö

Ruotsi ratifioi 2011 Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön turvaamisesta. Vuosina 2011-2013 Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksella (ISOF) oli koordinoivana viranomaisena hallituksen toimeksianto kehittää yleissopimuksen soveltamistyötä.

Toimeksiannon lopputulokset esitettiin helmikuussa 2014 raportissa *Levande traditioner, Slutrapport om tillämpningen av Unescos konvention om tryggnade av det immateriella kulturarvet i Sverige*. [Elävät perinteet, Loppuraportti Unescon yleissopimuksen soveltamisesta koskien aineettoman kulttuuriperinnön turvaamista Ruotsissa]. ISOF:n tehtävänä on edelleenkin huolehtia ja kehittää aloitettua työtä yleissopimuksen soveltamiseksi.

Saamelaiskäräjät ottaa osaa ja on luonut saamelaisen työryhmän, joka on nimittänyt edustajat eri solmukohtiin. Myös ruotsinsuomalainen ja tornionjokilaaksolainen vähemmistö sekä meänkieltä puhuvat ovat ottaneet osaa solmukohtatyöskentelyyn. ISOF toimii edelleen aktiivisesti saadakseen enemmän osallistujia useammasta kansallisesta vähemmistöstä.

שוועדן'ס זעקסטע באריכט אין איינקלאנג מיטן אייראפעישע טשארטער פאר

רעדזשאנעל אדער מינאריטעט שפראכן

דאס איז א סאמערי פון שוועדן'ס זעקסטע באריכט צו די קאונסל פון אייראפע לויט די אייראפעישע רעגולאציע אויף רידזשאנעל אדער מינאריטעט שפראכן, אריינגעגעבן אום 1 יוני 2016. די אינהאלט באשרייבט וואס האט פאסירט דורכאויס די פעריעד וואס מען האט איבערגעקוקט. מער דעטאלירטע אינפארמאציע קען מען געפונען אין די פולע באריכט אין שוועדיש און ענגליש. זעה פריערע באריכטן פאר הינטערגרונט אינפארמאציע

הינטערגרונט אינפארמאציע

די פינף נאציאנאלע מינאריטעטן אין שוועדן זענען אידן, ראמא, סאמי, שוועדיש פיננס און טארנע וואלי איינוואונער, פיל פון די רעדן איינס פון די מינאריטעט שפראכן, אידיש, מעיענקיעלי, ראמאני טשיב, סאמי און פינניש. פינניש, סאמי און מעיענקיעלי האבן ספעציעלע אדמיניסטראטיווע רעכטן אין ספעציעלע דיסטריקט וואס רעכענט היינט צוטאגס אריין 75 מוניציפאליטיס און 14 קאונטיס. ראמאני טשיב און אידיש זענען נישט פארבינדן מיט טעריטאריעס אדער אדמיניסטראטיווע דיסטריקטס. די ציל פון מינאריטעט פאליסי איז צו באשיצן נאציאנאלע מינאריטעטן, זיי געבן מער איינפלוס, און שטיצן און אנהאלטן זייערע שפראכן. די דאזיגע ציל דעקט דריי געביטן: דיסקרימינאציע און וואלנערעביליטי, איינפלוס און אנטוויקלונג, און שפראך און קולטורישע אידענטיטעט

מוסנאמען צו שטיצן ארטיגע אדער מינאריטעט שפראכן

שפראך באנוץ און באנייונג

לגבי די ריכטיגע באנוץ פון אידיש, האט די אינסטיטוט פאר שפראך און נעשענעל העריטעזש (ISOF) אויפגעהאלטן אן עקספערט אין אידיש, האלב-צייט. אזויווי עס איז קיינמאל נישט געווען א שוועדישע שטאט אגענטור פאר אידיש באנוץ, האט די ארבעט זיך געשטלעט אויף נעמן א באריכט פון די געברויכן פון אידיש רעדנערס. עס איז אויך דא א רעפערענס גרופע וואס שטייט אלס א סאונדינג באוורד. עצות וועגן אידיש באנוץ איז געווארן א טייל פונעם אגענטור'ס שפראך פעהיגקייט, און איז צום באקומען פאר אלע. א אידיש שפראך באנוץ סעמינאר וועט ווערן פארהאלטן פון יעצט און ווייטער, אין צוגאב צו באנוץ סעמינארס וואס ווערן פארהאלטן יעדעס יאר פאר פיניש און ראמאני טשיב

די פיניש, ראמאני טשיב און אידיש רעפערנץ גרופעס טרעפן זיך צוויי מאל א יאר. די ראמע גרופע האט פארשטייער פון די ארלי, קאלדעראס, לאווארי, קעיל, און טראוועלער דיאלעקטן

שפראך באנוץ סעמינארס ווערן פארהאלטן איין מאל א יאר פאר פיניש און ראמאני טשיב, און באלד, אין אידיש. די שפראך קאונסול האט פיניש קאלומס אין צייטונגען וועגן פיניש באנוץ. די פיניש, ראמאני טשיב, און אידיש, רעפערענץ גרופעס טרעפן זיך צוויי מאל א יאר. די ראמע גרופע האט פארשטייער פון די ארלי, קאלדעראס, לאווארי, קעיל, און טראוועלער דיאלעקטן

אין פאך פון מעיענקיעלי באנוץ, האט די ISOF, נאכן זיך נאכפגען מיט פארשטייעט פון מעיענקיעלי רעדנער באשלאסן צו נוצן די רעסורסען געאייגנט פאר באנוץ פאר ווערטער-בוך ארבעט

לגבי פיניש, טוט ISOF ארבעטן צוזאמען מיט שוועדישע עדיוקעישאנעל ראדיא (UR), וואס רעקאדירט די שפראך קאונסעל'ס באנוץ סעמינאר אין פיניש. ISOF ארבעט אויך מיט שוועדישע ראדיא'ס Sisuradio וואו שפראך קאונסעל באנוץ עקספערטן ענטפערן פראגעס. ISOF געבט אויך קורסען פאר פיניש קעיר ארבעטער און געבט ארויס א פיניש אינפארמאציע צעטל 2-4 מאל א יאר

ISOF שטעלט אוועק געלטער פאר די באנייונג פון מינאריטעט שפראכן. אין דעם קאנטעקסט וויל די אגענטור מוטיגן, און אינעם צוקומפט, פריארטייזן מער ווייטערדיגע און גוט-פלאנירטע פראיעקטן וואס וועלן אויך

סטימולירן באנייונג וואס האלט אן נאך די שליסונג פונעם פראיעקט

די שפראך קאונסעל ביי ISOF האט ארויסגעגעבן אנווייזונגען פאר דאס צולייגן פון די שפראך געזעץ און אנווייזונגן פאר מולטי-שפראכאגע אינפארמאציע – פראקטישא אנווייזונגען פאר מולטי-שפראכאגע וועבזייטלעך. די ציל פון די פאבליקאציעס איז צו לאזן וויסן פאר אגענטורן וועגן וויאזוי צו צולייגן די שפראך געזעץ און די נעשענעל מינאריטעטן און מינאריטעט שפראך געזעץ

אנטיילנעמוג און איינפלוס

זיך נאכפרעגן איז א מערקווערדיגע תנאי פארן אויסקומפט פון פאליסי צילן אין דעם ענין. טראץ מינאריטעט געזעצן, איז דא א מעגליכקייט צו האבן מער איינפלוס ווענדט זיך אויף די מינאריטעט פון וואס מען רעדט און די טייל פון שוועדן וואו א מענטש וואוינט

אין 91% פון מוניציפאליטיס און 77 פראצענט פון די קאונטי קאונסעלס אין די אדמיניסטראטיווע דיסטריקטס, זענען די נעשענעל מינאריטעטן געגעבן געווארן א געלעגנהייט צו באאיינפלוסן דורך פארמאלע באראטונג אין 2014. אין מוניציפאליטיס אויסער די אדמיניסטראטיווע דיסטריקטס, האבן 10 פראצענט געהאט פארמאל באראטונג, און אויך האבן האלב באריכטעט אז זיי האבן נישט געהאט א קראנטע געלעגנהייט צו באאיינפלוסן ענינים

דאס קאארדינירן און מאניטארן אוטאריטעטן, די סטאקהאלפ קאונטי אדמיניסטראציע און סאמי פארלעמענט, האבן געהאלטן אנגייענדע באראטונגען דורכאוס די באריכטן טערמין. אין צוגאב דערצו, איז די מיניסטער איבער דעם אדער זיין אדער איר טשיעף אוו געווען אנוועזן פאר כאטש זעקס באראטונג מיטינגס פער יאר

די גאווערמענט סטראטעגיע פאר ראמע אריינרעכענונג טוהט ארויסהייבן די וויכטיגקייט פון ראמע אנטיילנעמונג אין איינפלוס אויף אלע לעוועלס. די גאווערמענט אפיס, און פארשידענע אגענטורן און מוניציפאליטיס האבן דעוועלאפט און פארבעסערט באראטונגען מיט ראמע עקספערטן און פארשטייער. די אסאסיאציע פון שוועדישע מוניציפאליטיס און קאונטי קאונסילס (SKL) האבן גענוצט גאווערמענט פאנדינג צו דעוועלאפן א וואורקינג מאדעל צו העלפן פילאט מוניציפאליטיס אין זייער ארבעט צו דעוועלאפן קוואליטעטיוו און סיסטעמאטישע באראטונגען. די קערפערשאפטן וואס ארבעטן מיט די סטראגעדיע האבן דעוועלאפט פארמען פון באראטונגען און דיאלאג מיט ראמע פארשטייער

די גאווערמענט אפיסעס האבן אויפגעהאלטן אנגייענדע דיאלאג מיט א ראמע רעפערענץ גרופע וואס רעכנט אריין ראמע עקספערטן אין עטליכע פעלדער, און מענער און פרויען אין אנדערע עלטערע פון פינף פון די גרויסע ראמע גרופעס אין שוועדן. די מיטגלידער זענען געווארן געשטעלט נאך אן אויסוועהלונג פראצעס אין וואס ראמע האבן פארגעשלאגן מיטגלידער. אין צוגאב דערצו, האבן מיניסטארן געטראפן ראמע פארשטייער אין אנדערע גרופעס צום ביישפיל מיטינגס מיט ראמע מיידלעך און פרויען צו פארזיכערן אז זיי האבן איינפלוס

אינטערנאציאנאל

די גאווערמענט האט פארשטערקערט זייערע אנשטרענגונג פאר א נארדיק סאמי צושטימונג צו פארשטארקן און קלאר מאכן סאמי רעכטן צו אנהאלטן זייער שפראך, קולטור, פרנסות און סאסייעטיס, מיט די ווייניגסטע טראנס בארדער שטערונגען

וויבאלד פארהאנדלונגן לגבי א נארדיק סאמי קאנווענשאן זענען א וויכטיגע שריט אין מאכן אן אינטערנעשענעל געזעץ, זאלן זיי זיין ווי אפעקטיוו און ציל-געווענד נאר מעגליך. די גאווערמענט אפיס האט אוועקגעלייגט געלטער פאר סאמי פארלעמענטערי קאונסעל, וואס וואלט געווען א נאטירליכע איינהייט פאר צוזאמענארבעט

גאלעגיעלע, די נארדיק סאמי שפראך באלוי און געווארן איינגעפירט דורך מיניסטארן און סאמי פארלעמענט פרעזידענטן אין נארוועגן, שוועדן, און פינלאנד. די שפראך באלוי ווערט געגעבן יעדע צווייטע יאר אין א פראווי צו שטיצן, אנטוויקלן, אדער אויפהאלטן די סאמי שפראך אין נארוועגן, שוועדן, פינלאנד, און רוסלאנד. אין נאוועמבער 2016, וועט שוועדן זיין גאסטגעבער פאר באלוי צערעמאניע, און די גאווערמענט האט דעלעגעטעס אדמיניטירן און באצאלן די גאלעגיעלע געלט צו די סאמי פארלעמענט

שוועדן נעמט א טעטיגע טייל אין די EU פרעמווארק פאר נאציאנאלע ראמע אינטעגרעישן סטראטעגיעס ביז און באריכטעט יערליך אויף די שוועדישע סטראטעגיע. זינט 2012, נוצט דאס די נאציאנאלע קאנטעקט, 2020 פונקט נעטווארק פאר ראמע אריינרעכענונג וואס איז אויפגעשטעלט געווארן דורך די אייראפעאישע יוניען קאמישען. זיין ציל איז צו מוטיגן מעמבער סטעיטס צו ארבעטן פאר, סופארטן, און מיטטיילן ערפארונגען מיט ראמע אריינרעכענונג.

שוועדן נעמט אויך אנטייל אין CAHROM (עד האק קאמיטי פון עקספערטן אויף ראמע אישוס) וואס איז אונטער די מיניסטערעל קאמיטי פון די קאונסיל פון אייראפע. די דאזיגע קאמיטי אנאליזירט נאציאנאלע פאליסי אויספירונג, אויסטוישונגען פון ערפארונגען און די בעסטע פראקטיקען.

די נארדיק סיוויל סערוויס גרופע פאר מינאריטעטן אישוס טרעפט זיך רעגלמעסיג אויסצוטוישן געדאנקען און ערפארונגען צווישן נארדיק קאנטרי גאווערמענט אפיסעס, צו שאפן לאנג-טערמיניגע וויסנשאפט איבערפירונג צווישן די דאזיגע קאנטריס.

עדוקעישען

אקטיוויטעטן אין פרי-שולעס

בערך צוויי-דריטל פון מוניציפאליטיס אין די אדמיניסטריווע דיסטריקטס פאר סאמי, פיניש און מעיעניעלי האבן עטוואס פאר פרי-שולע אקטיוויטעטן אין מינאריטעט שפראכן. די פראצענטן פון מוניציפאליטיס וואס שטעלן צו די סארט פרי-שולע אקטיוויטעטן איז געפאלן אין 2014, דערווייל וואס פראצענטן פון מוניציפאליטיס וואס שטעלן צו אנדערע סארט עדיוקעישאנעל אקטיוויטעטן, ווי למשל עדיוקעישאנעל קינדערקער, אפענע פרי-שולע און נאך שולע אקטיוויטעטן, און נאך=שעות קינדערקער האט זיך פארמערט.

די סאמי באורד אוו עדיוקעישאן מעג זיך קאנטראקטן מיט א מוניציפאליטי צו צושטעלן פרי-שולעס מיט אקטיוויטעטן אינגאנצן אדער טיילווייז אין סאמי.

אין די פיניש אדמיניסטריווע דיסטריקט, קענען קינדער וואס בעטן זיין בארעכטיגט צו פרי-שולע גענצליך אדער טיילווייז אין פיניש. די מוניציפאליטיס וואס זענען אין די פיניש אדמיניסטריווע דיסטריקט באקומען שטאט געלט צו דעקן א טייל פון דעם רעכטן. דאס זעלבע איז פאר מעיעניעלי.

פריימערי און נידריגערע צווייטע שולע

טשעפטער 9, טייל 12 פון די שולע געזעץ בארעכטיגט סטודענטן וואס רעדן געווענליך מיט זייערע עלטערן אין א שפראך אויסער שוועדיש, צו ווערן אויסגעלערנט אין יענע שפראך אין קלאסן 1-6. פאר פיניש איז דאס אויך פאר קלאסן 7-9. אין צוגאב דערצו, טוט דער געזעץ פארלענגערן פילאט ביילינגיעל אויסלערנען אין פריימערי און נידריגערע צווייטע שולע ביז 30 יוני 2016, מיט אן איין יאר פארלענגערונג גערעכנט פאר פרילינג 2016. דאס

מיינט אז נעשענעל מינאריטעט שפראכן וועלן ווערן צוגעשטעלט פאר קלאסן 1-9 זינט 1 יולי 2015, איז דיסטענץ עדיוקעישאל געווען ראגולירט ביי די שולע געזעץ. די אוטאריטעט פאראנטווארטלעך פאר די שולע מעג אראנזשירן דיסטענץ עדיוקעישאן אין א שולע איינהייט אויב די שולע איינהייט האט נישט א קוואליפיצירטע לערע אין די סאבדזשעקט פון וואס מען רעדט אדער וואו עס זענען דא צו ווייניג סטודענטן.

די רעכט צו מאמע-שפראך אויסלערנען און עדיוקעישאנעל עצה האלט אן, נישט קיין חילוק וואו מען וואוינט אין שוועדן. די גאווערמענט האט אויסגערופן די ציל אום 28 אפריל 2016 ביי די גאווערמענט ביל קאנטראקטן פאר דיסטענץ אויסלערנען – ניי געלעגנהייטן פאר מאמע שפראך אויסלערנען און עדיוקעישאנעל עצות. דיסטענץ אויסלערנען קען ווערן אראנזשירט אין די סאבדזשעקטס מאמע שפראך, סאמי פאר סאמי שולעס, מאדערנע שפראך, און סיינ שפראך, און פאר צושטעלן עדיוקעישאנעל עצות אין די מאמע שפראך, און איינשטימיגע סאמי אויסלערנען אין פריימערי און נידריגערע צווייטע שולע.

לגבי די עקספערט קאמיטי'ס רוף פאר שוועדן צו פארמולירן א פאסיגע מאדעל פאר מעיענקיעלי אויסלערנען, זינט יולי 2015, זענען דא באזונדערע קאריקולע פאר פריימערי שולע אין די נעשענעל מינאריטעט שפראכן 1 אריינגערעכנט מעיענקיעלי. די קאריקולע זענען פאסיג פאר ביידע נעיטיוו לערנערס און די וואס לערנען א צווייטע שפראך. זיי זענען שוין פארהאן און זענען געמאכט צו ווערן גענוצט פאר מאמע שפראך מעיענקיעלי. די אינהאלט פון די קאריקולע זענען אייניג סיידן די טיילן וואס דעקן די קולטור פון די רעספעקטיוו מינאריטעט שפראך.

העכערע צווייטע שולע

די געזעצן פאר העכערע צווייטע שולע ערלויבן מוניציפאליטיס און אנדערע איינהייטן פאראנטווארטליך פאר עדיוקעישאן צו צושטעלן העכערע צווייטע עדיוקעישאן אין א נעשענעל מינאריטעט שפראך, וואס עקזיסטירט שוין אין פאל פון סאמי

יוניווערסיטעטן און אנדערע העכערע לערנען

יוניווערסיטעטן און קאלעדזשעס זענען אפען צו יעדער וואס קוואליפיצירט פאר רעספעקטיוו פראגראמען, נישט קיין חילוק וואו זיי וואוינען. טייל קורסען ווערן אויך צוגעשטעלט אלס דיסטענץ עדיוקעישאן. יוניווערסיטעט קורסעס ווערן צוגעשטעלט אין עטליכע פון די נעשענעל מינאריטעט שפראכן

לערער טרענירונג און אויפנעמן

אנגעהויבן אין 2016, האט די גאווערמענט טראנספערירט די פאראנטווארטליכקייט פאר דעוועלאפן לערער טרענירונג אין מעיענקיעלי פון די סטאקהאלם יוניווערסיטי צו אומיע יוניווערסיטי באזירט אויף די רעקאמענדאציעס פון די קאונסיל פון אייראפע און די דאזיגע מינאריטעט גרופע צו האבן עדוקעישן און טיטשער טרענירונג אין מעיענקיעלי אין אן איינצלנע יוניווערסיטי אין שוועדן. וויבאלס אומיע יוניווערסיטעט האט די נעשענעל פאראנטווארטליכקייט פאר דעם שפראך, פילט די גאווערמענט אז אס איז א פאסיג צו פלאצירן די לערער טרענירונג פראגראם דארט. סטאקהאלם יוניווערסיטי איז פאראנטווארטליך פאר דעוועלאפן טרענירונג אין פיניש.

אומיע יוניווערסיטי איז אויך געטעסקט געווארן מיט דעוועלאפן לערער טרענירונג אין סאמי. סעדאטערן קאלעדזש איז ענליך געטעסקט געווארן פאר ראמאני טשיב. לונד יוניווערסיטי טוהט ענליכעס פאר אידיש שוין פאר יארן

אום יוני 2013, איז סטאקהאלם יוניווערסיטי אוטאריזירט געווארן צו דערלאנגען לערער דעגריס פאר לערערס פון פיניש אלץ א מאמע שפראך אין קלאסן 7-9.

אום יוני 2014, האט אומיע יוניווערסיטי באקומען ענליכע אוטאריזאציע צו דערלאנגען לערער דעגריס פאר סאמי לערערס אין קלאסן 7-9 מיט א פאקוס אויף סאמי אין העכערע סעקאנדערי סקול אלץ א מאמע שפראך

קורצע טערמין לערער טרענירונג

צו פארזיכערן גענוג קורצע-טערמין סופליי פון מאמע שפראך לערערס אין סאמי, מעיענקיעלי און ראמאני טשיב האט די גאווערמענט געטעסקט די נעשענעל באורד אוו עדיוקעישאן מיט פארזיכערן די אנטוויקונג פון פאסיגע טרענירונג צו ערמיגליכן כאטש 12 מענטשן צו אנהויבן ארבעטן אסל מאמע שפראך לערערס אין די מינאריטעט שפראכן. א סופלעמענטל אנווייזונג אין 2014 רעכנט אריין האבן מער מענטשן אדורכגיין די טרענירונג אין אויסלערנען סאמי און מעיענקיעלי, און אנטוויקלען און אויספירן א פאסיגע עדיוקעישאנעל פראגראם אין ראמאני טשיב פאר כאטש 8 באטיילענדע

מאמע שפראך אינסטרוקציע

אויסבעסערונג פון די סקול געזעץ אום 1 יולי 2015 האט געגעבן סטודענטן וואס געהערן צו נאציאנאלע מינאריטעטן א שטערקערע רעכט צו מאמע שפראך אינסטרוקציע. די אויסבעסערונג מיינט אז אזעלכע סטודענטן דארפן מער נישט באווייזן פונדעמענטאלע וויסנשאפט אין די שפראך צו זיין בארעכטיגט צו מאמע שפראך אינסטרוקציע

סטודענטן אין העכערע סעקאנדערי סקול וואס געהערן צו א נאציאנאלע מינאריטעט זענען בארעכטיגט צו מאמע

שפראך אינסטרוקציע אפילו די שפראך ווערט נישט אפט גערעדט אינדערהיים. די סטודענט, אבער, מוז האבן א גוטע באזיס אין די שפראך, וואס עס וועט געווענטליך אזוי זיין, א דאנק די אויסבעסערונגען וואס שטעלט צו גרעסערע געלעגנהייטן צו לערנען זיך די שפראך אין פריימערי און נידריג עלעמענטערי סקול. אין העכערע סעקאנדערי סקול, קען די סטודענט וועהלן אויב ער וויל לערנען אין זיין אדער איר נאציאנאלע מינאריטעט שפראך פיניש, סאמי, אידיש, מעיענקיעלי אדער ראמאני טשיב אלץ אן עלעקטיוו שפראך, אנהויבנדיג ביי דעם – סטודענט'ס יעצטיגע לעוועל

דיסטענץ אינסטרוקציע

זייט 1 יולי 2015 איז דיסטענץ עדיוקעישען געוועהן רעגולירט דורך די סקול געזעץ. דיסטענץ עדיוקעישען מיינט אינטעראקטיוו אינסטרוקציע דורכגעפירט דורך אינפערמאציע און קאמוניקאציע טעכנאלאגיע. די סטודענטן און די לערער זענען אין אנדערע לאקאציעס דורכאויס אינסטרוקציע, כאטש א באהעלפער זאל אנוועזנד זיין אין די לאקאציע וואו די דעסטענץ עדיוקעישען גייט פאר. די אוטאריטעט פאראנטווארטליך פאר די סקול קען ערלעדיגן דיסטענץ עדיוקעישען אין געוויסע סוביעקטן אין וועלכע די סקול יוניט האט נישט א קוואליפיצירטע לערער, אדער וואו עס זענען דא צו ווייניג סטודענטן

אגענטורן וואס אדמיניסטערן עדיוקעישאנעל פראגראמען קענען אונטערשרייבן קאנטראקטן מיט די סאמי באורד און עדיוקעישאן צו צושטעלן דיסטענץ אינסטרוקציע אין סאמי אנגעהויג פון הערבסן פון 2015, אריינגערעכנט צפון לאלע, און דרום סאמי דיאלעקטן, נאכפאלגענדיג יענע סאבדזשעקט'ס קאריקולאם

די פארלאנג פאר א לעגאלע עדיוקעישאן'ס מיינונג לגבי דיסטענץ אינסטרוקציע קאנטראקטס איז געווארן אריינגעגעבן. עס רעכנט אריין פונקציע איבער דיסטענץ אינסטרוקציעס אין מאמע שפראך אדער עדיוקעישאנעל עצה'נען מיט אן אנדערע גאווערמענט אגענטור. די פונקציעס מעגן נאר ווערן קאנטראקטעד נאך די אגענטור וואס אדמיניסטערט אן עדיוקעישאנעל פראגראם האט גענומען אלע נאמאלע שריט צו צושטעלן א פראגראם אינערהאלב די ארגעניזאציע פונעם אגענטור

אין צוגאב דערצו, א טויש אין די מיינונג פון קאנטראקטן אין די שולע געזעץ איז פארגעשלאגן, אזוי אז קאנטראקטן מיינט אז א מוניציפאליטי, א קאונטי קאונסעל אדער אנדערע אגענטור פאראנטווארטליך פאר עדיוקעישאן קאנטראקטס לאזט א דרויסענדע פארטיי אויספירן געוויסע עדיוקעישאנעל פונקציעס אדער אנדערע פונקציעס אינעם שולע אקט. אנדערע פארגעשלאנגענע טוישן אין די שולע געזעץ געבט די מוניציפאליטיס און קאונטי קאונסעלס די רעכט צו קאנטראקטן די אויספירן פון פונקציעס פון טייל אנדערע עדיוקעישאנעל סיסטעם אגענטורן אפילו אן סיי וועלכע פארבינדונג צו די מענטשן אדער טעריטאריע פונעם מוניציפאליטי אדער קאונטי קאונסעל. די טוישונגען זענען פארגעשלאגן צו אריינגיין אין קראפט אום 1 אויגוסט 2016.

עדיוקעישאנעל מאטריאל

אין 2013, איז די נעשענעל באורד אוו עדיוקעישאן געווארן געטעסקט מיט שטיצן די אנטוויקלוג און ארויסגעבן פון עדיוקעישאנעל מאטריאל אין די נעשענעל מינאריטעט שפראך. דאס האט אויך אריינגערעכנט די אנטוויקלונג און ארויסגעבן פון ביכער און עדיוקעישאנעל געצייג אין די נעשענעל מינאריטעט שפראך פאר אנהויבער

די נעשענעל באורד פון עדיוקעישען האט פראדוצירט נייע עדיוקעישענעל מעטיריעל צו נוצן ביים אויסלערנען נאציאנאלע מינאריטעטן שפראך. די דאזיגע מעטיריעל איז פובליצירט אויף די באורד'ס וועבסייט אין די פארם פון טיטשינג גייס און סטודענט אקטיוויטעטן געאייגנט פאר סטודענטן מיט ווייניג אדער בכלל נישט קיין פארשטאנד אין פיניש, אידיש, מעיענקיעלי, ראמאני טשיב און סאמי. נישט אלע טיילן זענען שוין דא צו באקומען, אבער זיי וועלן מיט די צייט ווערן עוועילעבל דורכאויס 2016.

די סאמי באורד פון עדיוקעישען איז געטעסקט געווארן דורך די גאווערמענט מיט דעוועלאפן אינסטרוקשענעל טאלס אין סאמי. אין 2015, האט די נעשענעל באורד פון עדיוקעישען פובליצירט נייע עדיוקעישענעל מעטיריעל פאר קלאסן 1-3 צו די דיאלעקטן פון נארט און לאל סאמי. 13 בילדער ביכער זענען איבערגעזעצט געווארן צו נארט, סאוט און לאל סאמי, און א לידל בוך, Lávllagirji, איז געווארן איבערגעמאכט

די קוריקולע אין אידיש און ראמאני טשיב אלס מאמע שפראך זענען געמאכט פאר סטודענטן וואס נעמן די

שפראכן אלס זייער ערשטע שפראך אדער אלס אנהויבער אין זייער צווייטע שפראך. די קוריקולע צילן זענען פאר סטודענטן צו פארבעסערן זייער קענטעניס פון די שפראכן און קולטור פון יענע מינאריטעט גרופע. אויסלערנען אויף אלע שטאפלן זאל פאראייניגן שפראך און קולטור.

עס זענען דא אנגייענדע אנשטרענגונגען אויף די מיניסטערעל און אגענטור שטאפלן צווישן שוועדן, בארוועגן און פינלאנד צו אנטוויקלען אן איינשטימונג און צוזאמענארבעט אויף עדיוקעישאנעל מאטריאל פאר די סאמי, אלס טייל פון די שטופ צו מאכן און צושטימען אויף א פריאריטעט ליסטע וואס קען ווערן אדאפטירט ביי אויפגענומענע באאמטער פון די דריי לענדער. די ארבעט איז גערעכנט צו ווערן געענדיגט אין פריילינג 2016.

נאכפארשונג

ISOF האט צוויי ראמאני טשיב נארפארשונג פראיעקטן – אן אייראפעישער פראיעקט אויף ראמע קינדער'ס גראמאטישע לערנען מעגליכקייט אין פרי-שולע קלאסן, מיט א ציל צו נוצן וויסנשאפט צו פארמיידן דאס

7

פלאצירונג פון ראמע קינדער אין קלאסן פאר גייסטיש געשטערטע (וואס פאסירט אין געוויסע אייראפעישע לענדער.) א צווייטע ווערט אנגערופן ראמע טעגליכע לעבן, און נעמט צאם וויכטיגע אינפארמאציע אויף ראמע עסן קולטור, אידענטיטעט און פירונגען

העלטקער, אשעל סערוויס און סעקיריטי

עלטער-קעיר אין מינאריטעט שפראכן

אין א באריכט פון 2015, האט די נאציאנאלע ראט פון געזונט און וועלפער באשטימט אז געגנט-רעגירונגען זענען נישט אייניג אין זייער מעגליכקייט זיך צו צושטעלן צום געזעץ. די באפעלקערונג, מאס פון לאנד, און צאל פון מינאריטעט גרופעס זענען זאכן וואס שטערן דעם מעגליכקייט, ווי אויך ווייטקייט

עס איז שווער צו אוועקשטעלן ספעציעלע איינהייטן פאר א שפראך אויב עס זענען דא ווייניג עלטערע מענטשן וואס פארלאנגן א פלאץ, און עס איז דא א באגרעניצטע זאל מענטשן וואס רעדן דעם מינאריטעט שפראך מערסטנס פון די געגנט-רעגירונגען אין די אדמיניסטרווע געגנט פארלירן אויך פונעם באפעלקערונג. די ראט האט אויך גערעדט וועגן א פעלער אין קענטעניס פונעם געזעץ ביי די ארבעטער און אויפגענומענע באאמטער, און מאנגל פון איבערגעזעצטע אינפארמאציע געצילט צו עלטערע מענטשן און זייערע משפחות

די גאווארנמענט האט געטעסקט די באורד אין 2016 מיט צולייגן זייער פאבליקאציע, אייער רעכט צו קעיר און באהאנדלונג – א וועגווייזער פאר עלטערע, מיט אינפארמאציע וועגן נעשענעל מינאריטעט רעכטן, און איבערטייטשן דעם פאבליקאציע צו סאמי, מאיענקייטלי, און פיניש. אין צוגאב דערצו איז פארלאנגט פונעם ראט צו פארשפרייטן די פאבליקאציע און אינפארמאציע פון נעשענעל מינאריטעט רעכטן צו געגנט-רעגירונגען וואס זענען פארמישט אין דעם. אן ענדגילטיגן באריכט פון די ארבעט דארף ווערן אריינגעגעבן אום 10 אקטאבער 2016.

אשעל סערוויס מוסנאמען זאלן נוצן די בעסטע וויסנשאפט פארהאן, גוטע קוואליטעט און אן אינדיוידועל'ס געברויכן און מעגליכקייטן. פון 2016-2018, וועט די גאווערמענט אויסגעבן צוויי מיליאן קראנער צו פארמערן שטאב אזוי אז מען זאל קענען הייבן עלטערע-קעיר קוואליטעט און זיכערקייט, און אנקומען צו א מער גלייכע און פאראייניגטע עלטערע-קעיר דורכאויס שוועדן. די גאווערמענט האט געטעסקט די באורד אוו העלט און וועלפער מיט נעמן שריט צו פארבעסערן שטאב'ס וויסנשאפט און עלטערע-קעיר, אריינגערעכנט לאנג-טערמיניגע מוסנאמען אין ערטער מיט גרויסע סטראטעגישע וויסנשאפט לעכער

געלטער פאר א שטודיע פון דיסעיבלד סאמי

די גאווערמענט האט מחליט געווען צו געבן די סקאנדינעווישן וועלפער צענטער געלטאר פאר א שטודיע אויף לעבן אומשטענדן פון סאמי מיט דיסאביליטיס, און זייערע פאמיליעס. די שטודיע וועט אריינרעכנען אן אנקעטע געצילט צו מוניציפאליטיס אין די סאמי אדמיניסטרווע געגנט, איבער מוסנאמן אונטער די שטיצע פאר מענטשן מיט פונקציענירנדע דיסאביליטיס צו סאמי, אקטיוויטעטן געצילט צו, און שטעלונג וועגן דיסאביליטי ביי די סאמי, באפעלקערונג, האוויזינג, און ספעציעלע טראנספארטאציע סערוויסעס ביי סאמי, היים קעיר, פרי-שולע און שולע,

רעפערעלס פאר ספעציעלע שטיצע און ספעציעלע עדיוקעישאן, ווי אויך ארבעט. אן ענדגילטיגן באריכט פון דעם שטודיע מוז ווערן אריינגעגעבן ביז 15 יאנואר 2017.

געריכט סיסטעם

איז אריין אין קראפט שטרענגערע געזעצן איבער דאלמעטשן און איבעזעצן אין, אום אקטאבער 1, 2013 קרימינאלע קעיסעס. קוואליפיקאציעס זענען געהעכערט געווארן פאר דאלמעטשערס און איבערזעצערס גענוצט אין די געריכט און אין אינוועסטיגעטארי אגענטורן. וואו מעגליך, מוז מען נוצן א שטאט-אוטאריזירטע

דאלמעטשער אדער איבערזעצער. מענטשן וואס ווערן באשולדיגט מיט פארלעצונגן דארפן נישט צוריקצאלן די שטאט פאר זייער פאבליק דעפענדער'ס אויסלייגן פון געלט פאר דאלמעטשערס ביי געריכט פראסידירינגס. די וואס ווערן פארגעשטעלט דורך פריוואטע אדוואקאטן און ווערן באשולדיגט קענען אויך ווערן צוריקגעצאלט פון די שטאט פאר געלט וואס זיי האבן אויסגעלייגט פאר דאלמעטשונג. די געזעצן גילט אויך פאר מינאריטעט שפראכן אין אלע שוועדישע געריכטן.

די שוועדישע געריכט סיסטעם וועבזייטל האט ווייטיגע אינפארמאציע וועגן די מעגליכקייט און רעכט צו האבן א מינאריטעט שפראך גענוצט אלס געריכט פראסידירינגס. די אינפארמאציע איז אין פיניש, סאמי און מעיענקיעלי

קאמוניקאציע מיט גאווערמענט אוטאריטעטן

פאר נעשענעל מינאריטעט שפראכן צו ווערן גענוצט אין קאנטאקט מיט גאווערמענט אגענטורן אין געריכט, מוז זיין א ספעציאליזירטע ווערטער אוצר אין יענע שפראכן. פיל פון די שפראך באנוץ מוסנאמען פאר מינאריטעט שפראכן ביי די אינסטיטוט פאר שפראך און נעשענעל העריטעזש (ISOF) - זענען וועגן טערמינען אין פארשידענע פאבליק סעקטאר ענינים, ווי צום ביישפיל העלטקעיר, געזעץ און פאבליק אדמיניסטראציע. אין פיניש, זענען דא גלאסעריס אין די פאבליק סעקטאר ענינים. יעצט, אין ראמאני טשיב, זענען דא גלאסעריס וועגן עדיוקעישאן, העלט קעיר, און, סאשעל סערוויסעס אין ארלי, לאווארי, קאלדעראז און קעיל. אין קעל, זענען אויך דא גלאסעריס וועגן טרעפיק באגראבן און ענפארסמענט און בענקראפצי

די סטאקהאלם קאונטי אדמיניסטראציע און סאמי פארלעמענט, אלס טייל פון זייער אויפגאבער צו מאניטארן קאמפליענס מיט די מינאריטעט געזעצן, געבט אריין א יערליכע באריכט צום גאווערמענט איבער וויאזוי מוניציפאליטיס, קאונטי קאונסעלס, און שטאט אגענטורן זענען אינשטימיג מיט די נעשענעל מינאריטעט שפראך געזעץ.

עס איז דא צו ווייניג אינפארמאציע וועגן די ארבעט פון אגענטורן צו פארמערן שפראך מעגליכקייטן אין זייערע ארגעניזאציעס און ווי ווייט דאס אפעקטירט קאנטאקטן מיט אינדיווידועלן. די אינפארמאציע וואס איז דא צו באקומען ווייזט גוטע ביישפילן פון אגענטורן וואס רעכענען צאם זייערע ארבעטערס 'שפראך מעגליכקייטן, ווי אויך די וואס זוכן ספעציעל מענטשן מיט די מעגליכקייטן

לגבי שפראך און קולטורישע אידענטיטעט, עטליכע קאונטי אדמיניסטראציעס האבן צאמגערעכנט זייער שטאב'ס שפראך מעגליכקייט. קראנאבערג קאונטי, וואס איז פאראנטווארטליך פאר מערסטנס פון די קאונטי'ס אדמיניסטראציעס 'סערווירערס, האט געמאכט א ספעציעלע צוזאמגענונג פון די שפראך מעגליכקייטן פון סוויטשבאורד אפערעיטארס. אין וועסטערנארלאנג קאונטי, איז די געברויך פון נעשענעל מינאריטעטע שפראכן א קריטעריאן אין קויפן פון סוויטשבאורד און רעסעפשאן סערוויסעס. די קאונטי אדמיניסטראציע פון סאדערמאלאנד שטיצט די אויפנעמן פון פיניש רעדנערס

מונדליכע אדער שריפטליכע קאמוניקאציע און אפיציעלע דאקומענטן אין מינאריטעט שפראכן

טייל 8 פון די נעשענעל מינאריטעט אקט שטלעט צו אז אינדיווידועלן זענען בארעכטיגט צו נוצן פיניש מעיענקיעלע אדער סאמי איז זייערע מונדליכע אדער שריפטליכע קאנטאקטן מיט אדמיניסטראציע אגענטורן וועמענס טעריאטרי איז גענצליך אדער טיילווייז אין יענע מינאריטעט שפראך'ס אדמיניסטראציע דיסטריקט. אויב א מענטש נוצט פיניש, מעיענקיעלע אדער סאמי, אין אזא פאל, איז די גאווערמאנעט פאראלנגט צ געבן מונדליכע ענטפערס אין די זעלבע שפראך

מענטשן וואס האבן נישט אן אדוואקאט האבן אויך די רעכט צו א געשריבענע איבערזעצונג פון באשלוסן און זייערע סיבות, אין פיניש, מעיענקיעלי, אדער סאמי. אין אלע פעלער, מוזן גאווערמענט אגענטורן פראבירן דאס בעסטע צו רעדן מיט מענטשן אין זייער אייגענע שפראך.

נעמן פון פלעצער

דורכאויס די באריכטעטע טערמין, איז די נעשענעל לאנד סארוועיע'ס מאפע דאטאבעיס געווארן סופלעמענטעד מיט פלאץ נעמן אין די פארשידענע סאמי דיאלעקטן. די אינסטיטוט פאר שפראך און נעשענעל העריטעשז פירט יעצט דורך א שטודיע פון בערך 20 דרום-סאמי נעמן ליסטעד אין ארע מוניציפאליטי

ביי די נעמן פון פלעצער מיטינג אין אקטאבער 2013, האט די סאמי פארלעמענט געשמועסט וועגן די סיינס וואס די שוועדישע טראנספארט אגענטור האט ארויפגעלייגט אויף די גאסן. די לאקאציע סיינס האבן אמאל אלטע און ריכטיגע נעמען. די סאמי פארלעמענט פילט אז די אלטע נעמן זאלן ווערן אראפגענומען, אבער אנערקענט אז זיי זענען נאך אין באנוץ. די סאמי פארלעמענט זאגט אז די סאמי נאמען מיט די ריכטיגע אויסלייג זאל זיין אויבן אויפן סיינ אויב די אפשטאם פון די נאמען פון א פלאץ איז סאמי, און עס זאל נישט זיין קיין חילוק אין מאס צווישן די צוויי נעמן פאר די זעלבע פלאץ.

די נעשענעל סארוועיע האט גערעדט וועגן די פראבלעם פון די אנוועזנהייט פון מעיענקיעלי און פיניש צו די שוועדישע טארן וועלי מענטש'ס איינהייט (STR-T). STR-T פילט אז, ענליך צו פיניש, זאלן די סיינס זיין אין מעיענקיעלי, אין די גאנצע געגנט אין די אדמיניסטרווע דיסטריקט פאר מעיענקיעלי (קעליקס, האפאראנדע, אווערטארניע, פאזאלא, קירוע, און גאליווער מוניציפאליטיס

די צפון ראיאון פון די טראנספארט אגענטור איז פארמישט אין פיל ארבעט אין די נארבאטען און וואסטערבאטען קאונטיס, וואו די נעמן אויף אלע נעשענעל הייווייעס אין די שפראך געגענטער פון סאמי, פיניש און מעיענקיעלע זענען געווארן צאמגעשטעלט און געשיקט פאר רעפערעל צו די נעשענעל סערוועי, לגבי מעגליכע טוישונגען אין לאקאציע סיינס, אזוי אז ראוד סיינס וועל זיין איינשטימיג מיט די אפיציעלע (נעשענעל סערוועי) מאפעס. די קולטורישע ענווייראמענט געזעץ, וואס איז אריין אין קראפט מיט די יעצטיגע ווערטער געבוי אום 1 יאנואר 2014, גילט פאר די באשטימונג פון נעמען פון פלעצער. דאס מיינט אויך אז פיל נעמען פון פלעצער וואס וועלן ווערן געוויזן אויף סיינס מוזן ווערן זיין רעפערד צו ביידע די אינסטיטוט פאר שפראך און נעשענעל העריטעשז (ISOF) און מינאריטעט פארשטייער (צ.ב. די סאמי פארלעמענט און STR-T).

די שפראך און נעשענעל העריטעשז אינסטיטוט (ISOF) - טוט אלעמאל באקוקן נעמן פון פלעצער אין אלע לאנד ערטער פון מינאריטעט שפראכן - צפון, לאלע, דרום און אומע סאמי, ווי אויך אלס פיניש און מאיענקיעלי, און באריכטן ריכטיגע ארטאגראפיע אין רויע דזשיא דאטא, אזוי אז די ריכטיגע נעמען פון פלעצער ווערן פארשפרייט איבער די לאנד. האבן נעמען פון פלעצער אין מינאריטעט שפראכן אריינגערעכנט אין רויע געא-דאטא העלפט פּרעזעווערן די נעמען, ווי אויך די פארבינדענע שפראך.

מאס-מידיע

די מינאריטעט שפראך מידיע איז א וויכטיגע פאקטאר פאר דאס אויפהאלטן און באנייען פון די שפראכן. די גאווערמענט איז מסכים מיט דעם בליק, און האט געלייגט מער קאנטענט פארלאנגן פאר פאבליק סערוויס בראדקאסט לייסענסעס. אין צוגאב דערצו, האבן מינאריטעט שפראך מידיע בענעפיטעד פון ספעציעלע געזעצן אין די פרעס שטיצע געזעץ און אין אנדערע פלעצער.

TV טשענעלס, אריינגערעכנט פאבליק סערוויס בראדקעסטסינג

די בראדקאסטסינג לייסענסעס פון שוועדישע ראדיא קארפאראציע (SR), שוועדישע טעלעוויזשאן קארפאראציע (SVT) און שוועדישע עדיקעישאנעל ראדיא קארפאראציע (UR) זענען באנייט געווארן פאר 2014-2019. אבער, עס איז יעצט דא א פארלאנג אז צושטעלן פון פראגראמען זאל זיך פארמערן יעדע יאר, און מערקווערדיג מער ווי אין 2014. דאס מיינט מער מינאריטעט שפראך בראדקעסטסינג ווי אין די 2010-2013 לייסענססינג טערמין.

אין צוגאב, בראודקעסטינג לייסענסעס פארלאנגן יעצט קאנטענט אין אידיש און אנדערע מינאריטעט שפראען, און אז די שפראך געברויכן פון קינדער און אינגע מענטשן וואס געהערן צו שפראך און עטניק מינאריטעטען זאלן זיין א פריאריטעט.

די פונדעמענטעל פריציפ איז אז אלע אין-הויז פראדוקציע פון פאבליק סערוויס פראגראמען איז געמאכט אין די מינאריטעט שפראך, אבער אין די פאל פון ראמאני טשיב און מעיענקיעלי, זענען געוויסע פראגראמען געווארן גע'דאב'ד, בעיקר Sverdige Idag, וואס איז געווארן גע'דאב'ד אין ארלי און לאווארע (ראמאני טשיב) און מעיענקיעלי. די Vikingshill דראמאטישע סעריעס פאר אינגע מענטשן איז אויך געווארן גע'דאב'ד אין ראמאני טשיב און מעיענקיעלי.

די 2014 פאבליק סערוויס באריכט ביי עדיוקעישאנעל ראדיע (UR) ווייזט אז רוב פראגראמען אין נעשענעל מינאריטעט שפראכן זענען קאסטאמיזירטע פראגראמען. ארום 80% פון די האבן וואויס-אווערס אין פארשידענע מינאריטעט שפראכן און ארום 15% זענען גענצליך פראדוצירט און בראודקעסט אין א מינאריטעט שפראך. א קליינע טייל, בערך 5 פראצענט פון אלע בראודקעסט פראגראמען זענען דאב'ס.

סאב-טיטלן ווערן גענוצט ווען שוועדישע ווי אויך מינאריטעט שפראכן זענען אינעם פראגראם. די סאב-טיטלן זענען איבער שוועדיש צום מינאריטעט שפראך.

מינאריטעט שפראך צייטונגען

ווי געוויזן אין שוועדן'ס פיפטע באריכט, ווערט געצאלט א פרעס סאבסיד די צייטונגען פאר מינאריטעט שפראכן זענען די פארלאנגן פאר סאבסידים פאר צייטונגען אין סאמי אריינגערעכנט פיניש צייטונגען. זינט יאנואר 1, 2014 און מעיענקיעלי געווען ווייניגער. לימיטעד אפערעיטינג סאבסיד קען ווערן געצאלט צו צייטונגען מיט עדיטאריעל אינהאלט פון כאטש 25% אין איינס אדער מער פון פיניש, סאמי, אדער מעיענקיעלי. זינט 1 יולי 2015, איז די געאגראפישע אפליקאציע פאר די געזעצן פאר פיניש די זעלבע ווי פאר סאמי און מעיענקיעלי (ד.מ. די גאנצע אדמיניסטראטיווע דיסטריקט). עס איז יעצט דא איין צייטונג בארעכטיגט פארן סאבסיד, וואס האט אינהאלט אין פיניש און מעיענקיעלי.

אום 15 אפריל 2016, איז אריין אין קראפט א נייע געזעץ וועגן סאבסידים פאר אלגעמיינע צייטונגען וואס אנטוויקלען אנליין פאבליקאציע סערוויסעס. די געזעץ שטעלט צו אז פראיעקטן פו ספעציעלע וויכטיגקייט פאר נעשענעל מינאריטעטען קענען באקומען א סאבסיד פון ביז 75 פראצענט פון די קאסטן פונעם פראיעקט אדער פריע שטודיעס. אויסער דעם, איז די מערסטע סאבסיד צו באקומען ביז 40 פראצענט פון די קאסטן.

די פרעס סאבסיד געזעץ איז פארלענגערט געווארן ביז 31 דעצעמבער 2019 מיט אפאר טוישונגען באזירט אויף די ענדגילטיגן באריכט פון די פרעס סאבסיד קאמיטי, אן איבערזוכט פון שטאט צייטונג סאבסיד, נאכן הסכמה פון די אייראפעישע קאמיסיע.

אום מערץ 2015, האט די גאווערנמענט אוועקגעשטעלט א קאמיסיע צו מאכן א מידיע פאליסי פארן צוקומפט, צו אנאליזירן די געברויך פאר, און צושטעלן נייע מידיע פאליסי מאסנאמען איינמאל די צייטונג געשאנק, וויאזוי עס איז יעצט, ענדיגט זיך. עס דארף פארקומען א קאנסולטאציע מיט פארטרעטער פון נעשענעל מינאריטעטען, און דערנאך אן ענדגילטיגן באשלוס, ביז 31 אקטאבער 2016.

אלע פארשלאגן פארן פרעס סאבסיד קאמיטי אריינגערעכנט אינען אומפארענדיגטע באריכט, צייטונג סאבסיד אין סאמי און מעיענקיעלי, וואס איז באריכטעט געווארן אין שוועדן'ס פיפטע באריכט זענען אויסגעפירט. די מינימום פארלאנגטע צירוקולאציע פאר אפערעישאנעל סאבסידים איז גענידערט גווערן פון 1,500 צו 750 סאבסקרייבד קאפיעס פאר צייטונגען מערסטנס געשריבן אין סאמי אדער מעיענקיעלי, און די פארלאנג פון 90 פראצענט פון קאפיעס זיין אין שוועדן איז אוועקגענומען געווערן. אזויווי פאר אנדערע צייטונגען, איז די סאבסיד גערעכנט באזירט אויף פראצענט וואס ווערט פארטיילט מערסטנס אין שוועדן.

די לימיטעס אפערעישאנעל סאבסיד פאר צייטונגען מיט 25 פראצענט פון די עדיטאריעל אינהאלט אין פיניש איז פארברייטערט געווארן צו אריינרעכענען מעיענקיעלע אדער סאמי, ווי לאנג כאטש 255 פון די עדיטאריעל

אינהאלט איז אין איינס אדער מער פון די שפראכן, און די פלאץ פון פאבליקאציע איז אין א מוניציפאליטי אינערהאלב די אדמיניסטרווע דיסטריקט פאר איינער פון די שפראכן, לויט די נעשענעל מינאריטעט און עס צו מאכן גרינגער פאר, מינאריטעט שפראך געזעץ. די טוישונגען זענען אריין אין קראפט אום יאנואר 1, 2014. צייטונגען וואס זענען גענצליך אדער טיילווייז סאמע אדער מעיענקיעלע צו באקומען אפערעישאנעל סאבסידס דערווייל, האט איין צייטונג אריינגערעכנט מעיענקיעלע אינהאלט און באקומען די סאבסיד לויט דעם צושטעל.

די נעשענעל קולטור קאונסעל טוט אויך סאבסידירן די פראדוקציע פון קולטורישע פעריאדיקעלס אין נעשענעל מינאריטעט שפראכן. אין 2014, האבן אכט פון די סארט פעריאדיקעלס באקומען א סך הכל פון 850,000 קראנאר פונעם קולטורישע קאונסעל. זעקס זענען געווארן ארויסגעגעבען גענצליך אדער טיילווייז אין א מינאריטעט שפראך.

קולטור, א.ד.ג.

מיטן אינטראדאקשען פונעם קולטור צוזאמענארבעט מאדעל, האט די קולטורישע קאונסעל, אין שמועס מיט געגנטער אדערסירט די מינאריטעט פאליסי צילן. די גאווערמענט'ס אויסטיילן אנוויזונגען זאגן אז אנגעהויגן אין האט די קאונסעל, אין זייער אפשאצונג און מאניטארינג פון געגנט קולטור פלענער, זאל ספעציעל נאכקוקן, 2014 קאונטי קאונסעל פראמאשעל פון די קולטור און העריטעזש פון די נעשענעל מינאריטעטן, ספעציעל די ראמע אין 2014, האט די קולטור קאונסעל אוועקגעשטעלט נעשענעל מינאריטעט קולטור אלס איינער פון פינעף פריאריטעט לאנד פאר שטאטישע געשאנקן אינעם קולטור קאארדינאציע מאדעל.

די סאמי שפראך צענטער שטעלט צו עצות און אינפארמאציע פארן פאבליק, אגענטורן און ארגעניזאציעס און שטיצט די באניינג פון די סאמי שפראך און זיין פלאץ אין סאסייעטי. די שפראך צענטער איז אויך געטעסקט מיט דאקומענטירן און צוגעבן צום באניינג. צוזאמען מיט אנדערע ארגעניזאציעס איז די שפראך צענטער פארמישט אין עטליכע סאמי שפראך פראיעקטן, אריינגערעכנט א ווערטער-בוך אפפ וואס די פאבליק קען דאנאודען אויף זייערע מאבייל פאונס און טעבלעטס.

די סאמי אינפארמאציע צענטער (SIC) פראדוצירט פאבליק אינפארמאציע וועגן די סאמי און זייער צושטאנד, צו פארמערן וויסנשאפט. די פריימערי טשאנעל פאר דעם איז די וועבזייטל samer.se. אין 2015, האט די #mittsapmi קאמפיין גענוצט סאשעל מידיע און יענע וועבזייטל, און די פראיעקט גייט ווייטער אן אלס samer.se.

פילם

די פילם אינסטיטוט האט צוגשטעלט פינאנציעלע שטיצע צום פינלאנד אינסטיטוט פארן ווייזן פיניש פילםס אין שוועדן, און צו לאקאלע צינעמעס וואס האבן געוויזן נייע פיניש פילםס אין צוזאמענארבעט מיט די פינלאנד אינסטיטוט. דורכאויס די באריכטעטע טערמין איז געווארן סאבסידירט א פילם אמערסטנס פראדוצירט אין פינלאנד. צוויי פיניש פילם פעסטיוועלס און א סאמי פילם פעסטיוועל האבן באקומען פינאנסינג פונעם קולטור קאונסעל'ס פאנד פאר נעשענעל מינאריטעט קולטורישע אקטיוויטעטן.

אין דעצעמבער 2015 האט די גאווערנמענט געטעסקט די פילם איינהייט מיט שטיצענדע קינדער פילםס אין נעשענעל מינאריטעט שפראכן – די פילם איינהייט וועט נוצן 814,000 קראנאר צו צופאסן דעם שפראך מערסטנס דורך דאבינג, פון פילםס פאר קינדער, אמערסטנס פאר קינדער אין עלטער צווישן פיר און אכט יאר אלט, און צו פארשפרייטן די פילםס. ראמאני טשיב, סאמי, און מאיענקיעלע קומען ערשט לויטן געשאנק. אויב עס בלייבט איבער געלט, קען מען אויך אריינרעכענען פיניש און אידיש.

דורכאויס דעם טערמין, איז א ראמע און אידישע פילם פעסטיוועל געווארן געשטיצט דורך די קולטורעל קאונסעל געלט צו נעשענעל מינאריטעט קולטורעל אקטיוויטעטן. די פילם אינסטיטוט האר געגעבן א פראדוקציע גרענט פאר א פילם מיט א ראמע טעמע, פאפוזשע – די ראמע געזאנג.

קולטורעל העריטעזש וואס מען קען נישט אנטאפן

אין 2011, האט שוועדן רעטיפיד די UNESCO קאנווענשאן אויף די באשיץ פון קולטור העריטעזש וואס מען קען נישט אנטאפן. פון 2011 ביז 2013, האט די גאווערמענט געשטעלט די שפראך און נעשענעל העריטעזש אינסטיטוט (ISOF) אלס די קאארדינירענדע אגענטור פאר די אפליקאציע פונעם קאנווענשאן, מיט די ענדגילטיגן

באריכט אויף די אפליקאציע פון UNESCO'ס קאנווענשאן פאר אויפהאלטן די קולטורישע העריטעזש וואס מען קען נישט אנטאפן פון שוועדן, אריינגעגעבן אין פעברואר 2014. די ISO'ס איז נאכדעם געווארן אויסגעוועהלט צו ווייטער טוען און פערבעסערן די ארבעט פון צושטעלן די קאנווענשאן. די אגענטור האט אוועקגעשטעלט אן ארגאניזאציע צוטיילט אין נאודס געמאכט פון אגענטורן, ארגעניזאציעס און אסאסיאציעס און וואלאנטירן וואס דעקן טיילן פון קולטורישע העריטעזש וואס מען קען נישט אנטאפן.

די סאמי פארלעמענט נעמט אנטויל און האט געפארעמט אן ארבעטענדע קאמיטי וואס שטעלט צו פארשטייען צו די פארשידענע נאודס. די פיניש און מעיענקיעלי-רעדנדע מינאריטעטן נעמן אויך אנטויל אין נאוד ארבעט. די ISO'ס גייט ווייטער אן מיט אקטיוו שטרעבן פאר פארמערטע צוזאמענארבעט פון מער נעשענעל מינאריטעטן.

Ruottin kuues raportti Euroopparaathiin eurooppalaisen statkan alla maaosa- elikkä minuriteettikielistä

Tämä teksti oon kokoelma Ruottin kuuenesta raportista Euroopparaathiin eurooppalaisen statkan alla maaosa- elikkä minuriteettikielistä joka jätethiin euroopparaatile 1 kesäkuuta 2016. Sisältö kuvvaa kehitystä aktyellin tarkistusperiuutin aikana. Tarkempaa informasuunia löytää täyelisestä raportista ruottinkielelä ja englantinkielelä. Taustainformasuunia löytää aijemista raportista.

Taustainformasuuni

Net viis kansalista minuriteetiä Ruottissa oon juutalaiset, roomit, saamelaiset, ruottinsuomalaiset ja tornionlaaksolaiset. Monet niistä puhuvat jotaki minuriteettikielistä meänkieli, jiddiksenkieli, roominkieli, saamenkieli ja suomenkieli. Vahvistetut oikeuvel jällaavat suomenkielele, saamenkielele ja meänkielele erityisissä hallintoaluheissa johonka tänä päivänä kuuluu 75 kuntaa ja 14 maakäräjää. Roominkieli ja jiddiksenkieli oon aluheelisesti vaphaat kielet ja sen takia net ei kuulu hallintoaluheishiin.

Päämäärä minuriteettikielipolitiikale oon ette antaa suojaa kansalisille minuriteetile ja vahvistaa niitten maholisuuksia ette vaikuttaa ja tukea niitä histuurialisia minuriteettikieliä niin ette net pysyvät elävinnä. Minuriteettikielipolittinen päämäärä oon jaettu kolhmeen osa-aluheeseen; diskrimineerinki ja suojattomuus, vaikutusvalta ja osalistuminen ja kieli ja kultturelli identtiteetti.

Toimenpitoja ette eistää maaosa- elikkä minuriteettikieliä

Kielenhuolto ja revitaliseerinki

Ko oon kyse kielenhuolosta jiddikseksi niin Instityytti kielile ja kansanperintheele (ISOF) oon syyskuusta lähtien 2014 palkanu kielenhoitajan jiddiksenkielessä 50 prosentile. Ko ei koskhaan ennen ole ollu kielenhuoltavvaa instansia jiddiksenkielele valtion johola, niin työ oon tähhään saakka pääasiassa keskittynny siiheen ette koota jiddiskielisitten ryhmitten tarpheet. Oon kansa olemassa yks referensiryhmä. Neuvonantaminen jiddiksenkielelä ja jiddiksenkielestä oon nykyhnään osa viraston kielenneuvonantamisesta joka oon auki kaikile. Kielenhuoltoseminaarita tulhaan kansa pithään eessäpäin niitten kieliseminaaritten lisäksi jokka piethään kerran vuessa suomeksi ja roominkielelä.

Referensiryhmiä suomenkielele, roominkielele ja jiddiksenkielele kokkointuvat kaks kertaa vuessa. Roominkielen ryhmässä oon eustajia kielivarieteetile arli, kelderars, lovari, kale ja reisaavaroomi.

Mitä koskee kielenhuoltoa meänkieleksi ISOF oon, neuvotteluissa meänkielenpuhujitten eustajitten kansa, priuriteeranu ette panna resyrsiä kielenhuolole sanakirjatyössä.

ISOF:ila oon yhtheistyö Ruottin Koulutusraatio AB:n kansa jonka kautta Koulutusraatio pellaa sisäle Kieliraatin kielenhuoltoseminaarit suomeksi. ISOF:ila oon kansa yhtheistyö Ruottin Raation Sisuraation kansa jossako Kieliraatin kielenhuoltajat suomenkielele vastaavat kielikysymykshiin. ISOF pittää kansa koulutuksia ja kursia mm suomenkieltäpuhuvulle hoitohenkilökunnale ja antaa ulos suomenkielisen infolehen 2-4 kertaa vuessa. ISOF jakkaa rahotusta kansalisitten minuriteetikielittin revitaliseerinkhiin. Tässä yhtheyyessä virastolla oon ollu tarkotuksena ette kannustaa ja tulevaisuessa priuriteerata laajempia ja hyvin kehitettyjä projektia jokka kansa stimyleeraavat jatkuvvaa revitaliseerinkiä jälkhiin ko projektit oon valhmiit.

Kieliraati ISOF:iissa oon 2011 vuen aikana antanu ulos kirjutukset Riktlinjer för tillämpningen av språklagen ja Vägledningen för flerspråkig information – praktiska riktlinjer för flerspråkiga webbplatser/Suuntaviivoja kielilain käytöle ja Ohjaus monikieliselle informasuunile – praktisia suuntaviivoja monikielisille webbipaikoile. Tarkotus kirjutuksitten kansa oon ette informeerata virastoita kunka kielilakia ja lakia kansalisista minuriteetista ja minuriteetikielistä pittää nouvattaa.

Osalistuminen ja vaikutusvalta

Neuvotteluila oon suuri merkitys ja oon edelytys ette totheuttaa politiikka-alueen tavotheet. Maholisuus vaikutusvaltaan eroa, huolimatta minuriteetilakia, riippuen mistä minuriteetistä oon kyse ja missä paikkaa maassa sitä assuu.

91 prosentista kunnista ja 77 prosentista maakäräjistä hallintoalueela oon kansalisille minuriteetile annettu maholisuus vaikutusvaltaan viralisitten neuvotteluitten kautta 2014 vuen aikana. 10 prosentila kunnista jokka oon ulkopuolela hallintoalueita oon ollu viralisia neuvotteluja ja likemäks puolet ilmottavat ette het ei anna ythhään erityistä maholisuuksia vaikutusvaltaan.

Net koortineeraavat ja ylösseuraavat virastot, Lääninhallitus Stokholmin läänissä ja Saamekäräjä, oon raporteerinkiperiuutin aikana pitähneet jatkuvia neuvotteluja. Sen lisäksi vastuulinen valtioraati elikkä valtiosekreteerari oon pitähneet vähhiinthään kuus neuvottelukokkousta vuessa.

Hallituksen stratekiissä roomilaisele inklyteerinkille tullee selvästi esile ette roomilainen osalistuminen ja vaikutusvalta pittää leimata työtä stratekiile joka tasola, Hallituskanslia, virastot joitako se koskee ja kunnat oon eri muotoissa pitähneet ja kehittänheet neuvotteluja roomilaisitten asiantuntijoitten ja eustajitten kansa. Ruottin Kunnat ja Maakäräjät (SKL) oon valtioon avustuksella kehittänheet työmällin joka antaa tukea usealle pilutikunnale heän työssä ette kehittää kvalitatiiviä ja systemaattisia neuvotteluja. Net virastot jokka oon saahneet tehtävän stratekiin raamin sisälä, pitävät kansa erin sortisia neuvotteluja ja puheluja roomilaisitten eustajitten kansa.

Hallituskanslialla on jatkuva dialooki roomilaisen referenssiryhmän kanssa jossako on roomilaisia asiantuntioita eri alueilta, erin ikäisiä vaimoja ja miehiä niistä viestä suuresta roomilaisista ryhmistä Ruotissa. Osalistujat on päätetty nomineerinkiprosessin jälkeihin ko roomilaiset on saaneet ehoittaa osalistuvia. Sen lisäksi valtioraati kohtaa roomilaisia eustajia muissa ryhmissä, mm on järjestetty kokkousia roomilaisitten tyttäritten ja vaimoitten kanssa ette varmista niitten vaikutusvaltaa.

Kansanvälistä

Hallitus on intensifioeranu neuvottelujä pohjosmaisesta saamekonvensuunista ette tukea ja selvittää saamelaisen kansan oikeuksia ette pittää jäljelä ja kehittää ommaa kieltä, ommaa kulttuuria, omia elinkeinoja ja ommaa ytheiskuntaelämää joissako on vähhiiten haittoja maarajoista.

Neuvottelut pohosmaisesta saamekonvensuunista on tärkeä työ kansanoikeuven luomisella. Sen takia se on tärkeätä ette neuvottelutyö on niin tehokas ja tarkoituksenmukanen ko maholista. Hallituskanslia on myöntäny erityisiä rahoja Saamelaisheen parlamentarisheen raathiin, jonka kautta saamelaisela kansala on luonolinen ytheistyöorgaani.

Pohjosmainen saamelainen kielipalkinto, Gollegiella, on perustettu vastuulisilta ministeriltä ja saamekäräjäpresidentiltä Norjassa, Ruotissa ja Suomessa. Kielipalkinto jaethaan joka toinen vuosi siinä mielessä ette eistää, kehittää elikkä säilyttää saamenkieltä Norjassa, Ruotissa, Suomessa ja Ryssä. Marraskuussa 2016 Ruotti on väärtimaana palkinon jakamiselle ja hallitus on antanu Saamekäräjälle tehtäväksi ette administrearata ja maksaa ulos palkintorahat Gollegiella:le.

Ruotti osalistuu aktiivisti työhöön EU:n raamiverkin sisäle kansalishiin stratekiihin ette intekreerata roomia vuotehen 2020 mennessä, ja raporteeraa vuosittain kunka työ ruottalaisen startekiin kanssa tehään. Jälkeihin 2012 työ lähtien tehään muun muassa sen verkoston kautta jossako on kansaliset kontaktipaikat roomilaiselle inklyteerinkille jonka EU-komisuuni on pannu käynthiin. Tarkotus on ette painattaa pääle jäsenmaitten työtä ittenkunki stratekiin kanssa roomilaiselle inklyteerinkille antamalla tukea ja luomala maholisuuksia kokemusvaihteluihin ja syvenethyin puheeluihin.

Ruotti osalistuu kansa CAHROM (Ad hoc Committee of Experts on Roma Issues) joka vastaa suohraan Euroopparaatin ministeerio Komiteeale. Komitea pittää muun muassa analyseerata totheuttamista jäsenmaitten kansalisesta politiikasta ja tuottaa temattishiin vaihteluihin kokemuksista ja hyvästä praksiksesta.

Pohjosmainen virkamiesryhmä minuriteetikysymyksille kokkointuu jotensakki säänlisesti. Tarkotus virkamiesryhmän kanssa on ette vaihettaa iteoita ja kokemuksia pohjosmaitten hallituskansliotten välilä. Tämän ette maholista pitkänaijan tionjakamisen maitten välissä.

Koulutus

Esikoulutoiminta

Suunile kahela kolmasosala kunnista hallintoaluheila saamenkielele, suomenkielele ja meänkielele oon jonkulainen esikoulutoiminta minuriteettikielilä. Määrä kuntia jotka tarjoavat semmosta esikoulutoimintaa oon vähentynny 2014 aikana, samala ko määrä kuntia jotka tarjoavat muuta pedakookista toimintaa niinku esimerkiksi pedakookista huoltoa, aukenhaista esikoulu- ja vapa-aikatoimintaa ja huoltoa sopimattomanna aikana oon lissäintynny.

Saamekouluhallitus saapii sopimuksen jälkhiin kunnan kansa tarjota esikoulua jossako toiminta kokohnaans elikkä osittain piethään saamenkielele.

Hallintoaluheela suomenkielele, lapsila jotka niin halvaavat, oon oikeus esikoulutoimintaan kokohnaans elikkä osittain suomenkielele. Net kunnat jotka kuuluvat hallintoaluheeseen suomenkielele saavat valtiolisen avustuksen ette saattaa tyytyttää tämän vaatimuksen. Sama jällaa meänkielele.

Peruskoulu

9 kap. 12 § koulusäätänössä seisoo ette oppilhaile joilako oon muu jokapäivänen yhessäolokieli vanheemitten kansa ko ruottinkieli saapii järjestää osat koulutuksesta luokissa 1-6 sillä kielele. Suomenkielele tämä jällaa kansa luokkia 7-9. Sen lisäksi säätäntö esikoulutoiminnalle, jossako oon kaksikielinen koulutus peruskoulussa, oon pitenetty 30 kesäkuuhuun saakka 2016 ja vielä yks pitenys vuele tulhaan tekheen kevväilä 2016. Kaiken kaikkihaan tämä merkittee ette kansaliset minuriteettikieliet tarjotaan peruskoulun luokissa 1-9.

Kaukokoulutusta säätää koululaki 1 heinäkuusta 2015 lähtien. Ehot ette päämies saapii järjestää kaukokoulutusta oon ette koulula ei ole lekitimeerattua elikkä pätevää opettajaa kysheessäoleville aiheile elikkä ette oppilasmäärä oon liika pieni.

Riippumatta missä paikkaa maassa sie asut sulla pittää olla maholisuus äitinkielenkoulutukseen ja oppiohjeishiin ja hallitus oon tässä mielessä 28 huhtikuuta 2016 päättäny proposisuunista: propositionen Fjärrundervisning och entreprenad – nya möjligheter för undervisning och studiehandedning på modersmål/ Kaukokoulutus ja entreprenaati - uusia maholisuuksia koulutukselle ja opetusohjauksille äitinkielele. Kaukokoulutusta saapii järjestää aiheissa äitinkieli, saamenkieli saamekoulu, muternissä kielissä, viittomakielessä ja ette antaa oppilhaile oppiohjeita äitinkielele ja kansa intekreeratulle saamelaisele koulutukselle peruskoulussa.

Mitä koskee asiantuntiakomiteen kehotusta Ruottile ette ryhtyä toihmiin ette saapii sopevan meänkielikoulutuksen järjestetyksi niin seuraavaa saattaa esittää. 1 heinäkuun jälkhiin 2015 niitä

oon separaattia kursiplaania peruskoulule ja vastaaville koulumallile kansalisissa minuriteettikielissä, siheen räknätty meänkieli. Nämät kursiplaanit ottavat lähtökohtansa ensi- ja toinenkielenpuhujista. Ohjausdokumentit oon toisin sanoen valhmiit ja niitä pittää käyttää koulutukseen meänkielessä äitinkielenä. Sisälöt kursiplaanissa kansalisille minuriteettikielile oon

saman sorttiset, mutta eroavat niissä osissa jotka ottavat ylös itten kunki minuriteettikielen kulttuurin.

Jymnaasiakoulu

Se säännöstö joka jällaa koulutukselle jymnaasiakoulussa myöntää ette kunnat ja muut päämiehet tarjoaavat jymnaasiakoulutusta kansalisella minuriteettikielälä, jotako esimerkiksi oon olemassa ko oon kyse saamenkielestä.

Yniversiteetikoulutus ja muu korkeampi koulutus

Koulutus yniversiteetissä ja korkeakouluissa oon auki kaikile jotka oon pätevät itheen kuhunki koulutuksheen, riippumatta asuntopaikkaa. Vissit kursit piethään kansa distansikoulutuksena. Yniversiteetikursia tarjotaan usseimissa kansalisissa minuriteettikielissä. Turvaaminen opettajajoista Hallitus siirtää vuela 2016 lähtien eesvastuuen, ette rakentaa ja kehittää aineopettajakoulutuksen meänkielessä, Stokholmin yniversiteetistä Uumajan yniversiteethiin Euroopparaatin rekomentasuunin taustala ja minuriteetitten toivomuksitten mukhaan ette koulutus kielessä ja opettajakoulutuksen meänkielessä pittää konsentreerata yhteen yniversiteethiin Ruottissa. Koska Uumajan yniversiteetilä oon kansalinen vastuu kielele hallitus tykkää ette se soppii laittaa aineopettajakoulutuksen sinne. Stokholmin yniversiteetilä oon jatkuvasti kansalinen eesvastuu ette rakentaa ylös ja kehittää aineopettajakoulutuksen suomenkielessä.

Uumajan yniversiteetilä oon kansa tehtävännä ette rakentaa ylös ja kehittää aineopettajakoulutuksen saamenkielessä. Södertörnin korkeakoulula oon vastaava tehtävä roominkielele. Lundin yniversiteetilä oon jo entisthään ollu vasittu tehtävä jiddiksenkielen koulutukselle.

Stokholmin yniversiteetile myönethiin kesäkuussa 2013 äksaamilupa aineopettajaäksaamille joka suuntautuu työhöön peruskoulun oppivuoshiin 7-9 suomenkielessä äitinkielenä. Koulutus alko syksylä 2015.

Uumajan yniversiteetile myönethiin kesäkuussa 2014 äksaamilupa aineopettajaäksaamille joka suuntautuu työhöön peruskoulun lukuvuosile 7–9 ja suuntautuu työhöön jymnaasiakoulussa saamenkielessä äitinkielenä.

Turvaaminen opettajajoista lyhyvelle aijale

Ette lyhyvelle aijale eistää saatavuuen äitinkielenopettajista kansalisissa minuriteettikielissä saamenkieli, meänkieli ja roominkieli hallitus oon antanu Kouluvirastolle tehtäväksi ette valvoa ette sopeva koulutus laitethaan ja piethään siinä mielessä ette vähhiinthääns kakstoista henkilöä tullee olheen toimivinna äitinkielenopettajinna minuriteettikielissä. Lisätehtävässä joka annethiin 2014 oon ette antaa ehtoja useamalle osanottajalle ette osalistua koulutustoihmiin saamenkielessä ja meänkielessä, toishaalta ette huolehtia ette sopeva koulutus roominkielessä laitethaan ja totheutethaan ja ette tämä koulutus jällaa vähhiinthääns kaheksaa osanottajaa.

Äitinkielenkoulutus

Muutoksitten kautta koululaaissa, joka astu voihmaan 1 heinäkuuta 2015 oon vaatimus ette oppilhaala pittää olla perustiot kielessä ette saaja äitinkielenkoulutusta oon otettu pois kansalisitten minuriteetikielitten suhtheissa, ja se tekkee ette useamalla lapsela joka kuuluu kansalisheen minuriteethiin oon maholisuus oppia hänen äitinkieltä koulussa.

Jymnaasiaoppilhaila jotka kuuluvat johonki kansalisheen minuriteethiin oon oikeus koulutukseen äitinkielessä, vaikka kieli ei ole oppilhaitten jokapäivänen yhdessäolokieli kotona. Oppilhaala pittää kuitenkin olla hyvät tiot kielessä ja se johtuu siitä ette oppilhaala, näitten muutoksitten kautta jotka oon totheutettu kaoululaaissa, nyt oon suuremat maholisuuet lukea kieltä peruskoulussa. Jymnaasiakoulussa oppilas saattaa kansa lukea hänen kansalista minuriteetikieltä - suomenkieltä, saamenkieltä, jiddiksenkieltä, meänkieltä elikkä roominkieltä - kielivalikoimana. Opinot saattavat alkaa tasolta joka ottaa lähtökohan oppilhaan etutioista.

Kaukokoulutus

Kaukokoulutus regleerataan 1 kesäkuusta 2015 lähtien koululaaissa. Kaukokoulutuksella meinataan interaktiivää koulutusta jotako piethään informasuuni- ja komynikasuuenteeniikala. Oppilhaat ja opettaja oon eri huohneissa ko koulutusta piethään, mutta kuitenkin pittää ohjaaja olla matkassa siinä huohneessa missä kaukokoulutusta piethään. Päämies, se joka järjestää koulua, saapi pittää kaukokoulutusta vississä aiheissa silloin ko koulula ei ole lekitimeerattua elikkä pätevää opettajaa koulutukselle elikkä silloin ko oppilhaitten määrä oon liian pieni.

Päämies saattaa tehjä sopimuksen kaukokoulutukselle Saamekouluhallituksen kansa joka syksystä 2015 lähtien tarjoa kaukokoulutusta saamenkielessä varieteetilä pohjossaamenkieli, luulajansaamenkieli ja eteläsaamenkieli ja seuraa kursiplaania aiheele.

Yks lakiraatiremissi, muun muassa maholisuuesta ette järjestää kaukokoulutusta entreprenaatila, oon jätetty lakiraatile. Esitethään ette kansa tehtävät jotka koskevat kaukokoulutusta äitinkielessä elikkä oppiohjausta äitinkielelä saapi antaa entreprenaatila toisele päämiehele. Tietoja ei saa kuitenkheen antaa entreprenaatila ennen ko päämies oon tehny mitä järjenmukhaan vaaitaan ette järjestää koulutusta omassa organisasuunissa.

Lisäksi esitethään ette koululain definisuu entreprenaatista muutethaan. Entreprenaatia esitethään merkittevän ette kunta, maakäräjä elikkä yksityinen päämies jollako oon päämiehistö jäljelä tekkee sopimuksen jonku muun kansa ette tehjä tehtävät koulutuksessa elikkä muussa toiminassa koululain mukhaan. Esitethään sitä paitti muutosta koululaaissa joka antaa kunnile ja maakäräjille valtuuen ette tehjä tehtäviä koululaitokselle entreprenaatila muule päämiehele koululaitoksessa, vaikka asialla ei ole tekemistä kunnan elikkä maakäräjän aluheen elikkä jäsenitten kansa. Lakimuutokset esitethään asuvan voihmaan 1 elokuuta 2016.

Oppimateriaalia

Valtion kouluvirastolle annethiin 2013 tehtäväksi ette tukea kehitystä ja tuotantoa oppimateriaalista minuriteetikielissä ja minuriteetikielilä ja se sisälsi kansa kehitystä ja tuotantoa kirjoista ja muista oppikalusta kansalisilla minuriteetikielilä vasta-alkukielenä.

Tehtävässä on otettu esille uutta koulutusmateriaalia ette käyttää kansalisitten minuriteettikielitten koulutuksessa. Materiaalit jotka julkasthaan Kouluviraston webbipaikala oon opettajsohjauksinna joissako oon oppilasaktiiviteettiä tehty koulutukselle oppilhaile joilako ei ole ythhään elikkä vain rajotetut tiot suomenkielessä, jiddiksenkielessä, meänkielessä roominkielessä elikkä saamenkielessä. Kaikki osat ei ole vielä aivan valhmiit mutta net tulhaan julkasheen pikkuhiljaa 2016 vuen aikana.

Saamekouluhallituksella oon valtion tehtävä ette vastata oppikaluitten kehityksestä saamenkielelä. 2015 vuen aikana Saamekouluhallitus oon antanu ulos uuen oppimateriaalin jossako oon puustaavikorttia saamenkielelä. Net oon kansa kääntänheet ytheiskuntasuunnattua ja tietesuunnattua koulutusmateriaalia vuosiluvuile 1–3 pohjos- ja luulajansaamenkieleksi. 13 viittomakirjaa oon käänetty pohjos, etelä- ja luulajansaamenkieleksi. Lukukirjoja, työkirjoja ja yks laulukirja, Lávllagirji, oon reviteerattu.

Mitä koskee kursiplaania jiddiksenkielelä ja roominkielelä äitinkielenä se oon tehty oppilhaile jotka lukevat kieliä ensi- ja toisenakielenä jossako toinenkieli oon vasta-alkukieli. Kursiplaanin mukhaan koulutus pittää pyrkiä siiheen ette oppilhaat kehittävät tietoja kielessä ja kielestä ja tietoja minuriteetin kulttuurista. Lisäksi tullee selvile ette koulutus kaikissa vuosiluvuissa pittää käsittelä kulttuuria joka oon liitetty kysheessäolehvaan kiehlen.

Oon olemassa käynnissäoleva työ departementti- ja virastotasola Ruottin, Norjan ja Suomen välissä jonka tarkoitus oon ette kehittää yksimielisyyttä ja saaja käynthiin ytheistyön oppimateriaalista saamelaisile. Nämät kolme maata pitävät kehittää ja yhessä tulla ytheisymmäryksheen priuriteerinkilistasta joka kiinitethään politiikkaan näissä kolmessa maassa Tämä työ suunnitelthaan olevan valmis 2016 aikana.

Tutkinto

Roominkielele oon käynnissä kaks tutkintoprojektiä ISOF:in sisälä. Yks eurooppalainen projekti oon roomilaisitten lapsitten kramattisesta oppikyvystä esikoululuokassa, jossako tarkoitus oon ette tietheelisellä tavala vastustaa tarpheetonta siotusta roomilaisista lapsista erityisluokhiin. Yks muu tutkintoprojekti virastossa oon nimeltä Roomilainen arkipäivä, ja siinä virasto kokoa sisäle tärkeätä tietoa esim roomilaisesta ruokakulttuurista, identiteetistä ja perinteistä ja tavoista.

Terveys, sosiaali huolto ja turvalisuus

Vanhuustenhoolto minuriteettikielilä

Yhessä raportissa vuela 2015 Sosiaalivirasto totea ette kunnila oon erit maholisuuat ette nouattaa lain tarkoitus ette useampia vanheempia saattavat saaja heän oikeuen vanhuustenhooltoon huomautetuksi. Kunnan ihmislukumäärä ja jeukraaffinen koko ja minuriteettiryhmän koko oon faktorit jotka vaikuttavat maholisuuheen ette tarjota vanhuustenhoolto minuriteettikielilä, niinku jeukraaffisesti pitkät matkat kunnassa.

Se oon hankala laittaa vasittuja osastoja vissile kielele jos oon harva vanhaa joka halvaa paikkaa ja niitä oon rajotettu määrä henkilökunnasta jotka ossaavat minuriteettikieltä. Usseimat kunnista

saamelaisella hallintoalueella on kansa kunnat jostako väki on väheny, raportin mukhaan. Sosiaalishallitus viittaa kansa ongelmaan ette on huonot tiot laaista kansalisista minuriteetista niin työssäolevilla ko kansanvalituilla ja ette on puute informasuunista käänetty minuriteetikielile joka suuntautuu vanheemille ja niiden omhaisille.

Hallitus on antanu Sosiaalishallitukselle tehtäväksi ette 2016 vuen aikana kompleteerata pyplikasuunin Din rätt till vård och omsorg – en vägvisare för äldre/Sinun oikeus hoitohon ja huoltoon - tieviitta vanheemille, jostako on informasuunia kansalisitten minuriteetitten oikeuksista, ja kääntää kirjotuksen saamenkieleksi, meänkieleksi ja suomenkieleksi. Lisäksi Sosiaalishallitus pittää toimia ette kirjotus ja informasuuni kansalisitten minuriteetitten oikeuksista jaetaan koskevhiin kunthiin. Työn pittää reetuvisata viimisthään 10 lokakuuta 2016.

Toimilla sosiaalipalvelussa pittää olla tunnusmerkkinä paras saatava tieto, hyvä laatu ja sen lähtökohta pittää olla yksityisen tarpeet ja edelytykset. Tarkoituksena ette nostaa laatua vanhuustenhuolossa, lisätä turvalisuutta vanheemille ja parantaa edelytyksiä tasa- ja samanarvoselle vanhuustenhuolole koko maassa, hallitus varraa 2 miljaartia kruunua vuessa 2016-2018 ette lisätä henkilöstöä. Hallitus on kansa antanu Sosiaalishallitukselle tehtäväksi ette muotostaa tietosatsauksen perushenkilökunnalle toiminoissa vanhuustenhuolossa jokka mm. maholistavat kehitystoimia ette pitkäle aijale vähentää strateekisesti tärkeitä tietopuuteita.

Rahotusta tutkimukselle saamelaisista joilako on toimintarajotus.

Hallitus on päättäny myöntää rahotusta Pohjosmaisen Hyvinvointikeskukselle ette tehä tutkimuksen minkä näkönen elämäntilane on saamelaisilla, joilako on toimintarajotus, ja niitten omhaisilla. Tutkimus tulee inklyteeraamaan tutkinon saamelaisille hallintokunnille kysymyksillä LSStoimista ja tarpeista saamenkielellä, tietoa saamelaisesta elämästä ja kulttuurista eri henkilökuntaryhmissä, suunnattua toimintaa saamelaiselle väestölle ja toimintaesteperspektiiviä sen sisälä, asumista ja kuljetuspalvelua verrattuna saamelaisväestön tarpeishiin, kotisaihraanhoitoa, esikoulu- ja koulua, yhteyttä erityistukheen ja spesiaalipedakokiikhaan ja työ ja työlisyys. Tutkimuksen pittää loppuraporteerata 15 tammikuuta 2017.

Oikeuslaitos

Jälkhiin 1 lokakuuta 2013 lähtien jälleavat tiukemat säänöt koskevan tulkkausta ja käännöstä rikosoikeudessa. Muun muassa on kompetensivaatimukset kiristetty mitä koskee tulkkia ja kääntäjiä jokka tuomioistuimet ja rikostatutkivat virastot palkkaavat. Jos on maholista niin pittää palkata tulkin elikkä kääntäjän joka on aukturiseerattu. Se joka tuomithaan rikoksesta ei tartte maksaa takashiin sitä mitä valtio on maksanu julkisen puolustajan kuluista ko keskustelu vastaajan kansa tulkathaan.

Se jollako on yksityinen puolustaja ja tuomithaan rikoksesta pittää kansa saattaa saaja omat kosta-nukset keskustelun tulkkauksesta puolustajan kansa maksetuksi valtiolta. Säänthöin kuuluvat kansa minuriteetikielet ja jälleavat kaikissa tuomioistuimissa maassa.

Ruottin Tuomioistuimitten webbipaikala oon tarkempaa informasuunia maholisuuesta ja oikeuvesta ette käyttää minuriteettikieltä tuomioistuinprosessissa. Informasuuni oon saatavissa suomenkielelä, saamenkielelä ja meänkielelä.

Komynikasuuni virastoitten kansa

Yks edelytys ette kansalisia minuriteettikieliä saattaa käyttää kontaktissa virastoitten kansa, oikeuvenlaitoksessaki oon ette niitä oon yhtheiskuntatermiä kielilä. Suuri osa kielenhoitavista toimista minuriteettikielile Instityytilä kielile ja kansanperintheele (ISOF) oon sen takia keskitetty terminolookisheen työhöön eri yhtheiskunta-alueila, esim saihraanhoijossa, jyritykassa ja julkisessa hallinossa. Suomenkielelä oon määrä sanakirjoja eri yhtheiskunta-alueila.

Roominkielelä oon tähhään mennessä sanakirjoja aluheila koulutus, lääketiete ja sosiaali työ varieteetilä arli, lovari, kalderaš ja kale. Kalela oon kansa sanakirjoja aluheila trafiki, hautaus, ulosmittaus ja konkursi.

Virastot Lääninhallitus Stokholmin läänissä ja Saamekäräjä jättävät heän tehtävässä ette vuosittain seurata ylös kunka minuriteettilakia nouvatethaan raportila hallituksheen kunnitten, maakäräjitten ja valtiolisitten virastoitten lakinouvatamisesta kansalisista minuriteettikielistä.

Se oon puute ylheisestä informasuunista virastoitten jatkuvasta työstä ette vahvistaa kielitietoa heän organisasuunissa ja missä määrin tämä työ vaikuttaa kontaktissa yksityisitten kansa. Se informasuuni joka oon saatavissa näyttää ette niitä oon hyviä esmimerkkiä virastoista jotka tekevät inventeerinkiä työntekijöitten kielitioista ja kansa virastoja jotka erityisesti hakevat kielikompetensia.

Mitä koskee kieltä ja kultturellia identiteettiä moni lääninhallitus ilmottaa ette het oon tehneet in-venteerinkin henkilökunnan kielikompetensistä. Kronobergin lääni, joka oon vastuulinen usseimista lääninhallituksitten sörveristä, oon tehny erityisen inventeerinkin telefonistitten kielikompetensistä. Västernorrlandissa tarve kansalisista minuriteettikielistä tullee olheen matkassa kriteerinä ko lai-tethaan väkseli ja resepsuunipalvelua. Lääninhallitus Södermanlandissa eistää rekryteerinkiä suo-menkielisestä henkilökunnasta.

Suulinen elikkä kirjallinen esitys ja julkisia dokymentiä minuriteettikielilä-

8 § laaissa kansalisista minuriteetistä kirjojethaan ette yksityisilä oon oikeus käyttää suomenkieltä, meänkieltä ja saamenkieltä heän suulisissa ja kirjalisissa kontaktissa hallintoviraston kansa jonka jeukraaffinen toiminta-alue kokohnaans elikkä osittain soppii yhtheen minuriteettikielen toiminta-alueen kansa. Jos yksityinen käyttää suomenkieltä, meänkieltä elikkä saamenkieltä semmosessa asiassa niin virastolla oon pakko antaa suulisen vastauksen samala kielelä.

Yksityiselä jollako ei ole jyritystä apulaista oon sen lisäksi jos hään vaatii oikeus saaja kirjojotetun käänökseen päätöksestä ja päätösmutiveerinkin asiassa suomenkielelä, meänkielelä elikkä saamenki-elelä. Virastot pitävät muutenki pyrkiä vastaahmaan yksityisile näilä kielilä.

Paikannimet

Aktyellin periuutin aikana Lansmeetarin perustheellinen karttadaattapaasi oon kompleteerattu pai-kannimilä eri saamenkielisillä varieteetilä. Tällä hetkelä Instityyilä kielile ja kansanperintheile oon käynissä kielitarkastus viitisenkymmenestä eteläsaamenkielisistä nimistä ylöskirjotetut Åren kunnassa.

Paikannimiraatin kokkouksissa lokakuussa 2013 Saamekäräjä selosti heän mielipitheistä paikanmerkistä jotka Trafikivirasto oon pannu ylös pitkin ylheistä tieverkostoa. Paikanmerkilä joissako oon tuplat nimimuotot pitävät monesti jäljelä niitä vanheentunheita karttukraaffisia nimimuotoja yhdessä kielelisesti oikeitten kansa. Saamekäräjä meinaa ette vanhaat muotot pittää hylätä, mutta näyttää kuitenkin jonkulaista ymmärystä siiheen ette niitä kuitenkin käytethään. Saamekäräjä meinaa lisäksi ette se saamelainen nimi joka oon oikein tavattu pittää olla päälimäisenä paikanmerkissä jos alkuperä oon saamelainen nimi, ja ette kahela nimelä, jotka oon ylhäälä samassa paikassa, ei piä olla eroa koola.

Lansmeetari oon remiteeranu kysymyksen meänkielen levittämisestä verrattuna suomenkiehleen Ruottin Tornionlaaksolaisile (STR-T). STR-T tykkää ette levitysalue meänkielele vs suomenkielelä oon semmonen ette koko se alue oon hallintoalue meänkielele (Kaihnuun, Haaparannan, Mataringin, Pajalan, Kirunan ja Jällivaaran kunnat) kansa oon levitysaluheet paikannimile meänkielelä.

Trafikivirastolla Region Nord oon käynissä kauhean suuri työ Norrbottenin ja Västerbottenin läänissä, joissako kaikki ylheiset valtioliset tiennimet jotka oon minuriteettikielitten saamenkielen, suomenkielen ja meänkielen aluheela oon inventeerattu ja lähätetty remissile Lansmeetarhiin joka saattaa tehä maholisia muutoksia paikanmerkitten määrittelyistä joissako oon paikannimiä. Tämä tehään nouattaen hyvää paikannimikäyttäntymistä joka merkittee ette paikannimivääräykset tiemerkissä tehään harmoniissa ylheisitten kartoitten kansa niin sanotuissa kartoissa jotka Lansmeetari oon antanu ulos. Kulttuurimiljöölaki jällaa, ko merkathaan ulos paikannimiä, ja se astu voihmaan nykysellä sisälöllä 1 tammikuuta 2014. Työ merkittee kansa ette monet niistä paikannimistä jotka meinathan panna kyltile tarttee remiteerata niin Instityytilä kieli ja kansanperintheele (ISOF) ko minuriteettieustajille (esim. Saamekäräjä ja STR-T).

ISOF oon jatkuvasti tarkistannu paikannimiä terituriellilä minuriteettikielilä pohjos-, luulaja-, eteläja uumajasaamenkielelä, ja suomenkielelä ja meänkielelä. Tämä tarkistus tuottaa siiheen ette usseita minuriteettikielisiä paikannimiä mennee reetuvuuisata oikeala ortokrafiila perustheelisessa jeeutaatassa ja tämän kautta levitethään net oikeat paikannimet yhtheiskunnassa. Ko minuriteettikielitten paikan-nimet oon ilmoitettu Lansmeetarin perustheelisheen jeeudaathan näitten nimitten säilytys vahvistethaan ja sen mukhaan kansa kysheessä olevat kielet.

Massmeetia

Minuriteettikielinen meetia oon voimakas faktori kielitten säilyttämisessä ja revitaliseerinkissä. Hallitus oon sitä mieltä ja oon sen takia vaatinu ette tarjontaa vahvistethaan julkisitten public

service-yrityksitten lähätyslupassa. Sen lisäksi oon edelytykset muile minuriteettikieliselille meedioile vahvistettu erityisitten säänoitten mukhaan muun muassa lehistötukisääntänössä.

Tv-kanalit matkhaan räknätty public service

Ruottin Raatio AB:la, Ruottin Televisuuni AB:la ja Ruottin Koulutusraatio AB:la/ Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) oon lähätyslupa joka jällaa 2014-2019 periuutin aikana. Toishaalta toehaan ette tarjonta yhtheensä pittää lissäintyä joka vuosi verraten 2013 vuen tasoa ja ette lissäintyminen pittää olla merkittevä. Vaatimuukset ohjelmayrityksitten tarjonasta minuriteettikielilä oon sen mukhaan kiristetty verraten sitä mikä jällasi lupaperiuutina 2010-2013.

Lisäksi vaaitaan nyt lähätysoikeuksissa ette jokhainen ohjelmayritys pittää tarjonan kansalisella minuriteettikielälä jiddiksenkielälä ja muila minuriteettikielilä ja ette erityistä huomiota pittää ottaa kielelishiin tarpheishiin lapsila ja nuorila jotka kuuluvat kielelishiin elikkä eetniishiin minuriteettiryhmiin.

Perustheellinen prinsippi oon ette koko omatuotanto public-servicessä tehään ittelä kullaki minuriteettikielälä, mutta mitä koskee roominkieltä ja meänkieltä niin vissiä ohjelmia oon typattu. Tämä jällaa olletikki ohjelmaa Ruotti Tänäpäivänä (Sverige Idag) joka oon typattu eri varieteetile arli ja lovara (roominkielele) ja meänkielele. Draamasarja Vikingshill jonka koheryhmä oon nuoret typathiin kansa roominkielele ja meänkielele.

Niistä jotako Koulutusraatio public-servicessä 2014 oon retuviisanu lähätettyinä ohjelmina kansalisilla minuriteettikielilä, oon suuriin osa niin sanotut versuneeratut ohjelmat. Suunile 80 prosenttia lähätetystä tarjonasta oon ohjemat johonka jälkhiinpäin oon panttu ääni kansalisilla minuriteettikielilä ja suunile 15 prosenttia tarjonasta oon alunperiset, ns kokohnaans, tuotettu ja lähätetty minuriteettikielälä. Pieni osa ohjelmista, uskottavasti 5 prosenttia totalista lähätysmäärästä, oon typattu.

Ko oon kyse tekstaamisesta niitä oon olemassa taphauksia jossako ohjelma minuriteettikielen lisäksikki sisältää ruottinkieltä. Siinä taphauksessa tekstathan minuriteettikielälä sitä ohjelmaossaa jossako puhuthaan ruottinkielälä.

Avisia minuriteettikielilä

Niinku tullee esile Ruottin viienessä raportissa prässitukea mennee antaa avisille jotka suuntautuvat kielelisille minuriteetile, niitä oon mm avisia suomenkielälä jotka saavat avisitukea. Ette helpottaa avisille saamenkielälä ja meänkielälä jällaa 1 tammikuusta 2014 lähtien erityiset helpotukset kriterissä ette totheuttaa vaatimuksia tuele. Rajotettua käyttötukea mennee kansa antaa avisille joitten redaksunelli sisältö oon kirjotettu vähhiinthääns 25 % jollaki elikkä joilaki kielilä suomenkieli, saamenkieli elikkä meänkieli. 1 kesäkuusta lähtien 2015 se jeugraaffinen laajuus säänoistä oon lisätty suomenkielelekkä ette vastata niitä sääntöjä jotka jällaaavat

saamenkielele ja meänkielele sillä lailla ette koko hallintoalue nyt oon matkassa. Tällä hetkelä oon yks tukioikeutettu avisi joka kirjottaa osittain suomenkielelä ja meänkielelä.

15 huhtikuuta 2016 uusi säätäntö valtioavustuksesta astu voihmaan painetuile ylheisille uutisavisille ette kehittää elektroonisia julkasupalveluita. Säätänön mukhaan toimit joilako oon erityinen merkitys kansalisille minuriteettikielile saattavat saaja niin paljon tukea ko 75 prosenttia kustanuksista toimile elikkä esitutkimukselle. Toisissa taphauksissa tuki saapi olla korkeinthaan 40 prosenttia kustanuksesta.

Prässitukisäätänön voimassaoloaika oon pitenetty 31 joulukuuhuun saakka 2019 vissilä muutoksilla jotka perustuvat tiethoin Avisitukikomitean loppuraportissa Översyn av det statliga stödet till dagspressen Eurooppalaisen komisuunin hyväksymisen jälkhiin.

Maaliskuussa 2015 hallitus lisäsi tutkimuksen En mediepolitik för framtiden. Tutkimuksella oon tehtävänä ette analyseerata tarvetta uusista meetiapolittisista toimista ko prässituki nykyssä muotossa loppuu ja jättää ehotuksia uusista meetiapolittisista työkaluista. Neuvottelun häätty pittää eustajitten kansa saamelaisen peruskansan ja kansalisitten minuriteetitten kansa. Tehtävän pittää reetuvuisata viimisthään 31 lokakuuta 2016.

Kaikki ehotukset jotka Prässitukikomitee jätti osaraportissa Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli / Tukea päiväavisille saamenkielelä ja meänkielelä ja jotka reetuvuisathiin Ruottin vienessä raportissa, oon tehty. Painosraja ylheiselle toimintatuele oon laskettu 1500:sta 750:een tilathuun eksemplaahriin päiväavisille jotka pääosissa oon kirjotettu saamenkielelä elikkä meänkielelä. Yhtä aikaa vaatimus ette 90 prosenttiä painoksesta pittää olla levitetty Ruottissa oon otettu pois semmosista avisista mutta tuki räknäthään, justhiins niinku muile päiväavisille, siittä osasta painoksesta joka pääosissa jaethaan ulos Ruottissa.

Päätös rajotetusta käyttötuesta avisille jonka redaksunellistä sisälöstä vähhiinthääns 25 prosenttiä oon kirjotettu suomenkielelä oon lisätty jälleahmaan meänkieltä elikkä saamenkieltäki jos 25 prosenttiä redaksunellistä sisälöstä oon kirjotettu jonaki elikkä joinaki näistä kielistä ja avisin julkasupaikka oon kunta joka kuuluu hallintoaluheesheen jollekki kielistä laain mukhaan kansalisista minuriteetistä ja minuriteettikielistä. Muutokset astuit voihmaan 1 tammikuuta 2014 ja niillä oon tarkoitus ette helpottaa avisia, jotka kokohnaans elikkä osittain oon saamenkielelä elikkä meänkielelä, saahmaan painostukea. Tähhään mennessä yks avisi oon alkanu kirjottamhaan osittain meänkielelä ja oon saanu tukea päätöksen mukhaan.

Valtion kulttuuriraati jakkaa kansa tukea kulttuuriavisitten tuotanthoon kansalisilla minuriteettikielilä. Vuele 2014 kaheksan kansalisen minuriteetin kulttuuriavisia sait rahotusta totalisti 850 000 kruunua Kulttuuriraatista. Kuus niistä annethiin ulos kokohnaans elikkä osittain kansalisella minuriteettikielilä.

Kulttuuri, ja niin pois päin

Panemalla käynthiin sen niin sanotun kulttuuri-neuvottelumallin Kulttuuriraati oon dialookissa aluheitten kansa osottannu minuriteettipolittista tavoitetta. Kulttuuriraatin määräilypreivissä vuela 2014 seisoo ette virasto sen arvostelussa ja ylösseuranassa aluheelisista kulttuuriplaanista

erityisesti pittää huomioittea maakäräjitten työtä ette eistää kansalisitten minuriteetitten, ja erityisesti roomilaisitten, kultturia ja kulttuuriperintöä. Vuen 2014 aikana Kulttuuriraati päätti ette kansalisitten minuriteetittenki kulttuuri oon yks viiestä priuriteerinkipohjista valtioneue kulttuurineuvottelumallissa.

Saamelainen kielikeskus tekkee töitä neuvonantamisen ja informasuunin kansa ylheisölle, virastoile ja föreninkile ja revitaliseerinkille saamenkielestä ja ette vahvistaa saamenkielen asenetta yhtheiskunnassa. Kielikeskustan tehtävähään kuuluu kansa ette dokumenteerata ja edistää revitaliseerinkiä. Net toimivat yhtheistyössä muitten institysuunitten ja organisasuunitten kansa ja oon olheet matkassa työssä eri saamelaisitten kieliprojektitten kansa, siinä matkassa sanakirja- appi jonka ylheisö saatta laajata alle ilmaiseksi mupihliin ja syrffiplathoin.

Saamelainen informasuunikeskus (SIC) tuottaa informasuunia ylheisölle saamelaisista ja niitten olosuhtheista tietämyksen lissäämiseksi. Pääkanali tälle oon webbipaikka samer.se. 2015 aikana tehthiin kamppanji #mittsápmi sosiaalissa meetioissa ja kotisivula. Projekti jatkaa elämistä kotisivula samer.se.

Filmi

Filmi-instityytti oon myöntäny tukea Suomeninstityyttile heän työhöön ette levittää suomalaista filmiä Ruottissa, ja myöntäny tukea paikalisille biograaffile jotka yhtheistyössä Suomi-instityyttin kansa oon näyttänheet uutta suomalaista filmiä. Aktyellin periuutin aikana oon myönetty tukea filmile jonka päätuottajamaa oon Suomi. Kaks filmifestivaalia suomalaiselle filmile ja saamelainen filmifestivaali oon saahneet tukea Kulttuuriraatin tuen kautta kansalisitten minuriteetitten kulttuuritoiminnalle.

Joulukuussa 2015 hallitus anto Stiftelse Ruottin Filmi-instityyttile tehtäväksi ette tukea saatavuutta lastenfilmistä kansalisilla miuriteetikielilä. Tehtävähään jaethaan rahotusta joitako pittää käyttää ette kielisoveltaa filmiä suuntautettu lapsile, ensinki neljästä kaheksan ikäsille, mieluminki sisäleluetuitten äänijäljitten kautta. Tehtävähään kuuluu kansa ette toimia laajale levittämiselle niistä filmistä jotka oon kielisopeutettu. Roominkieli, saamenkieli ja meänkieli priuriteerathan tehtävässä. Jos rahotusta jääpii niin suomenkieli ja jiddiksenkieli kuuluvat kansa tähhään.

Periuutin aikana roomilainen ja juutalainen filmifestivaali oon kansa saahnet tukea Kulttuuriraatin kautta kansalisitten minuriteetitten kulttuuritoiminnalle. Filmi-instityytti oon periuutin aikana myöntäny tuotantotukea filmile jollako oon roomilainen teema: Papisza - se roomilainen laulu.

Immaterielli kulttuuriperintö

Ruotti ratifiseerasi 2011 Unescon konvensuunin immateriellin kulttuuriperinön turvaamisesta. Vuosina 2011–2013 Instityyttilä kielile ja kansanmuistole (ISOF), Institutet för språk och folkminnen (ISOF), oli hallituksen tehtävä ette yhistävännä virastonna kehittää työtä konvensuunin nouvattamisesta. Tehtävä loppureetuvuvisathiin helmikuussa 2014 raportissa Levande traditioner, Slutrapport om tillämpningen av Unescos konvention om tryggande av det

immateriella kulturarvet i Sverige/Elävät perinöt, Loppuraportti kunka käytethään Unescon konvensuunia ette turvata immateriellää kulttuuriperintöä Ruottissa. ISOF:illa oon sen jälkhiin ollu jatkuva tehtävä ette tallehtia ja kehittää sitä alotettua työtä kunka konvensuunia nouvatethaan.

Saamekäräjä osalistuu ja oon perustannu saamelaisen työryhmän ja valikoinu eustajia niishiin eri noothiin. Ruottinsuomalainen ja tornionlaaksolainen minuriteetti ja meänkielenpuhuvaki oon osalistunheet nootityöhöön. Lisäksi ISOF tekkee aktiivisti työtä ette useampi kansalainen minuriteetti osalistuu enämpi.

Ruota guđat raporta Eurohpáráđđái eurohpalaš njuolggadusa vuolde eananoasi- dehe minoritehtagielas

Dát deaksta lea čeahkkáigeassu Ruota guđat rapportas Eurohpáráđđái eurohpalaš njuolggadusa vuolde eananoasi- ja minoritehtagielas mii guđđojuvvui Eurohpáráđđái vuosttaš geassemánu 2016. Sisdoallu govvida ovdáneami dan áigeovuodilis dárkkistanáigodaga. Dárkilit dieđuide čujuhuvvo ruotagielat ja eŋgelasgielat dievaslaš raportii. Duogášdiehtujuohkimis čujuhuvvo ovdalaš rapportaide.

Duogášdiehtu

Dat vihtta minoritehta Ruotas leat juvddálaččat, romerat, sámít, ruotasuopmelaččat ja duortnuslaččat. Mánnggat dain sárdnot soames minoritehtagielain: meänkieli, jiddisch, romani, sámegiella ja suomagiella. Nanostahtton rievttit gusket suomagiela, sámegiela ja meänkieli muhtin sierra hálddašanguovlluin mat odne gusket 75 gieldda ja 14 eanadikki. Romani chib ja jiddisch leat guovlluguovdasaččat sorjjasmeahttumat gielat ja eaige ná siskkil hálddašanguovlluidd.

Ulbmil minoritehtapolitiikkii lea addit suoji našuvnnalaš minoritehtaide ja nannet sin vejolašvuodaid váikkuheapmái ja doarjut historjjálaš minoritehtagielaid nu ahte bissot ealligiellan. Minoritehtapolitiikkalaš ulbmil lea juhkkuojuvvon golmma oassesuorgin; vealaheapmi ja olgušteapmi, váikkuheapmi ja oassálastin sihke gielalaš ja kultuvrralaš identitehta.

Doaimmat ovddidit eananoasi- dehe minoritehtagiela

Gieladikšun ja ealáskahttin

Go guoská jiddisch giela dikšuma lea Giella ja Álbmotmuito Instituhtta (ISOF) juo čakčamánu 2014 bálkáhan 50% gielladikšu jiddischii. Daningo ii goassege ovdal leat leamaš gielladikšun instánsa jiddischa váste stáhta bealis, lea doisttázii oaivebargun leamaš čohkket jiddischsárdnu joavkkuid dárbbuid. Gávdno maid referánsajoavku. Ráđdeaddin jiddischgillii ja jiddischis lea odne oassi eiseváldi giellaráđdeaddimis mii lea rabas buohkaide. Gielladikšunseminára boahťá maid dollojuvvot dás ovddos daid gielladikšunsemináraid lassin mat dollojit aktii jagis suomagielas ja romani chib gielas.

Suomagiela, romani chib ja jiddischa referánsajoavkkut čeahkkinastet guktii jagis. Romani chib jovkui gullojit giellavariašuvnnaid arli, keldelas, lovári, kale ja johttirománi ovddasteaddjit Mii guoská meänkieli gielladikšuma lea ISOF ovttas meänkieli hubmiid ovddasteddjiiguin, vuoruhan bidjat resurssaid sátnegirjebarggu gielladikšumii.

ISOF:s lea ovttasbargu Ruota Oahpahradiuin AB (UR) man bakte UR speallá sisa Giellaráđi suomagielat gielladikšunseminára. ISOF:s lea maid ovttasbargu Ruota Radio Sisuradiuin gos Giellaráđi suomagielat gielladikšut vástitid giellajearaldagaide. ISOF addá maid skuvlejumi ja kurssaid e.e suomagielat dikšunbargiide ja almmostahttá suomagielat infobláđi 2-4 geardde jagis.

ISOF juohká ruđa našuvnnalaš minoritehtagielaid ealáskahttimii. Dán ráma siste eiseválddis lea leamaš dárkkukhus movttiidahttit ja ovddos vuoruhit viidát ja fuolalaččat bargojuvvon prošeavttaid mat maid virkkosmahttit bastevaš ealáskahttimii maŋŋel go prošeakta lea nohkan.

Giellaráđđi ISOF:is lea jagi 2011 almmostahttán čállošiid Rávvagat giellalága heiveheapmái ja bagadallan máŋggagielat diehtujuohkimii – praktihkalaš rávvagat máŋggagielat webbabáikái. Čállošiid dárkkukhus lea juohkit dieđu eiseválddiide mot giellalága ja lága našuvnnalaš minoritehtain ja minoritehtagielas galgá heivehit.

Oassálastin ja váikkuheapmi

Ráđđádallamis lea stuora mearkkašupmi ja lea eaktu duohtandahkat politihkkasuorggi ulbmila. Vejolašvuohta váikkuheapmái lea sierralágan, beroškeahhtá minoritehtalágas, vuolgá das man minoritehtas lea jearaldat ja gos riikkas orru.

91 proseantta gielddain ja 77 proseantta eanadikkiin hálddahušguovlluin lea našuvnnalaš minoritehtaide addon vejolašvuohta váikkuheapmái formaliserejuvvon ráđđádallamiin jagi 2014. Hálddahušguovllu olggobeale gielddain lea 10 proseanttain leamas formaliserejuvvon ráđđádallan ja measta bealli dieđiha ahte sii eai atte mangelágan sierra vejolašvuođa váikkuheapmái.

Buohtalasti ja dárku eiseválddit, Leanastivra Stockholmma leanas ja Sámediggi, leat rapporterenáigodaga boatkkokeahhtá čađahan ráđđádallama. Lassin lea vásttolaš stáhtaráđđeaddi molssaektun stáhtačáli čađahan unnimus guhhta ráđđádallan-čoahkkima jagis.

Ráđđehusa taktihkas románaid mielerehkenastimii albmana ahte románaid oassálastin ja váikkuheapmi galgá steampilastit barggu taktihkain juohke dásiin. Ráđđehuskansliija, guoskevaš eiseválddit ja gielddat leat sierra vugiiguin ráđđádallan románaid áššedovdiiguin ja ovddasteddjiiguin. Ruoŋa gielddat ja Eanadiggi(SKL) leat ráđđehusa doarjagiin ovddidan bargomálla mii addá doarjaga máŋgga geahččalangielddaide sin barggus ovddidit kvalitatiiivvalaš ja systemáhtalaš ráđđádallama románaiiguin. Dat eiseválddit geain lea bargu taktihkkaarámaid siskkoabealde čađahit maid ráđđádallamiid ja ságastallama románá ovddasteddjiiguin.

Ráđđehuskansliijas lea bastevaš ságastallan románá refereansajoavkkuin románá áššedovdiiguin sierra surggiin, sierra agát nissoniiguin ja olbmáiiguin Ruoŋa viđa stuora románá joavkkuin. Oasseválddit leat mearriduvvon nominerenproseassa bakte go románat leat ožžon evttohit oasseváldiid. Dan lassin stáhtaráđđi deaivá románá ovddasteddjiid eará gaskavuodain, e.e. čoahkkimiin man románá nieiddat ja nissonat leat ordnen sihkkarastin dihte sin váikkuheami.

Riikkaidgaskasaččat

Ráđđehus lea beavttálmahttán davviriikalaš sámikonvenšuvnna gieđahallama nanostahttin ja čielggadan dihte sámi álbmoga rivttiid sealluhit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima unnimus vejolaš riikkarájiid hehttema.

Davviriikalaš sámikonvenšuvnna gieđahallamat leat dehálaš bargu álbmotrievtti luovvamii. Danin lea dehálaš ahte gieđahallanbargu sáhtta dáhpáhuvvat nu áhpsat ja vuogálaččat go vejolaš. Ráđđehuskansliija lea várren sierra ruđa Sámi parlamenttalaš ráđđái, man bakte sámi álbmogis lea lunddolaš ovttasbargoogána.

Davviriikalaš sámi giellabálkkašupmi, Gollegiella, lea vuodđuduvvon vásttolaš ministariin ja Norgga, Ruota ja Suoma sámedikki presideanttain. Giellabálkásupmi juhkkovuođu juohke nuppi jagi dárkkuhussan ovddidit ja sealluhit sámigiela Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas. Skábmamánu 2016 Ruotta lea bálkkašumi juohkima verdderiika ja ráđđehus lea addán Sáme Diggái bargun hálldašit ja máksit bálkkašupmeruđa Gollegilli.

Ruotta oassálastá aktiivvalaččat EO rámmadoaimma siskkobealde našuvnnalaš taktihkain románaid integreremii jagi 2020 rádjái ja rapportere jahkásaččat mot bargu Ruota taktihkain čađahuvvo. Juo 2012 rájis bargu dáhpáhuvvá e.e dan fierpmádaga bakte našuvnnalaš oktavuodačuoggáiguin masa románat gullojit man EO kommišuvdna lea vuodđudan. Dárkkuhussan lea jođihit miellahttoriikkaid barggu iežaset taktihkain románaid mielde leahkimiin addimiin doarjaga ja luovvat vejolašvuodaid vásáhusmolsumiidda ja čiekŋalit ságastallamiidda.

Ruotta oassálastá maid CAHROMii (Ad hoc Committee of Experts on Roma Issues) mii vástida njuolga Eurohpáráđi ministarkomiteai. Komitea galgá earet eará analyseret miellahttoriikkaid našuvnnalaš politihka čađaheami ja veahkehit temáhtalaš vásáhusaid lonohallamii ja buori praksisii.

Minoritehtajearaldagaid Davviriikalaš virgeolmmáijoavku čoahkkana dihto jeavddalaččat. Virgeolmmáijoavkku dárkkuhussan lea lonuhit jurdagiid ja vásáhusaid davviriikalaš riikkaid ráđđehuskansliijaid gaskkan. Dat dahká vejolažžan guhkit áigásaš diehtosirdima riikkaid gaskkan.

Skuvlejupmi

Ovdaskuvladoaimma

Sullii guokte goalmát oassi giełddain sáme giela, suomagiela ja meänkieli hálldahusguovlluin lea soameslágan ovdaskuvladoaimma minoritehtagilli. Giełddaid lohku mat fáallet dakkár ovdaskuvladoaimma lea unnon jagi 2014 áigge, dan sajis giełddaid lohku mat fáallet eará pedagogalaš doaimma dego ovdamearkka dihte pedagogalaš fuolaheapmi, rabas ovdaskuvlla ja friddjaáiggedoaimma ja fuolaheami soamehis áiggi lea lasson.

Sámiskuvlastivra oažžu maŋŋel soahpamuša giełddain fáallet ovdaskuvladoaimma gos doaimma ollásit dehe oassái čađahuvvo sáme gieli.

Suomagiela hálldašanguovllus lea mánáin bivdaga bakte, riekti ovdaskuvladoaimmii ollásit dehe oassái suomagieli. Dat giełddat mat gullojit suomagiela hálldašanguovllui ožžot stáhta doarjaga vai bastet deavdit dán gáibádusa. Seamma guoská meänkieli.

Vuođđoskuvla

Kap. 9,12 § skuvlaásahusas albmana ahte oahppit geain lea eará beaivválaš servvoštallangiella váhnemiiguin go ruoŋagiella oažžu oasi oahpahusas luohkái 1-6 ordnejuvvot dán gillii. Suomagielas guoská dát maid 7-9 luohkkái. Dan lassin lea ásahus geahččalanduaimmas guovttegielat oahpahussii vuođđoskuvllas guhkiduvvon geassemánu 30. beaivái 2016 ja lasseguhkideapmi jahkái bohtá dáhpáhuvvat giđdat 2016. Čeahkkáigeassun mearkkaša dát ahte našuvnnalaš minoritehtagielat fálojuvvo vuođđoskuvllas luohkái 1-9.

Gáiddusoahpahus muddejuvvo skuvlalágas suoidnemánu vuosttaš beaivve 2015 rájis. Eavttut vai hoavda sáhtta ordnet gáiddusoahpahusa lea ahte skuvlaovttadagas ii leat duođastuvvon dehe dohkálaš oahpaheaddji áigejuovdilis ávdnasiin dehe ohppiudlohku lea vánis.

Beroškeahhtá gos riikkas oahppi orru, mánas galgá leahkit vejolašvuohta eatnigieloahpahussii ja oahppobagadallamii ja ráđdehus lea dán dárkkuhusas cuoŋománu 28 beaivve 2016 mearridan proposišuvnna Gáiddusoahpahus ja agoarta – ođđa vejolašvuođat oahpahussii ja oahppobagadallamii eatnigillii. Gáiddusoahpahus oažžu ordnejuvvot ávdnasiin eatnigiella, sámeigiella sámiskuvllas, ođđa gielain, seavagielas ja addin dihte ohppiide oahppobagadallama eatnigillii sihke integrerejuvvon sámigielat oahpahussii vuođđoskuvllas.

Mii guoská áššedovdikomitea ávžžuhusa Ruttii ordnegoahtit vuogas modealla meänkieli oahpahussii sáhtta čuovvovaš buktot ovdan. Suoidnemánu vuosttaš 2015 rájis leat sierra kursaplánat vuođđoskuvllii ja vástideaddji skuvlaforpmaide našuvnnalaš minoritehtagielain, daid olis meänkieli. Dát kursaplánat gusket vuosttaš- ja nuppigielahubmiid. Stivrendokumeanta lea nuppe ládje daddjon sajis ja galgá gevtot oahpahussii eatnigielas meänkieli. Kursaplána sisdoallu našuvnnalaš minoritehtagielaide lea seammasullasaš, goittotge leat earálaganat dain osiin mat gusket guoskevaš minoritehtagielkultuvrra.

Gymnásaskuvla

Dat njuolggaduslágádus mii guoská gymnásaoahpahusa sálle ahte gielddat ja eará hoavddat dollet gymnásaoahpahusa našuvnnalaš minoritehtagillii juoga mii omd. dáhpáhuvvá go lea jearaldat sámeigielas.

Universitehtaoahpahus ja eará alit oahpahus

Oahpahus universitehtas ja allaskuvllain lea rabas buohkaide geat leat dohkálaččat guoskevaš oahpahussii, beroškeahhtá orrunbáikkis. Dihto kursat addujuvvo gáiddusoahpahussan. Universitehtakurssaid fálet máŋgga našuvnnalaš minoritehtagillii.

Oahpahedjiiid oažžun

Ráđdehus sirdá vásttu 2016 rájis meänkieli ávnnasoahpaheaddjiskuvlema buorideami ja ovddideami Stockholmma universitehtas Ubmi universitehtii Eurohpárádi ávžžuhusa vuodul ja našuvnnalaš minoritehtaid doavagis ahte giela oahpaheapmi ja oahpaheaddjiskuvlejuvvo meänkielas galgá čohkket Ruoŋas ovttá universitehtii. Go Ubmi universitehtas lea našuvnnalaš vástu anilda ráđdehus vuogasin bidjat ávnnasoahpaheaddjioahpahusa dohko. Stockholmma

universitehtas lea ain ovddos našuvnnalaš vástu buoridit ja ovddidit suomagiela ávnnasoahpaheaddji oahpahusa.

Ubmi universitehta bargun lea maid buoridit ja ovddidit sámegiela ávnnasoahpaheaddjiskuvlejumi Södertörns allaskuvllas lea vástideaddji bargu romána chibbes. Lunde universitehtas lea juo ovdaláččas sierra bargun jiddischa skuvlejumis.

Stockholmma universitehtii miedihedje geassemánu 2013 eksámenlohpi ávnnasoahpaheaddjidutkosii viggamuššan bargui vuodđoskuvlla 7-9 luohkain suomagiella eatnigiellan.

Ubmi universitehtii miedihedje geassemánu 2014 eksámenlohpi ávnnasoahpaheaddjidutkosii viggamuššan bargui vuodđoskuvlla 7-9 luohkain ja viggamuššan bargui gymnásas sámigiella eatnigiellan.

Oahpaheddjiid oazžun oanehis áigái

Oanehis áigái ovddidit eatnigielaohpaheddjiid oazžuma našuvnnalaš minoritehtagielain sámegiella, meänkieli ja romána chib lea ráđđehus addán Skuvlaráđđehussii bargun fuolahit ahte vuogas skuvlejupmi váldo ja čađahuvvo dárkkuhussan ahte unnimus guoktenupplót olbmo doaibmagohtet eatnigielaohpaheddjin minoritehtagielain. Dan lassebarggus mii addojuvvui 2014 gullo oassái addit vejolašvuodaid eanet oasseváldiide gazzat oahpu sámegielas ja meänkieli, oassái fuolahit ahte vuogas skuvlejupmi romána chibbas váldojuvvo ja čađahuvvo sihke ahte dát skuvlejupmi gáibida unnimus gávccii oasseváldi.

Eatnigielaohpahus

Skuvlálága rievdadeami bakte mii bođii vuoibmái vuosttas suoidnemánu 2015 lea gáibádus ahte oahppis galgá leat vuodđomáhttu gielas vai oazžu eatnigiellaohpahusa lea váldon eret našuvnnalaš minoritehtagielaide oktavuodas, mii dahká ahte eanet mánáin geat gullojit našuvnnalaš minoritehtaide lea vejolašvuolta oahppat iežas eatnigiela skuvllas.

Gymnásaohppiin geat gullojit soames daidda našuvnnalaš minoritehtaide lea riekti eatnigiela oahpahussii, vaikko giella ii leatge ohppiid beaivválaš servvoštallangiella ruovttus. Oahppis dárbbaha goit leahkit buorre máhttu gielas man čuovvumuš lea ahte oahppi daid rievdademiid bakte mat leat dahkkon skuvlálágas, dál lea stuorit vejolašvuolta lohkat giela vuodđoskuvllas. Gymnásaskuvllas oahppi sáhtá maid lohkat iežas našuvnnalaš minoritehtagiela – suomagiela, sámegiela, jiddischa, meänkieli dehe romána chib – giellaválgan. Oahppu sáhtá álgit dásis mii vuolgá oahppi vuodđomáhtus.

Gáiddusoahpahus

Gáiddusoahpahus muddejuvvo juo suoidnemánu vuosttaš 2015 rájis skuvlálágas. Gáiddusoahpahusain dárkkuhuvvo vuorrováikkuhus oahpahusa mii dollojuvvo diehto- ja gulahallan-teknihkain. Oahppit ja oahpaheaddji leat sierra lanjain go oahpahus dáhpáhuvvá, goittotge bagadalli galgá leat seamma lanjjas gos gáiddusoahpahus dáhpáhuvvá. Hoavda, gii

jođiha skuvlla , oažžu ordnet gáiddusoahpahusa dihto ávdnasiin, go skuvlaossodagas ii leat dohkkehuvvon dehe dohkálaš oahpaheaddji oahpahussii dehe go ohppiidlohku lea ila unni.

Hoavda sáhtta čállit soahpamuša Sámiskuvlastivrrain mii čavčča 2015 rájis fállá gáiddusoahpahusa sámegeivariašuvnnain davvisámegeiella, julevsámegeiella sihke lullisámegeiella ja čuovvu kursaplána ávdnasis.

Láhkaráđdesáddehus earet eará vejolašvuodas ordnet gáiddusoahpahusa agoartan lea guđdojuvvon láhkaráđđái. Evttohuvvon maid barggut mat gusket eatnigiela gáiddusoahpahusa dehe oahppobagadallama eatnigillii sáhtta guđdot agoartan eará oaiveolbmái. Bargguid oažžu goit guođdit agoartan jus oaiveolmmái lea dahkan maid rievtti mielde sáhtta gáibiduvvot skuvlejumi ordnemii iežas organisašuvnnas.

Viidáseappot evttohuvvon ahte skuvlalága agoartta meroštallan rievdaduvvo. Agoarta evttohuvvon mearkašit ahte gielda, eanadiggi dehe ovttaskas oaiveolmmái bisuhuvvon oaiveolmmáivuodain dahká soahpamuša soames earáin bargguid dahkamis skuvlejumis dehe eará doaimmas skuvlalága jelgii. Dan lassin evttohuvvon rievdadeapmi skuvlalágas mii addá gielddaide ja eanadiggái rievtti dahkat bargguid skuvlla olis agoartan eará oaiveolbmái skuvlla olis , vaikko áššis ii leat oktavuoha gieldda dehe eanadikki guvlui dehe miellahtuide. Láhkarievdadeamit evttohuvvon boahit vuoibmái borgemánu vuosttaš 2016.

Oahpponeavvut

Stáhta skuvlaráđdehussii addojuvvui 2013 bargun doarjut oahpponeavvuid ovdáneami ja buvttadeami našuvnnalaš minortehtagielaide mii maid siskkildii girjjiid ja eará oahppobiergasiid ovddideami ja buvttadeami našuvnnalaš minortehtagielaide easkaálgigillii.

Mearrádusa siste lea ođđa oahpahusmateriála váldon geavahussii našuvnnalaš minortehtagielaid oahpahusas. Materiála mii lea almmostahtton Skuvlaráđdehusa webbabáikkis lea oahpaheaddjibagadallamiid hámis oahppiaktivitehtaign mat leat dárkkuhuvvon oahpahussan ohppiide, geat eai máhte dehe máhttet unnán suomagiela, jiddischa, meänkieli, romána chib ja sámigiela. Buot oasis eai leat vel válbmasat muhto bohtet almmostahttot jagi 2016.

Sámiskuvlastivrras lea ráđdehusa mearrádusas vástidit sámegeiela oahppobiergasiid ovddideamis. Jagi 2015 Sámiskuvlastivra lea almmostahttan ođđa oahpponeavvu bustávvaakoarttaid sámegeillii. Lea maid jorgaluvvon servvodatoahpa ja luondduoahpa oahpahusgirjjálašvuoha 1-3 luohkkái davvi- ja julevsámegeillii. 13 geahčadangirji lea jorgaluvvon davvi-,lulli ja julevsámegeillii. Lohkangirjjet, bargogirjjet ja okta lávlungirji, Lávlagirji, leat ođastuhtton.

Dála kursaplána jiddisch ja romána chib eatnigiellan lea hábmejuvvon ohppiide geat lohket gielaide vuosttas- ja nubbingiellan gos nubbigiella lea easkaálgigiella. Kursaplána jelgii galgá oahpahus dárkkuhuvvon ahte oahppit ovddidit máhtu gielas sihke máhtu minorteha kultuvrras. Viidásit albmana ahte oahpahus buot luohkain galgá leat čadnojuvvon guoskevaš gillii.

Ruota, Norgga ja Suoma gaskkan lea departemeanta- ja eiseváldedásis jođus bargu dárkkuhussan ovddidit ovttasoinnu ja oažžut áigái ovttasbarggu mii guoská oahppaneavvut sámiiide. Dat golbma riikka galget válbmet ja ovttas soahpat vuoruhannlisttus mii galgá čatnat dain golmma riikkapolitiikkii. Dat bargu rehkenasto válbmanit jagi 2016.

Dutkan

Romani chib váste leat jođus guokte dutkanprošeavtta ISOF:S. Eurohpalaš prošeakta guoskkaha romána mánáid grammatihkalaš oahppannávcca ovdaskuvlaluohkás, gos lea dárkkuhus dieđalaš vugiin vuosttildit áššehis romána mánáid sajuštahttima sierraluohkáide. Nubbi dutkanprošeakta eiseválddiin lea Romána árgabeaivi, mainna eiseváldi čohkke dehálaš dieđu romána biebmokultuvrras, identitehtas ja dábiin.

Dearvasvuotta, sosiála fuolaheapmi ja dorvvolašvuotta

Boarrásiidfuolaheapmi minoritehtagillii

2015 raporttas Sosiálastivra gávnnaha ahte gielddain leat sierra eavttut deavdit lága viggamuša vai eanet boarrásat galget sáhttit oažžut rievttis boarrásiidfuolaheami duhtaduvvot. Gieldda orruidlohku ja geográfalaš sturrodas sihke minoritehtajoavkkuid sturrodas leat fáktorat mat váikkuhit vejolašvuhtii fállat boarrásiidfuolaheami minoritehtagillii, seamma go gieldda guhkes geográfalaš gaskkat.

Lea váttis ordnet sierra ossodagaid dihto gillii jus leat hárve boarrásat geat jerret báikki ja lea ráddjejuvvon bargoveahka fálladit geat máhttet minoritehtagiela. Eanas gielddain sámegeat hálddašanguovllus leat maid álbmoga unnun gielddat. Sosiálastivra cuige maid problema váilevaš máhtu našuvnnalaš minoritehta lágas nu bargiid go álbmotovddasteddjiiid gaskkas sihke váilevaš diehtu mii lea jorgaluvvon minoritehtagillii mii lea dárkkuhuvvon boarrásiidda ja sin oapmahaččaide.

Ráđdehus lea addán Sosiálastivrra bargun jagi 2016 dievasmahttit publikašuvnna Du riekti dikšui ja fuolaheapmái – rávacajaheaddji boarrásiidda diehtujuohkin našuvnnalaš minoritehtaid rivttiin, sihke jorgalit čállošiid sámegeat, meángillii ja suomageat. Viidasit Sosiálastivra galgá váikkuhit ahte čállošat sihke diehtu našuvnnalaš minoritehtaid rivttiin juhkkovuođo guoskevaš gielddaide. Bargu galgá čilgejuvvot maŋemus golgotmánu 10.beaivve 2016.

Bijut sosiálabálvalusas galget govvidit buoremus fálluvvon máhtu, buori kvalitehta ja vuolgit ovttaskasa dárbbuin ja eavttuin. Dárkkuhussan lohtet kvalitehta boarrásiiddivššus, lasihit dorvvolašvuotta boarrásiidda ja buoridit eavttuid dásseárvosaš ja ovttaárvosaš boarrásiiddikšui olles riikkas, ráđdehus bidjá 2 miljárda ruvna jagiid 2016-2018 bargoveaga lasideapmái.

Ráđdehus lea maid addán Sosiálastivrii bargun hábmet máhtobijuid vuodđobargovehkii boarrásiidfuolaheami doaimmain mii e.e. dahká vejolažžan ovdánanbijuid guhkesáigái unnidit ulbmilaš dehálaš máhttováilliid.

Oahpporuhta sámiide geain lea doaimmahehttejummi

Ráđdehus lea mearridan juolludit ruđa Davvi Buresbirgejummeguovddáži dutkama dahkamii makkár eallindilli lea sámiin, geain lea doaimmahehttejummi sihke sin oapmahaččain. Dutkan boahťá siskkildit gártema sámi hálddašangiellaide jearaldagaiguin LSS-bijuin ja dárbbus sámigillii ,máhttui sámi eallimis ja kultuvrras sierra bargijoavkkuin, čuozihuvvon doaimmas sámi álbmogii ja doaimmahehttejunperpektiivvas das, orrun ja fievrridanbálvalus dárbbu dáfus sámi álbmoga olis, ruovttubuohccedikšun, ovdaskuvla ja skuvla, čanastat sierra doarjagii ja spesiálapedagogihkii sihke bargui ja buđaldeapmái. Dutkamis galgá leat loahppačilgehus ođđajagimánu 15. beaivve 2017.

Vuoigatvuođalágádus

Juo 1.golggotmánu 2013 rájis leat čavgejuvvon njuolggadusat mii guoská rihkošáššiid dulkomii ja jorgaleapmái. Earet eará leat dohkálašvuođagáibádusat čavgejuvvon go guoská dulkaid ja jorgaleddjiid geaid duopmostuolut ja rihkošdutkiid gevtet. Jus lea vejolaš galgá gevtojuvvot dulka dehe jorgaleddji gii lea lágalaš. Dat gii dubmejuvvo rihkkosis ii galgga máksit ruovttoluotta dan man stáhta lea máksán almmolaš bealušteaddji mávssu ságastallama dulkomii nalaguoddái. Das geas lea priváhtta bealušteaddji ja dubmejuvvo rihkkosis galgá maid oažžut stáhta goasttidit iežas goluid ságastallama dulkoma bealušteddjiin. Njuolggadusat siskkildit maid minoritehtagielaid ja leat vuoimmis riikka buot duopmostuoluin.

Ruota Duopmostuoluid webbabáikkis lea dárkilit diehtu vejolašvuođas ja rievttis geavtit minoritehtagiela duopmostuoloproseassas. Diehtujuohkin gávdno suomagillii, sámegillii ja meängillii.

Gulahallan eiseválddiiguin

Eaktun vai našuvnnaš minoritehtagielaid sáhtta gevtot oktavuodain eiseválddiiguin, maid vuoigatvuođalágádusas, lea ahte gielain gávdno servodatsátneráđu. Stuora oassi minoritehtagielaid gieladikšunbijuin Giella ja álbmotmuito Instituhtas (ISOF) lea danin vudjon sierra servodatsurggiid terminologiijabargui, omd. buohccedikšui, juridihkkii ja almmolaš hálldahussii. Suomagillii lea stuora mearri sátnelisttut sierra servodatsurggiin. Romani Chibbas leat doisttáži sátnelisttut oahpahus, mediisidna sihke sosiálabarggu surggiin arli, lovari, kaldelaš ja kale gillii. Kale gillii leat maid sátnelisttut trafihka, hávdáduš sihke bággobearran ja goŋkáneami surggiin.

Eiseválddit Stockholmma leana Leanastivra ja Sámediggi guđdet iežaset bargun ovddidit minoritehtalága čuoovvuma jahkásaš raporttain ráđdehussii giellaide, eanadikkiid ja stáhtalaš eiseválddiid našuvnnaš minoritehta lága heiveheamis.

Váilu almmolaš diehtujuohkin eiseválddiid bissovaš barggus nanostahttit giellamáhtu iežas organisašuvnnaid olis ja man muddui dát bargu váikkuha oktavuodaid doallamis ovttaskasain. Dat diehtu mii lea oažžumis čájeha ahte lea buorre ovdamearka eiseválddiin geat dárkkistit mielbargiid giellamáhtu ja maid eiseválddiin geat erenomážit ohcet giellagelbbolašvuođa.

Mii guoská giella ja kultuvrralaš identitehttii dieđihit mánggat leanastivrrat ahte sii leat dárkkistan bargoveaga giellagelbbolašvuoda. Kronoberga leana, mii vástida mángga leanastivrra bálvalusain, lea dahkan erenomáš dárkkisteami telefodnagaskaolbmáid giellagelbbolašvuodas.

Västernorrlanddas boahká leahkit dárbu našuvnnalaš minoritehtagielaide árvvoštallanvuodđun veaksil ja vuostáiváldima háhkamis. Södermanlándda Leanastivra ovddida suomagiela bargoveaga ohcama.

Njálmmálaš ja čálalaš ovdanbuktin sihke almmolaš áššegirjijt minoritehtagillii-

8 § lágas našuvnnalaš minoritehtain daddjojuvvo ahte ovttaskas lea riekti geavtit suomagiela, meänkieli sihke sámegiela iežaset njálmmálaš ja čálalaš oktavuodaiguin hálldahuseiseválddiin gean geográfalaš doaibmanguovlu ollásit dehe oassái gullo oktii minoritehtagiela hálldahusguovlluin. Jus ovttaskas geavta suomagiela, meänkieli dehe sámigiela dakkár áššis eiseváldi lea geatnegas addit njálmmálaš vástádusa seamma gillii.

Ovttaskas geas váilu juridihkalaš veahkki lea dan lassin riekti gáibidit oazžut čálalaš jorgalusa mearrádusas ja mearrádusvuorusteame áššis suomagillii, meängillii dehe sámegillii. Eiseválddit galget maid muđui viggat váldit vuostá ovttaskasaid dáiguin gielaiguin.

Báikenamat

Áigejuovdilis áigodaga lea Eananmihtidanlágádusa vuđolaš kártadihtorvuodđu dievasmahtton sámi sierra variašuvnnaid báikenamaiguin. Dál lea jođus Giella ja álbmotmuito Instituhtas viđalat lullisámi nama gielladárkkisteapmi mat leat vurkejuvvon Åre gielddas.

Báikenammaráđi čoahkkimis golggothmánu 2013 čilgii Sámediggi oainnuid dain báikenamain maid Johtolatlágádus lea ceggen miehtá almmolaš luoddafierpmi. Báikemarkkat duppall nammahámiin seailluhit mánggii daid boarástuvvan kártaortográfalaš nammahámiid ovttas daiguin gielaláčat rivttes hámiiguin. Sámediggi meidne ahte daid boares hámiid ferte hilgojuvvot, muhto čájeha goit dihto ipmárdusa go dat goittotge gevtojuvvot. Sámediggi meidne viidáseappot ahte riektáčállojuvvon sámi namat galget leat bajimužžan báikemarkkain jus álgun lea sámi namma, sihke ii galgga leat mangelágan sturrodaterohus guovtti nama gaskkan mat čilgejuvvo seamma objeavttas.

Eananmihtidanlágádus lea sádden jearaldaga meänkieli viiddideami go veardida suomagillii Ruota Duortnuslaččaid riikkasearvá (STR-T). STR-T anilda ahte meänkieli viidunguovllu suomagiela ektui lea dakkár olles dat guovlu mii lea meänkieli hálldašanguovlu (Kalix, Haparanda, Övertorneå, Pajala, Girona ja Jiellevári gielddat) maid lea meänkieli báikenamaid viidunguovlu.

Davvi Guovllu Johtolatlágádus bargá hui viiddes bargguin Norrbottena ja Västerbottena leanas, gos buot almmolaš stáhtalaš luottaid namat mat leat minoritehtagielaid sámegiella, suomagiella ja meänkieli guovlluin leat dárkkistuvvon ja sáddejuvvon Eananmihtidanlágádussii báikenamma almmuhusaid vejolaš rievdademiid váste gos báikenamma namuhuvvo. Dát buori báikenammadábi mielde mii nu mearkkaša ahte luoddamearkkaid báikenammaalmmuhusat dáhphuvvet soabalašvuodas almmolaš kártaiguin, dm. Eananmihtidanlágádusa almmustahtton

kárttaiguin. Báikenamaid merkemis lea vuommis kulturbirasláhka mii bođii vuoibmái dálá hámis ođđajagimánu vuosttas beaivve 2014. Bargu mearkkaša maid ahte mánggat dain báikenamain mat galget galbejuvvot fertejit sáddejuvvot nu Giella ja albmotmuito Instituhtii (ISOF) go minoritehtaovddasteddjiide(omd. Sámediggi ja STR-T).

ISOF lea bissovaččat dárkkistan báikenamaid buot guovllu minoritehtagielain: davvi-, julev-, lulli- ja ubmisámegielas. Dát dárkkisteapmi mielddisbuktá ahte mánggaid báikenamaid minoritehtagielain sáhtá čilgejuvvot rivttes ortografijain vuđolaš geodieđuiguin ja dán bakte juhkkjuvvot rivttes báikenamat viidáseappot servodagas. Dan bakte go minoritehtagielaid báikenamat leat čilgejuvvon Eananmihtidanlágádusa vuđolaš geodieđuin nanostuvvá dáid namaid seailuheapmi ja danin maid guoskevaš gielat.

Joavkomeida

Minoritehtagielat media lea nanu fáktor gielaid seailuheamis ja ealáskahttimis. Ráđđehus dán dárkkuhusas ja danin lea bidjan vuoibmái gáibádusa fálaldaga nanostahttimiidda almmolaš bálvalusas- fitnodagaid sáddenlobi. Viidáseappot leat eavttut eará minoritehtagielat mediai nanostahtton sierra njuolggadusaid bakte e.e. preassadoarjjaásahusas.

Tv-kanálat aktan almmolaš bálvalusain

Ruota Radio AB:s (SR), Ruota Televisuodna AB:s (SVT) ja Ruota Oahpahusradio AB:s (UR) lea sáddenlohpi mii ollá áigodaga 2014-2019. Goittotge daddjojuvvot ahte fálaldat oktiibuot galgá lassut jahkásaččat 2013 jagi dássái ja lassun galgá leat mearkkašahti. Gáibádušat prográmmafitnodagaid fálaldagaide minoritehtagillii leat ná čavgejuvvon dan ektui go lei 2010-2013 lohpeáigodaga.

Viidáseappot biddjo ođđa gáibáduš sáddenlohpái ahte buot prográmmafitnodagat galget fállat fállama našuvnnalaš minoritehtagillii jiddisch ja eará minoritehtagielaide sihke ahte erenomážiit galgá váldot vuhtii gielalaš dárbbut dain mánáin ja nuorain geat gullojit gielalaš dehe etnalaš minoritehtajoavkkuide.

Vuodđoprinsihpa lea ahte buot iežás buvttadeapmi almmolaš bálvalusas dahkko guoskevaš minoritehtagillii, muhto go lea jearaldat romani chib ja meänkielis nu leat dihto prográmmat dubajuvvon. Dat guoská earet eará prográmma Ruotta Odne mii lea dubajuvvon daidda sierra variašuvnnaide arli ja lovára(romani chib) ja meänkieli. Drámáráidu Vikingshill ulbmiljoavku nuoraid gaskkan dubajuvvui maid romani chib ja meängillii.

Dan man Oahpahusradio(UR) almmolaš bálvalusas-čilgehusas 2014 lea čilgen sáddejuvvon prográmma našuvnnalaš minoritehtagillii, lea eanas nu gohčoduvvon nuppástuhtton prográmmat. Sullii 80 proseantta sáddejuvvon fálaldagain leat prográmmat voice overiin sierra našuvnnalaš minoritehtagielaide ja sullii 15 proseantta fálaldagain leat álgoálggus, dm. ollásit, produserejuvvon ja sáddejuvvon minoritehtagillii. Una oasás prográmmain sullii 5 proseantta olles sáddejuvvonvolymas, leat dubajuvvon

Mii guoská dehkstemii nu leat dáhpáhusat go prográmma minoritehtagiela lassin siskkilda ruotagielanai. Dan dáhpáhusas čállo vuolábeallái dat oassi prográmmas mii sárdnojuvvo ruotagillii minoritehtagillii.

Aviissat minoritehtagillii

Dego boahká oidnosii Ruota viđat raporttas preassadoarjja sáhtá addot aviissaide mat leat dárkkuhuvvon gielalaš minoritehtaide, e.e. gávdnojit suomagielat aviissat, mat ožžot preassadoarjaga. Geahpidan dihte sámegeielat ja meänkieli aviissaid lea vuomimis 1. Ođđajagimánu 2014 sierra geahpideamit árvoštallanákkain vai bastá deavdit gáibádusaid doarjaga ožžumii. Ráddjejuvvon doaibmadoarjja sáhtá maid addot aviissaide maid doaimmahansidoallu unnimus 25 % lea čállon soames dáin gielain suomagiella, sámegeiella dehe meänkieli. Juo 1. Suoidnemánu 2015 lea mearrádusa geográfalaš viidodat lasiduvvon maid suomagiela váste vai vástida daid mearrádusaid mat gusket sámegeiela ja meänkieli nu ahte dat gusket olles hálddašanguovllu. Dál lea akta doarjjavuoiggalaš aviisa mii čállá oassái suomagillii ja meänkieli.

Cuoŋománu 15. beaivve 2016 bođii vuoimái ođđa mearrádus stáhtadoarjagis prentejuvvon almmolaš ođasaviissaide elektronalaš almmostahttinbálvalusaid ovddideapmái. Mearrádusa jelgii sáhttet bijut erenomáš mearkkašumiin našuvnalaš minoritehtaide ožžut doarjaga ain 75% proseantta gulus doibmii ja ovdadutkamii. Nuppi dáfus doarjja ožžu gokčat eanemus 40 proseantta goluin.

Preassadoarjjamearrádusa vuomisleahkináigi lea guhkiduvvon juovlamánu 31. beaivvi 2019 rádjái dihto rievdadusaiguin mat vuodđudit Preassadoarjjakomitea loahppasmiehttuša vuodustussii Stáhtalaš doarjaga dárkkisteapmi beaiveaviissaide maŋgel Eurohpá kommišuvnna dohkkeheami.

Njukčamánu 2015 mearridii ráđdehus dutkamuša Mediapolitihkka boahhte áigái. Dutkamuša bargun lea analyseret ođđa mediapolitihkalaš bijuid dárbbu go preassadoarjja dan dálá hámis nohká ja guoddit evttohusa ođđa mediapolitihkalaš veahkkeneavvuide. Ságastallan galgá dáhpáhuvat álgoálbmot sámiiid ja našuvnalaš minoritehtaid ovddasteddjiiguin. Bargu galgá čilgejuvvot maŋemus golgotmánu 31. beaivve 2016.

Buot dat evttohusat maid Preassadoarjjakomitea guđii oassesmiehttušas Doarjja sámegeielat ja meänkieli beaiveaviissaide, mat čilgejuvoje Ruota viđat raporttas, lea čadáhuvvon. Deaddilanmearreráđji almmolaš doaibmadoarjagii lea vuoliduvvon 1500:s 750 beaiveaviissaid dingojuvvon stuhkaide mat oaiveoassái leat čállojuvvon sámegeillii dehe meänkieli. Seamma áigge lea gáibádus ahte 90 proseanta deaddilanmearis ferte leat juhkkujuvvon Ruotas lea váldon eret dakkár aviissaide muhto doarjja rehkenasto, jur nugo eará beaiveaviissaide, dan oasis deaddilanmearis mii oaiveoassái juhkkujuvvo Ruotas.

Mearrádus ráddjejuvvon doaibmadoarjagis aviisii man doaimmahan sisdoallu unnimus 25 prosentii lea čállojuvvon suomagillii lea lasihuvvon guoskat maid meänkieli dehe sámegeiela jus doaimmahan sisdoallu unnimus 25 proseantta lea čállojuvvon soames dáidda gielaide ja aviissa

olggosaddinbáiki lea gielda, mii gullo soames gielaid mat lága jelgii gullojit našuvnnalaš minoritehtaide ja minoritehtagielaide, hálddašanguvlui. Rievdadeamit bohte vuoibmái odđajagimánu vuosttaš beaivve 2014 ja dárkkuhit geahpidit aviissaid mat ollásit dehe oassái leat sámegillii dehe meänkieli oázžut doaibmadoarjaga. Dán rádjái aviisa lea álgán čallit oassái meänkieli ja lea ožžon doarjaga mearrádusa jelgii.

Stáhta kulturráđđi juohká doarjaga maid našuvnnalaš minoritehtagielaid kulturáigečállagiidda. Jagi 2014 gávccii našuvnnalaš minoritehtaid kulturáigečállaga válde vuostá oktii buot 850 000 ruvna ruđa Kulturráđdis. Guhtta dain almmostahttui ollásit dehe oassái našuvnnalaš minoritehtagillii.

Kultuvra jno.

Kulturovttasbargomodealla atnui váldimiin Kulturráđđi ságastallamiin guovlluiguin lea čujuhan minoritehtapolitiikkalaš ulbmili. Kulturráđđi muddenreivves albmana 2014 rájis ahte eiseválddi iežas báikkálaš kulturplánaid árvvoštallamis ja čuovvumis erenomážit galgá váldit vuhtii eanadikki barggu ovddidit našuvnnalaš minoritehtaid ja erenomážit romeriid, kultuvrra ja kulturárbbi. Jagi 2014 Kulturráđđi nannii našuvnnalaš minoritehtaid kultuvrranai aktan dan viđa vuodustanvuoduin stáhtadoarjagii kulturovttasbargomodeallas.

Sámi giellaguovddáš bargá ráđdeaddimiin ja diehtujuohkimiin álbmogii, eiseválddiide ja servviide sihke sámgiebla ealáskahttimiin ja nanostahttimiin sámgiebla sáji servodagas. Giellaguovddáža bargui gullo maid dokumenteren ja váikkuhit ealáskahttimii. Sii barget ovttas eará institušuvnnaiguin ja organisašuvnnaiguin ja lea leamas mielde mángga sámgiebl giellaproševttas, earet eará sátnegirje-heiveheamis man álbmot sáhtta nuvtá láddet mobiillaide ja surfenrávttuide.

Sámi diehtujuohkinguovddáš (SIC) buvttada dieđu álbmogii sámiin ja sin diliin dárkkuhussan máhtolokten. Oaivekanála dasa lea webbabáiki samer.se. Jagi 2015 čađahuvvui kampánja #mittsápmi sosiálamediaid ja ruovttusiiddu bakte. Prošeakta eallá viidáseappot ruovttusiiddu samer.se

Filbma

Filbmainstituhta lea miedihan doarjaga Filbmainstituhtii dan bargui biđget suomelaš filmma Ruotas, sihke miedihan doarjaga báikkálaš ealligovvateáhteriidda mat ovttasbargguin Suomainstituhtain leat čájehan odđa suomelaš filmma. Áigeguovdilis áigodaga lea filbma Suopma oaivebuvttadanriikan miedihuvvon doarjja. Guokte filbmafestivála suomelaš filmmii ja sámi filbmafestiválii leat ožžon doarjaga Kulturráđdi doarjaga bakte našuvnnalaš minoritehtaid kulturdoibmii.

Juovlamánu 2015 ráđdehus attii Ruota Filbmainstituhta Vuodđudussii bargun doarjut vejolašvuoda mánáidfilmii našuvnnalaš minoritehtagielaide. Bargui juhkkjuvvon ruhta galgá gevtot gielaheivehepmái mánáide , vuosttažin njealji gitta gávccii jahkásaččaide, vuosttaš dilis báddejuvvon jietnagura. Bargui gullo maid váikkuhit filmmaid, mat leat gielalaččat heivehuvvon

viiddis juohkimii. Románi chib, ovttas sámigielain ja meänkieli, leat dat gielat mat vuoruhuvvojit barggus, jus ruhta rehkke gokčojuvvo maid jiddisch ja suomagiella.

Áigodaga áigge lea leat maid románana ja juvddalaš filbmafestiválat ožžon doarjaga Kulturráđi našuvnnalaš minoritehtaid kulturdoaimma doarjaga bakte. Filbmainstituhta lea áigodaga áigge miedihan buvttadandoarjaga filmii mas lea románalaš temá: Pampusza – románalaš lávlu.

Ávnnaskeahtes kulturárbi

Ruotta ratifiserii 2011 Unesco konvenšuvnna ávnnaskeahtes kulturárbbi dorvvasteami. Jagiid 2011-2013 Giella – ja kulturmuitto Instituhtas (ISOF) lei ráđdehusa bargu buohtalasti eiseválddiin ovddidit barggu konvenšuvnna heiveheamis. Bargu loahppačilgejuvvui guovvamánu 2014 raporttas Ealli árbevierut, Loahpparaporta Unesco konvenšuvnna Ruotta ávnnaskeahtes kulturárbbi dorvvasteami heiveheamis. ISOF:s lea dan maŋgel leamas joatkka bargu vurket ja ovddidit álggahuvvon barggu konvenšuvnna heiveheamis.

Sámediggi oassálastá ja lea ceggen sámi bargujoavkku mii lea válljen ovddasteddjiid daidda sierra noddiiide. Maid ruotasuopmelaččat ja Duortnosleagi minoritehtat ja meänkielisárdnut leat oassálastán noddenbargui. ISOF bargá viidáseappot aktiivvalaččat našuvnnalaš minoritehtaid stuorit oasálastimii.

E Švediakoro šovto izveštaj e Evropakere godidejbaske telo e evropakoro statut regionalnikane – ja minoritetikane čhibja

Akava teksti tano jekh sastav taro E Švediakoro šovto izveštaj e Evropakere godidejbaske telo e Evropakoro statut regionalnikane – ja minoritetikane čhibja so predaindžape ko Evropakoro godidejbe ko 1 juni 2016. O saikeribe opišinelu o buvlipa telo o aktualnikano proveribaskoro periodi. Baši podetalno informacia uputinelape ko odova temelnikano izveštaj ko švedikane hem anglikane. Baši paluni informacia uputinelape ko anglune izveštaia.

Paluni informacia

Odola pandž nacionalnikane minoritetia ki Švedia tane jaudie, roma, laponcia, švedikane fincia hem tornedalcia. But olendar kerena lafi ki minoritetikani čhib, meankieli, jiddisch, romani čhib, laponikane hem finsko. Pozorale hakia važinena e finconge, laponenge hem meankieli ko posebno upravno thana so avdive astarena 75 opštine hem 14 sresko skupštine. I romani čhib hem jiddisch tane teritorialnikane bizavisno čhibja hem prema akava na astarenape taro o upravno thana.

O cili e minoritetikane politikaja tano te delpe arakhibe odole nacionalnikane minoritetenge hem te zorel olengoro šaipe te utičinen hem te potporinen o historikane minoritetikane čhibja či te ikerenpe dživde. Odova minoritetikano politikano cili tano delimo ko trin kotorengere thana; diskriminacia hem izložibe, uticaj hem saučestvo hem čhib hem kulturakoro identiteti.

Mere te unapredinelpe i regionalnikani – ja minoritetikani čhib

Čhibjakiri nega /arakhibe hem revitalizacia

Keda kerelape lafi e čhibjakere negake o Instituti baši čhib hem folklor (ISOF) taro septemvri 2014 dindža buti jekhe čhibjakere negovateleske ko jiddisch ko 50 procentia. Pošto niked angleder na sine jekh čhibjakiri negakiri instanca bašo jiddisch ki državakiri režia, i buti dži akana koncentririndžapes te kedenpe e jiddisch lafjane grupakoro valjanipe. Isto isi jekh referentakiri grupa. Godidejbe ko hem bašo jiddisch tano akana jekh kotor taro e organ upravakoro čhibjakoro godidejbe so tano sarinenge phravdo. Jekh čhibjakoro negakoro seminari ponodori ka ikerelpes osim e čhibjakere negakere seminaria so ikerenapes jekh far ko berš ko finsko hem romani čhib.

E referentakiri grupa ko finsko, romani čhib hem jiddisch zasedinela duj far ko berš. Ki i romani grupa pripadinena o predstavnikia e čhibjane varietetenge arli, kelderars, lovare, kale hem travelroma.

Baši čhibjakiri nega ko meankieli o ISOF, e dogovoribaja e predstavnikoncar ko meankieli, prioritetinelape o resursia te čhivenpe e čhibjakere negake ki lafustikani buti.

E ISOF:e isi jekh sorabotibe e Švedikane Edukaciakere radioja (UR) so prekal o UR sniminelape e Čhibjakoro godidejbaskoro čhibjakoro seminari ko finsko. E ISOF:e isto isi jekh sorabotibe e Švedikane Radioskoro Sisuradio kote so e čhibjakere negovatelia ko finsko ko Čhibjakoro godidejbe odgovorinena ko čhibjakoro pučibe. ISOF isto dela edukacie hem kursia bašo finskočhibjakere personaleske baši nega hem dela jekh finskočhibjano infolisto 2-4 far/berš.

O ISOF podelinela sredstvia revitalibaske ki nacionalnikani minoritetikani čhib. Ki akaja ramka e organ uprava isi namera te ohrabrinel hem ko avutnupa pobut te prioritirinel temelikane projektia hem isto ka stimilirinel i produžimi reviralizacia keda ka završinenpe o projektia.

E čhibjakoro godidejbe ko ISOF telo 2011 ikaldža spisias Smernice bašo čhibjakoro kanuneskoro primenibe hem Uputiba baši butečhibjakiri informacia – praktikane smernice bašo butečhibjakere vebthana. O cili e spisencar tano te informirinenpes o organ uprave sar e čhibjakoro kanuni hem o kanuni bašo nacionalnikane minoritetia hem minoritetikani čhib ka primeninenpes.

Saučestvibe hem uticaj

E dogovoriba isi but značajnost hem tano jekh preduslov te ostvarinel politikane thaneskoro cili. E uticaeskoro šaipe delinelape, iako e minoriteteskoro kanuni, zavisimo bašo savo minoriteti kerelape lafi hem kote ki phuv manuš bešela.

Ko 91 procentia taro o opštine hem 77 procentia taro o sresko skupštine ko upravakere thana e nacionalnikane minoriteten isi šaipe ko uticaj prekal o formalizirimo dogovoribe telo 2014. Taro o opštine, avrial taro e upravakere thana 10 procenten sine formalizirimo dogovor hem paše ko ekvaš potvrdinena so ola na dena disavo šaipe ko uticaj.

O uskladime hem o nastavime organ uprave, Sresko skupština Srez Stokholm hem o Sametinget, telo e izveštaeskoro periodi biprekinimo sprovedindža dogovoribe. Ko anglal o odgovorno ministeri alternativnikano e upravakoro načelniko ko ministerstvo sprovedindža hemhari šov dogovoribaskere khedibe ko berš.

Ki vladakiri strategia bašo e romengoro uključibe istekninelapes so e romengoro saučestvibe hem uticaj ka označinel i buti e strategiaja ko sa o nivo. E vladakoro sekretariati, o nadležno organ uprave hem o opštine ko razno forme sprovedindže o dogovoribe e romane ekspertencar hem predstavnikoncar. E Švediakere opštine hem Sredsko skupštine (SKL) e vladakere doprinosencar, buvljardže jekh bučakoro modeli so podržinela pobut pilotopštinen ki olengiri buti ko buvlpe o kvalitativnikane hem sistematikane konsultacie e romencar. Odole organ upraven kas isi nalog ki strategiakiri ramka te sprovedinen isto razno konsultiribaskere forme hem dialogo e romane predstavnikoncar.

E vladakere sekretariate isi redovno dialogo e romane referentnikane grupaja e romane ekspertencar ko razno thana, džuvlja hem murša ko razno berša taro o pandž bare romane grupe ki Švedia. O učesnikia postavindžepe pali jekh kandiribaskiri procedura so o roma predložindže e učesnikon. Osim akava o ministeri arakhelape e romane predstavnikencar ko avera grupiribe, maškar aver o khedibe organizirindžapes e romane čhaencar hem romnjencar či te osigurinelpe olengoro uticaj.

Internacionalnikano

I vlada intenzivirindža o dogovoria baši jekh laponikani konvencia či te zorarel hem te haljovkerel e laponengere narodskere hakia te šaj te arakhen hem te buvljaren pli čhib, pli kultura, ple privrede hem plo društvoskoro dživdipa e hemtikne preprekaja taro o themutne/drzavakere granice.

O pregovoria jekhe nordijkane laponikane konvenciake predstavinela jekh inportantno buti stvoribaske e narodskoro hako. Odoleske tano importantno e pregovoribaskiri buti te sprovedinelpe efektnikane hem efikasno kobar šaj. E vladakoro sekretariati dindža posebno sredstva e Laponikane parlamenteskere godidejbaske, prekal so e laponikane narodo isi jekh naruralnikano sorabotibaskoro organi.

Nordijkani laponikani čhibjakiri nagrada, Gollegiella, osnovindžapes taro odgovorno ministeria hem laponikane presidentia ki Norveška, Švedia hem Finska. E čhibjakiri nagrada delinelapes sako dujto berš e cilea te unapredinel, te buvljarel hem te arakhel i laponikani čhib ki Norveška, Švedia, Finska hem ki Rusia. Ko novemvri 2016 i Švedia tani domakjini delibaske i nagrada hem i vlada dindža nalog e Sametingeske te administririnel hem te pokjinel e nagradakoro sredstvo e Gollegiellake.

I Švedia aktivno učestvuinela ki buti ko rami bašo EU: ramkakiri buti bašo nacionalnikane strategije romengere integraciake dži ko 2020, hem sako berš dela izveštaj sar izvršinelape i buti e švedikane strategija. Taro 2012 i buti kerelape prema odoja mrežakiri buti e nacionalnikane kontaktiribaskere točkencar e romengere uključibaske so osnovindžape tari i EU- komisija. O cili tano te terinelpe e članengere phuvjengiri buti e sakonengere strategija bašo e romengoro uključibe prekal dejbe potpora hem te kerelpe šaipe menibaja iskustvia hem pohor diskusie.

I Švedia učestvuinela isto ko CAHROM (Ad hoc Committee of Experts on Roma Issues) so direktno odgovorinela ko ministereskoro komiteti ko Evropakoro godidejbe. O komiteti maškar aver ka analizirinel o sprovedibe ki članengere phuvjengiri nacionalnikani politika hem ka doprinesinel ki temakiri iskustvongiri razmena hem šukar praksa.

Odoja nordijkani službenikongiri grupa minoritetikane pučibaske kedenape redovno. O cili e službenikongere grupaja tano te meninen ideje hem iskustvia maškar o nordijkane vladakere sekretariencar. Odova sebepi te šainkerel bare rokoskoro džanipaskoro prenesibe maškar o phuvja.

Edukacia

Angleškolakiri delatnost

Otpriatika duj tretine taro o opštine ko upravakere thana bašo laponikane, finsko hem meankieli isi disavi forma tari e angliškolakiri delatnost ki minoritetikani čhib. O opštine so ponudindže asavki angeškolakiri delatnost tiknondža telo 2014, dok o opštine so nudinena aver pedagogikani delatnost ko misal pedagogikani nega, phravdi angliškola – hem javno prestop hem nega ko bizgodno vakti učili.

I laponikani školakiri uprava, posle o ugovor jekhe opštinaja, šaj te ponudinel angliškolakiri delatnost skroz ja delimično ko laponikane.

Ko upravakere finsko thana e čhaven isi, ko zahtevi, hako bašo angliškolakiri delatnost skroz ja delimično ko finsko. Odola opštine so pripadinena ko upravakoro than e finsko čhibjake ke dobinel državno dotacia či te šaj te ugodinel akava zahtevi. Isto akava važinela bašo meankieli.

Fundalnikani škola

Taro o 9 šero. 12 § ki školakiir uredba tano jasno so e sikljovnen kas isi aver diveskiri družibaskiri čhib e dadea/dajaja osim švedikane, šaj disave kotora tari i nastava klasake taro 1-6 te organizirinelpa ki akaja čhib. E finsko čhibjake akava važinela isto e klasake taro 7-9. Osim akava i uredba bašo pokuširibaskiri delatnost e duječhibjakere nastavake ki fundalnikani škola produžinelape dži ko 30 juni 2016 hem panda jekh produžibe jekhe beršea ka izvršinelpe anglonilaj 2016. Saukupno akava značinel so o nacionalnikane minoritetengiri čhib ponudinelapes ki fundalno škola e klasake 1-9.

I edukacia ko duripa regulirinelpa ko školakoro kanuni taro 1 juli 2015. O preduslovja či o nadležno organi te organizirinelpa i edukacia ko duripa tane so e školakere edinica nae nisavo legitimirimo ja kvalificirimo sikavno ko odola aktuelno predmetia ja so e sikljovngiri baza nae dovolno.

Bizi razlika kote manuš bešela ki phuv ka ovelpe šaipe baši nastava ki dajakiri čhib hem studiakoro vastingaribe hem i vlada sebepi akava ko 28 april 2016 odlučindža predlogo Edukacia ko duripa hem ugovor keribaske buti – neve šaipe e nastavake hem studiangoro vastingaribe ki dajakiri čhib. I edukacia ko duripa ka organizirinelpa ko predmetia dajakiri čhib, laponikane ki laponikani škola, modernikane čhibja hem integririmi laponikani nastava ki fundalnikani škola.

Keda kerelape lafi bašo o ekspertikane komiteteskiri apela e Švediake lejbaske mere jekhe pogodno modeleske baši i nastava ko meankieli šaj akava te navedinelpes. Taro o 1 juli 2015 isi posebno nastavakoro plani e fundalnikane školake hem slično školengere formenge ko nacionalnikane minoritetikane čhibja, uključibaja o meankieli. Akala nastavakere kursia podžinena taro o jekhto – hem o dujto čhibjakoro govorniko. E kontrolibaskoro dokumenti isi ko than hem šaj te kulandinelpa ki nastava ki dajakiri čhib meankieli. O saikeribe ko nastavakere

plania e nacionalnikane minoritetengiri čhib tano but slično, ama razlikuinelena olen odola kotora so kerelape lafi erespektivno minoritetengiri čhibjakiri kultura.

Gymnazia

Odoja kedimi uprava so važinela e edukaciake ki gimnazia dozvolinela/ mukhela o opštine hem avera nadležno organia te čhiven ko raspolaganje gimnaziakiri edukacia ki jekh nacionalnikani monoritetikani čhib, diso so ko missal šaj te pojavinelpe keda kerelape lafi baši i laponikani čhib.

Univerziteteskiri edukacia hem aver uči edukacia

Edukacie ko univerzitei hem fakultetia tane phravde sarinenge soj tane kvalificirime sakone edukaciake, bizi razlika ko staneskoro than. Disave kursia denapes jekhajekh ki forma edukacia ko duripa. Univerziteteskere kursia nudinenapes ko pobut taro o nacionalnikane minoritetikane čhibja.

Sikavnengoro snabdipe

Taro 2016 i vlada dela i odgovornost te bajrarel hem te buvljarel e sikavnengiri predmeteskiri edukacia baši meankieli čhib taro Stokholmeskoro univerziteti ko Umeoskoro univerziteti e palunibaja so e Evropakoro godidejbe sebepi olengiri rekomendacia hem e minoritetengiri manglin i edukacia ki čhib hem sikavne ko meankieli bi valjani te koncentririnelpe ko jekh univerziteti ki Švedia. Keda e Umeo univerzitate isi nacionalnikani odgovornost e čhibjake, i vlada smatrinela so tano pogodno te smestinel e sikavnengiri predmeteskiri edukacia odote. E Stokholm univerzitate isi barotrajno nacionalnikani odgovornost te bajrarel hem te buvljarel jekh sikavnengiri predmeteskiri edukacia ki finsko.

E Umeo univerzitate isi jekh nalog te bajrarel hem te buvljarel e sikavnengiri predmeteskiri edukacia ko laponikane. E Sodertorns fakultete isto isi jekh slično nalog baši i romani čhib. E Lund univerzitate več angleder isi jekh posebno obaveza e jiddisch čhibjake.

E Stokholm univerziteteske dindžapes ko juni 2013 dozvola te delpe diploma bašo sikavnengoro predmeteskoro završimo ispit e fokusea bučaja ki fundalnikani škola e klasake taro 7-9 ki finsko sar dajakiri čhib.

E Umeo univerziteteske dindžapes ko juni 2014 dozvola te delpe diploma bašo sikavnengoro predmeteskoro završimo ispit e fokusea bučaja ki fundalnikani škola e klasake taro 7-9 hem e fokusea bučaja ki gimnazia ki laponikani čhib sar dajakiri čhib.

Sikavnengoro snabdipe ko kratko roko

Či ko kratko vakti te angleingarelpe i dostupnost sikavnenge ki dajakiri čhib ko nacionalnikane minoritetengere čhibja laponikane, meankieli hem romani čhib i vlada dindža e Državno zavodeske bašo škole o nalog te obezbedinel hem te sprovedinel jekh pogodno edukacia e cilea so hemhari dešuduj džene ka oven aktivno sikavne ki dajakiri čhib ko minoritetikane čhibja. Ko akava dodaimo nalogo so dindžapes 2014 delimično računinelapes te delpe preduslovia panda učesnikonge te nakhaven e edukaciakoro uložibe ko laponikane hem meankieli, delimično te

delpe hem te sprovedinelpe jekh pogodno edukacia ki romani čhib hem akaja edukacia bi valjani te namerinelpe hemhari ovto učesnikonge.

Nastava ki dajakiri čhib

Prekal o promene ko školakoro kanuni so khuvdža ki snaga ko 1 juli 2015, o zahtevi so jekhe sikljovne ka valjani te ovel temelikano čhibjakoro džanipa te šaj dobinela nastava ki dajakiri čhib ka činavenpes prema e nacionalnikane minoritetengere čhibjengere okolnostia, so značinel so pobut čhave kola pripadinena ko minoriteti isi šaipe te sikljon ple dajakiri čhib ki škola.

Gimnaziakere sikljovne so pripadinena ko odola nacionalnikane minoritetia isi olen hako ki nastava ki dajakiri čhib, iako i čhib nae e sikljovneskiri sakodiveskiri družibaskiri čhib khere. E sikljovne ipak ka valjani te ovel šukar čhibjakoro džanipa so ka aven dži ko odova so o sikljovno e promenencar ko školakoro kanuni, isi pobaro šaipe te sikljoval i čhib ki fundamentalno škola. Ki gimnazia šaj o sikljovno isto te sikljol pli nacionalnikani minoritetikani čhib – finsko, laponikane, jiddisch, meankieli ja romani čhib sar čhibjakoro izbor. O studie šaj te podžinen ko nivo upri i osnova ko angluno sikljovneskoro džanipa.

Edukacia ko duripa

I edukacia ko duripa regulirinelape več taro 1 juli 2015 ko školakoro kanuni. E edukaciaja ko duripa mangela te vakernelpe interaktivnikani edukacia so ingarelape e informaciakere – hem e komunikaciakere tehnikaja. O sukljovne hem o sikavne arakhenape ko razno lokalia keda ka ikerelpe i nastava, ama jekh vastingardo ka ovel prisutno ko odova lokali kote so ikerelape i edikacia ko duripa. O nadležno organi so lengarela i škola, ka organizirinel i edukacia ko disave predmetia soske e školakere edinica nae nisavo legitimirimo ja kvalificirimo sikavno e nastavake ja sebepi so e sikljovngiri baza nae dovolno.

O nadležno organi šaj te semnaturinel/potpíšinel ugovor edukaciake ko duripa e Laponikane školakere upravaja so taro angojeven 2015 ponudinel edukacia ko duripa ko laponikane ko varietetia severlaponikane, lulelaponikane hem južnolaponikane hem sledinena e nastavakoro plani e predmeteske.

Jekh uput kanuneskere godidejbaske, bašo šaipe te uskladinelpe i edukacia ko duripa ko ugovor uvodibaske i buti predaindžape ko kanuneskoro godidejbe. Predložinelape hem informacie namenibaske i edukacia ko duripa ki dajakiri čhib ja studiakoro vastingaripe ki dajakiri čhib ka predainenpes ugovoreske uvodibaske i buti avere nadležno organeske. O informacie sminena sade te predainenpes ko ugovor uvodibaske i buti te o nadležno organi kerdža sa so šaj e edukaciakere organiziribaske ki pli organizacia.

Ponodori predložinelape te meninelpe e školakiri kanuneskiri definicia ugovoreske uvodibaske i buti. Ugovor uvodibaske i buti predložinelape te značinel so jekh opština, jekh sresko skupština ja jekh posebno nadležno organi arakhibaja pli nadežnost sklopinela ugovor averea te izvršinel i buti ani edukacia ja aver delatnost prema e školakoro kanuni. Osim akava isto predložinelape jekh promena ko školakoro kanuni so dela e opštinen hem e sresko skupštinen ovlastibe te izvršinen i buti ki edukaciakiri služba ugovoreske uvodibaske i buti jekhe avere nadležno

organeske ani edukaciakiri služba, iako i buti nae spoimi e opština kere ja e sresko skupština kere thanea ja učlanibaja. E kanuneskere promene predložinenape te važinen taro 1 avgust 2016.

Nastavakoro materiali

E Državakoro zavod školenge dindža 2013 jekh nalog te potporinel buvlipa hem e nastavakoro materialeskoro proizvodibe ko o nacionalnikane minoritetikane čhibja so isto saikerela buvlipe hem lilengoro proizvodibe hem avera sikljojbaskere alatia ko nacionalnikane minoritetikane čhibja sar nevipodžimi čhib.

Ko nalogo ikaldžepes neve nastavakere materiali kulandipaske nastavake ko nacionalnikane minoritetikane čhibja.

O materiali so izdanelape prekal e Zavodeskere školakoro vebthan tano ki forma sar sikavnengoro lengardo aktiviribe e sikljovnen so tane namerime e sikljovnenge kas nae nisavo ja ograničimo džanipa ko finsko, jiddich, meankieli, romani čhib hem laponikane. Sa o kotora panda nae soro završime ama sukcesivno na oven izdavime telo 2016.

E laponengere školakere uprava isi nalog tari i vlada te ovel odgovorno te buvljarel sikljovne alatia ko laponikane. Telo 2015 e laponengiri školakiri uprava ikaldža jekh nevo nastavakoro materiali, šabdakere kartencar ko laponikane. Ola isto nakhavdže društveno orientaciakoro hem prirodno orientaciakoro nastavakoro materiali baši klasa 1-3 ko severno – lulelaponikane. 13 slikovnice nakhavdžepe ki sever - , južno- hem lulelaponikane. Drabaribaskere lila, bučakere lila hem jekh gili, Lávllagirji, revidirindžape.

Važime nastavakere plania ko jiddisch hem romani čhib sar dajakiri čhib tane formirime sikljovnenge so sikljona i čhib sar jekhto – hem dujto čhib kote so i dujto čhib tani nevipodžimi čhib. E nastavakoro cili, prema e nastavakere plania, tano o sikljovne te buvljaren e hem ko čhibjakoro džanipe hem e minoritetikane kuturake. Panda haljovkerelape so i nastava ko sa e beršengere kursia ka razmatrinen i kultura uključimi e čhibjaja ko pučiba.

Isi jekh postoiimi buti ko ministarsko – hem ko organ uprava nivo maškar i Švedia, Norveška hem Finska e cilea te buvljarel jekh isto dikhibe hem te vospostavinelp e jekh sorobotibe maškar e nastavakoro materiali e laponcenge. Akala trin phuvja ka keren buti hem jekheaverea ka phanen ple lafia bašo jekh prioritirimo spisako so ka povezinelp ki sotrine phuvjengiri politika. Akaja buti računinelape te ovel gotovo ko anglonilaj 2016.

Nauka

E romane čhibjake trainela duj naučno projektia ko ISOF. Jekh europakoro projekt baši e romane čhavengiri gramatikani sikljojbaskiri sposobnost ki angliškola, kote o cili tano prekal ko jekh naučno čani te činavelpe odova biosnovimo smestibe e romane čhaven ko posebno klase. Aver naučno projekti ki organ uprava akharelape Romano dive, kote so i organ uprava kedela importantno informacia bašo ko misal, romani hajbaskiri kultura, identiteti, adetia hem tabiati.

Sastipe, socialnikani nega hem siguripe

Briga e phurenge ki minoritetika čhib

Ko jekh izveštaj taro 2015 i Uprava bašo socialnikane buča utvrdinela so e opštinen isi razno preduslovia te sledinen e kanuneskere cilia či pobut phure ka šaj te dobinen plo hako phuripaskere negake zadovolimi. E opština kere manušengoro gendo hem o geografikano baripa hem e minoritetikane grupakoro baripa tane faktoria so deluinena ko šaipe te nudinelpe briga e phurenge ki minoritetikani čhib, sar te phena o baro geografikano duripa ki opština

Pharo tano te phravenpe posebno odelenia baši jekh posebno čhib te sine tikno gendo phure so rodena jekh than hem isi ograničimi personaleskiri ponuda džanipaja i minoritetikani čhib. Pobut taro o opštine ko laponikane upravibaskoro than tane čuče manušencar. I Uprava bašo socialnikane buča isto sikavela o problemi ki forma so nae dovolno džanipa bašo o kanuni e nacionalnikane minoritetenge, isto ko bučarne, hem ko odbirime predstavnikia, hem so falinela informacia nakhavdi ko minoritetikane čhibja so obratinelape e phurenge hem olengere familienge.

I vlada dindža e Upravake bašo socialnikane buča o nalog so telo 2016 te kompletirinel i publikacia Tlo hako baši nega hem briga - jekh ingardo e phurenge e informaciaja bašo o nacionalnikane minoritetengere hakia, hem o publicirimo delo te nakhavelpe ko laponikane, meankieli hem finsko. Isto i Uprava bašo socialnikane buča te deluinel o publicirimo delo hem i informacia bašo o nacionalnikane minoritetengere hakia širinenapes ko nadležime opštine. I buti ka izložinelpe hemharutno ko 10 oktombri 2016.

Doprosia ki socialnikani služba ka označinelpe taro o hemšukar dostupno džanipa, šukar kvaliteti hem ka podžinelpe taro sako poedinačno valjanipa hem preduslov. E cilea te bajrarelpe o kvaliteti ki phurengiri nega, te vazdelpes o siguribe e phurenge hem te pošukarkerenape o preduslovia bašo ravnopravnost, istovredibe hem isto nega phurenge ki soro phuv, odvoinel i vlada 2 miliarde krune ko berš 2016-2018 te bajrarelpe o personali. I vlada isto dindža e Upravake socialnikane bučenge nalog te formirinel jekh džanipaskoro uložibe e bazaskere personaleske ki delatnost ki briga e phurenge so maškar aver ka šainkerel buvlipaskere doprosia či ko baro roko te tiknarenpe strategiakerne importantnikane džanipaskere dupke.

Sredstvo studienge e laponcon hendikapiribaja

I vlada andža odluka te odobrinel e Nordijkane centroske socialne siguribaske te sprovedinel jekh studia sar tani e dživdipskiri situacia e laponenge kas isi hendikap hem olengere familienge. I studia ka uključinel jekh istraga e laponikane opština kere upraven pučibaja bašo uložibe prema o kanuni posebno podrškake (LSS) hem valjanipe ki laponikani čhib, džanipe e laponikane dživdipaske hem kulturake maškar o ververime personaleskere grupe, obratimi delatnost e laponikane stanovnikonge hem hendikapiribaskiri perspektiva ko akava, stanovibe hem transportnikane beneficie ko odnosia prema o valjanipe ko o laponikane stanovnikia, sastipaskiri služba khere, angliškola- hem škola, veza baši posebno podrška, specialno pedagogia, buti hem butikeribe. I studia konačno ka izložinelpe ko 15 januari 2017.

Pravosudibe

Taro 1 oktombri 2013 važinena oštro pravilia e vezaja tumačibe hem prevodibe ko krivično postupko. Maškar aver opštrinenape e kompetenciakere zahtevia e tumačenge hem e prevodačenge so angažirinenapes taro o krisia hem organ uprave ispitibaske o krivično delia. Te isi šaipe ka angažirinelpe jekh tumači ja jekh prevoduvači soj tano autorizirimo. Odova manuš soj tano osudimo jekhe krivično deloske nae te pokjinel palal odova so i država pokjindža jekhe javno braniteleskere trošakonge bašo tumačibe razmatribaske e optužimea. Odole kas isi privatno javno braniteli hem osudindžape jekhe krivično deloske, isto ple lično trošakonge tumačibaske o rasmatribe barabar e branitelea ka nadoknadinelpe tari i država. O pravilia saastarena hem o minoritetikane čhibja hem važinena ko sa o krisia ki phuv.

Ko Švediakere kriseskoro /sudoskoro vebthan isi podetalno informacia šaipaske hem o hako te kulandinelpe minoritetikani čhib ki jekh kriseskiri procedura. I informacia tani dostupno ko finsko, laponikane hem meankieli.

Komunikacia e organ upravencar

Jekh preduslov e nacionalnikane minoritetikane čhibjake te kulandinelpe ko kontaktia e organ upravencar, isto maškar o pravosudibe, tano te isi društvoskiri terminologia ko čhibja. Jekh baro kotor taro e čhibjakere nege e minoritetikane čhibjenge ko Instituti baši čhib hem folklor (ISOF) tano odoleske koncentririmi ki terminologikani buti ko razno društvoskere thana, ko misal sastipaskiri nega, pravo hem javno uprava. Ko finsko isi pobut lafustika ko razno društvoskere thana. Ki romani čhib isi akanaske lafustik ko thana edukacia, medicina hem socialnikani buti ko arli, lovari, kelderaš hem kale. Ko kale isto isi lafustika ko thana trafika, parujbe, propis plenibaske hem konkursi.

O organ uprave Sresko uprava Srez Stokholm hem Sametinget ka predainen prema plo nalog te sledinelpe sar sledinelape e minoriteteskoro kanuni, e beršeskoro izveštaj vladake bašo e opštinenogoro, sresko skupštinenogoro hem državno organ upravengoro kanuneskoro primenibe bašo e nacionalnikano minoritetengiri čhib.

Postoinela naisibe ki generalnikani informacia bašo organ uparavakiri redovno buti zoraribaja e čhibjakoro džanipe ko ple organizacie hem ko savo stepeni akaja buti ka nakhel kontaktiribaje e poedincoja. Odoja informacia so isi sikavela so isi šukar primeria ko organ uprave so sprovedindže investiribe ko ple sorabotnikongoro čhibjakoro džanipa hem isto organ uprave so posebno rodona čhibjakiri kompetencia.

Ki veza e čhibjaja hem e kulturnikane identiteteske pobut sresko uprave saopštinenena so kerdže analize maškar e personaleskere čhibjakere kompetencie. Srez Kronoberg, so tano odgorovimo bašo pobut sresko upravengere serveria, kerdža jekh posebno analize ko telefonistengiri čhibjakiri kompetencia. Ki Vesternorland o valjanipa ko nacionalnikane minoritetengere čhibja ka ovel sar jekh kriterium rekviriribaske telefoneskere centralake hem recepciakiri služba. I sresko uprava ko Sodermansland unapredinelu regrutovibe ko finskočhibjakoro personali.

Mujalo ja hramomo izveštaj hem oficialnikano dokumenti ki minoritetikani čhib-

Ko 8 § kanuni nacionalnikane minoritetenge navedinelape so e poedinco isi hako te kulandinel finsko, meankieli hem laponikane ko ple mujale hem hramome kontaktia e upravakere organ upravencar kaskere geografikane delatnostibaskere thana skroz ja delimično poklopinenape e minoritetikane čhibjakere upravakere thanencar. Te o poedinco kulandinela finsko, meankieli ja laponikane ko jekh asavko predmeti , tegani e organ uprava isi dužnost te del mujalo odgovor ki isto čhib.

O poedinca kaske falinela pravno pomočniko isi olen istovakteskoro hako prema o zahtevi te dobinen hramomi nakhavdi odluka hem odluka ko odlukakoro obrazložibe ko finsko, meankiela ja laponikane. I organ uprava inače ka nastoinel te priminel e poedincon ko akala čhibja.

Thanengere anava

Telo odova aktuelno periodi o Geodetikani službakiri temelnikani kartakiri kompjutereskiri baza kompletirindžape e thanengere anavencar ko razno laponikane varietetia. Akana akanaske ko Instituti baši čhib hem folklor kerelape jekh čhibjakiri kontrola ko pindangere južnolaponikane anava zabeležime ki opština Ore.

Ki Thanengiri anaveskiri godidejbaskiri sednica ko oktombri 2013 o Sametinget izložindža tari pli točka ko odola thanengere znakia so e Trafikakiri uprava čiča uzo o javno drumoskere mreže. E thanengere znakia duplo anaveskere formencar ačhavena butfar o phurane kartografikane anaveskere forme barabar e čhabjane korektno anavencar. O Sametinget smatrinela so o phurane forme mora te škartirinenpe, ama isto sikavela haljovkeribe so ola ipak kulandinenapes. O Sametinget ponodori smatrinela so o laponikane anava korektnikane hramonibaja bi valjani te oven čhivde upre ko thaneskere znakia te e sojeskoro anav tano laponikano anav, hem so na bi valjani te ovel disavi baripaskiri razlika maškar duj anava so izložinenapes isto objekteske.

I Geodetikani služba uputindža o pučibe širibaske o meankieli usporedibaja e finsko čhibjaja ko Švediakere Torendalingengoro državno sovez (STR-T). O STR-T smatrinela so e širibaskoro than bašo meankieli prema i finsko tani asavki so soro than so predstavinelapes taro o upravakere thana bašo meankieli (opštine Kaliks, Haparanda, Overtorneo, Pajala, Kiruna hem Jelvare) isto predstavinena e širibaskoro than e thanengere anavenge ko meankieli.

E trafikakiri uprava Regia Nord kerela jekh bari buti ko Srez Norboten hem Vesterboten, kote so o anava ko sa e državakere javno drumia ko thana e minoritetikane čhibjake laponikane, finsko hem meankieli inventirindžepes hem bičaldžepe ko uput ki Geodikani služba eventualnikane menibaske taro promene ko thanengere znakia kote so navedinelape e thaneskoro anav. Akava tano prema o škar thaneskere anaveskoro adeti so značinela so e thaneskoro anav prijavinelape ko drumoskere znakia kerelape e harmoniaja e opšto kartencar, mangela te vakerel o karte ikalde taro i Geodikani služba. Pri obeležibe e thaneskoro anav važinela e kulturakere naturakoro kanuni so ka važinel ki pli avdivutni formulacia ko 1 januari 2014. I buti značinela isto so but theneskere anava so ka značinenpes valjani te uputinenpes ko

Instituti baši čhib hem folklor (ISOF) sar minoritetikane predstavnikia (ko misal Sametingen hem STR-T).

O ISOF kontinuirimo proverindža e thanengere anava ko sa teritorialnikane minoritetikane čhibja: sever –lule-, jug –hem umelaponikane, finsko hem meankieli. Akava proveribe ingarela ko pobut thaneskere anava ko nacionalnikane minoritetikane čhibja šaj te izložinenpes korektnikane ortografija ko osnovnikano geokompjuteri hem prekal akava širinela odola korektnikane thaneskere anava ko društvo. Prekal so e minoritetengoro čhibjakoro thanengere anava soj tane izložime ki Geodikano službakoro osnovnikano geokompjuteri, zorarelape o arakhibe akale thanengere anava hem odolea isto i čhib ko akava pučibe.

Masmedia

E minoritetengiri čhibjakiri media tano zoralo faktori ečhibajakere arakhibaske hem revitaliziribaske. I vlada tani ki akaja namera hem odoleske uvedindža zahtev zorabilaske i ponuda ki javno usluga- firmengiri bičhalibaskiri dozvola. Panda o preduslovia avere minoritetikane čhibjakiri media zorarelape prekal posebno pravilia ko maškar aver o uredbe pomožibaske i štampa.

Tv-kanalia uključibaja javno usluge

E Švediakoro Radio AB (SR), Švediakiri televizija AB (SVT) hem E Švediakoro edukaciakoro radio AB (UR) isi dozvola emitiribaske so pružinelape telo o periodi 2014-2019. Ko nasuprot navedinelape so o ponude sa ukupno ka bajrarenpe ko berš usporedibaja e 2013:ro beršeskoro nivo hem so o bajraribe ka ovel značajno. O zahtevi ko programeskere firmakere ponude ki minoritetikani čhib ko nasuprot zorakerdžape prema o okolnostia so važindže telo e dozvolakoro periodi 2010-2013.

Ponodori čhivenape zahtevia ki emitiribaskiri dozvola so sa e programengere firme ka ponudinen jekh ponuda ki odoja nacionalnikani minoritetikani čhib jiddisch hem avera minoritetikane čhibja hem posebno obzir ka ljelpe ko čhibjakoro valjanipa ko čhave hem terne so pripadinena ko čhibjane ja etnikane minoritetikane grupe.

Odova osnovno principi tano so sa i lično produkcia ki javno usluga kerelapes ki sako minoritetikani čhib, ama keda kerelape lafi e romane čhibjake hem meankieli disave programia sinhronizirindžepes. Akava posebno važinela e programake I Švedia avdive so sinhronizirindžape ko razno varietetia arli hem lovara (romani čhib) hem meankieli. I dramaseria Vikingshill e cileskere grupaja maškar o terne isto sinhronizirindžape ki romani čhib hem meankieli.

Taro odova so o Edukaciakoro radio (UR) ko javno usluge- izveštaj 2014 izveštandža sar emitirime programia ko nacionalnikane minoritetikane čhibja, tane jekh majoriteti so akharenape verziakoro program. Cirka 80 procentia taro e emitirimi ponuda tane programe e voice over ko razno nacionalnikane minoritetikane čhibja hem cirka 15 procentia tari ponuda tane anglune, mangela te vakere, skroz, proizvodime hem emitirime ki minoritetikani čhib. Jekh

tikno ktor programe, proračunime 5 procentia taro o totalno emitiribaskoro volimi, tane sinhronizirime.

Keda kerelape lafi bašo o teksti, avela dži ko odova so keda i programa prekal i minoritetikani čhib isto saikerela švedikane. Ko odova slučaj tekstirinelpes tele odova programakoro ktor so vakerelapes ko švedikane ki minoritetikani čhib.

Nevipe ki minoritetikani čhib

Sar so vakerelape ko Švediakoro pandžto izveštaj e šampakiri potpora dejbaske nevipe šaj te usmerinelpe e čhibjane minoritetenge, so maškar aver isi ko nevipe ko finsko so dobinela šampakiri potpora. Či te lokljarelpes o nevipa ko laponikane hem meankieli važinela taro o 1 januari 2014 posebno lokljaribe ko kriterie pferibaske o zahtevia potporake. Ograničimi bučakiri /pogonikani potpora šaj isto te delpe e nevipaske kaskoro redakciakoro saikeribe tano hemhari 25 % hramomo ko disavo ja disave taro o čhibja finsko, laponikane ja meankieli. Taro o 1 juli 2015 o geografikano baribe taro o odredbe so važinena e laponikane hem meankieli prekal so soro upravakoro than ka astarelpes. Akanaske isi jekh potporakoro odgovorimo nevipe so hramonela delimično ko finsko hem meankieli.

Ko 15 april khudža ki snaga jekh nevi uredba baši državno dotacia šampime javno nevipaske buvljaribaske o elektrikane objavibaskere službe. Prema akaja uredba šaj o uložibe e posebno značibaja e nacionalnikane minoritetenge te dobinel potpora dži ko 75 procentia bašo o trošakia uložibaske ja angle studie. Ko aver slučajevia i potpora ta učharel hembut 40 procentia taro o trošakia.

E šampakoro potporakoro odredbakoro roko produžindžapes dži ko 31 dekemvri 2019 disave promenencar ki podloga taro o Šampakiri potporakoro komiteteskoro izveštaj Preispitibe i državno potpora e diveskere nevipaske palo e Evropakoro komisiakoro priznavibe.

Ko mart 2015 i vlada postavindža i istraga Jekh mediapolitika e avutnipaske. E istraga isi nalog te analizirinel o valjanipe neve mediapolitikane alatenge keda e šampakiri potpora ki avdivutni forma ka činavel hem ka delpe predlog neve mediapolitikane alatenge. Dogovoribe ka ovel e predstavnikoncar e domobijame laponcia hem o nacionalnikane minoritetia. O nalog ka izložinelpes hemharimo ko 31 oktombri 2016.

Sa o predlogia taro e Šampakoro potporakoro komiteti predaindže plo kotoreskoro gindipe Potpora e diveskere nevipaske ko laponikane hem meankieli, so izložindžepes ko Švediakoro pandžto izveštaj, tano sprovedimo. E izdavibaskiri granica baši javno pogonikani potpora teljardžapes taro 1 500 ko 750 prepokjime primerokia e diveskere nevipaske so ko šerutno tane hramome ko laponikane ja meankieli. Istovakteskoro o zahtevi ko 90 procentia tari i tiraža so mora te širinenpe ki Švedia tani činavdi asavke diveskere nevipaske ama i potpora računinelapes, isto sar avera nevipa, prema odova ktor tari i tiraža so ko šerutno distribuirinelape ki Švedia.

I odredba bašo ograničime pogoneskere trošakia jekhe nevipaske kaskoro redakciakoro saikeribe ko hemhari 25 procentia tane hramome ko finsko poučile ko odova so isto važinela ko meankieli ja laponikane te e redakciakoro saikeribe tano hemhari 25 procentia tano hramomo ko disavo ja disave taro akala čhibja hem e nevipaskoro izdavibaskoro than tano jekh opština so pripadinela ko upravakoro than bašo disave taro čhibja so prema o kanuni e nacionalnikane minoritetenge hem minoritetikani čhib. O promene podžinena te khuven ki snaga taro 1 januari 2014 hem odnosinela te lokljarel e nevipaske skroz ja delimično ko laponikane ja meankieli te dobinen pogoneskere trošakia. Dži akana jekh nevipa podžindža te hramonelpa delimično ko meankieli hem dobindža potpora prema o odredbe.

E Državakoro kulturakoro godidejbe isto delinela potpora proizvodibe kulturakere nevipa ko o nacionalnikane minoritetikane čhibja. 2014 primindžape ovto minoritetikane kulturakere časopisia sredstvo ko totalno 850 000 krune tro e Kulturakoro godidejbe. Šov taro akala izvavindžepe skroz ja delimično ki jekh nacionalnikani minoritetikani čhib.

Kultura hem panda

Prema o uvedibe o kaske so vakarelape kulturaborotibaskoro modeli, e Kulturakoro godidejbe ko dialogo e regionencar adresirindža e minoritetengoro politikano cili. Taro o regulirimo lil ko Kulturakoro godidejbe proisteknelape so taro 2014 o organ uprave ki pli procena hem nastavibe o regionalnikane kulturakere plania posebno ka pazinen ki sresko skupštinakiri buti angleingaribaske o nacionalnikane minoriteten, hem posebno e romen, kultura hem kulturakoro mirazi. Telo 2014 e Kulturakoro godidejbe utvrđindža i nacionalnikani minoritetengiri kultura sar jekh taro o pandž prioritibaskere temelia baši državakiri dotacia ko kulturakoro sorobotibaskoro modeli.

O laponikano čhibjakoro centro kerela buti godidejbaja hem informacia e narodoske, organ upravenge, udruženienge hem revitalizacibaske i laponikani čhib hem te zorarel e laponengiri situacia ko društvo. Ko čhibjakoro centroskoro nalog isto pripadinela te dokumentirinen hem te doprinesinen i revitalizacia. Ola isto kerena buti sorobotibaja avere institucienar hem organizacienar hem ola sine ko but laponikane čhibjakere projektia, ko misal jekh lafustikakoro primenibe so i javnost bizolovengoro šaj te peraven ko mobilno telefonija hem surfiribaskere tablete.

O laponikano informiribaskoro centro (SIC) producirinela informacia ki javnost bašo laponcia hem olengere okolnostia e cilea te bajrarel o džanipa. O hemšerutno kanali akaleske tano o vebthan samer.se. Telo 2015 sprovedindžape i kampanja #mittsápmi prekal o socialnikane medie hem vebrige. O projekti isi panda ki vebrig samer.se

Filmi

E filmskoro instituti dindža potpora e Finsko instituteske baši oleskiri buti širibaske o finsko filmi ki Švedia, hem odobrindža potpora lokalnikane bioskopenge so ko plo sorobotibe e Finsko institutea sikavdža nevo finsko filmi. Telo akava aktuelnikano periodi jekh filmi e šerutneprodukcikere phuvjaja Finska, odobrindžape potpora. Duj filmskere festivalia finsko

filmeske hem jekh laponikano filmskoro festivali dobindže potpora prekal e Kulturakoro godidejbe , potpora e nacionalnikane minoritetengiri kulturakiri delatnost.

Ko dekemvri 2015 i vlada dindža i Fondacia e Švedikane filmskere instituteske ko nalog te potporinel o pristup čhavorikane filmenge ko nacionalnikane minoritetikane čhibja. E nalogoske delindžapes sredstvo te kulandinelpa či te prolagodinelpe i čhib usmerimi e čhavage, posebno e beršenge štar dži ko ovto berš, pretežno snimime zvukoskere tragia. Ko nalog isto pripadinela te kerelpe buti jekhe buvle rišibasko o filmia čhibjakere prilagodibaja. I romani čhib, barabar e laponikane hem meankieli, tane čhibja so isi olen prednost ko nalogo, zavisno taro o sredsvia isto ka astarenpes o jiddisch hem finsko.

Telo o periodi hem o romano hem o jiddisch filmskoro festivali dobindže potpora prekal e Kulturakoro godidejbe e nacionalnikane minoritetengiri kulturakiri delatnost. E filmskoro instituti telo o periodi odobrindžape produkciakiri potpora jekhe filmeske finsko temaja : Papusza – i romani gili.

Bimaterialnikano kulturakoro mirazi

2011 i Švedia ratifirindža e Uneskorskiri konvencia bašo siguripa e imaterialnikano kulturakoro mirazi. Telo o berš 2011-2013 e Institute baši čhib hem folklor (ISO F) sine e vladakoro nalog sar jekh koordinirimi organ uprava te buvljarel i buti konvenciakere primenibaja. O nalog ko paluno izložindžape ko februari 2014 ko izveštaj Dživde tradicie. Paluno izveštaj bašo primenibe e Unescoskiri konvencia bašo siguribe ko odova bimaterialnikano kulturakoro mirazi ki Švedia. E ISO F:e posle odova sine produžimo nalog te zaštitinel hem te buvljarel i podžimi buti e konvenciakere primenibaja.

O Sametingen učestvuinela hem formirindža jekh laponikani bučakiri grupa so izbirindža predstavnikia odole razno kombenge. Hem o švedikane fincia hem o tornedalikane minoriteti hem o meankieli učestvuindže ko kombale buča. ISO F aktivno kerela buti bašo pobaro učestvibe taro pobut nacionalnikane minoritetia.

Sveerjen govhtede reektehtse Europaraaran dan europeiske njoelkedassen nuelesne laanten- jallh unnebelâhkoej gieli bijre

Daate lea âeniedimmie Sveerjen govhtede reektehtsistie Europaraaran mieriekonvensjovnen nuelesne vaarjelimmie nasjonaale unnebelâhkojde mij ruffien 1 b. 2016 nænnoestovvi. Daan sisvege bihkede guktie dihte evtiedimmie daennie giehtjedimmieboelhkesne. Jienebh bievnesh gââvnese dennie ellies reektesinie dovne daaroen- jih englaanten gieline. Maahtah evtebe reektehtsh vuartasjidh jienebh duekiebievnesh gaavnedh.

Duekiebievnesh

Dah vijhte nasjonaale unnebelâhkoeh Sveerjesne leah juvdh, rovmerh, saemieh, sveerjensâevmieh jih tornedalingh. Gallesh dejstie aktem dejstie unnebelâhkoej gielijste soptsestieh goh meänkieli, jiddisch, romaani chib, saemiengielem jih sâevmiegielem soptsestieh. Sâevmien, saemien jih meänkielin gielh nænnebe reaktah dej joekehth reeremedajvine utnieh. Daan biejjien 75 tjielth jih 14 laantedigkieh reeremedajveöörnegisnie. Romaani chib jih jiddisch leah terrioritellen ovgârrelth gielh jih eah leah reeremetjieltine.

Unnebelâhkoepolitihken ulmie nasjonaale unnebelâhkojde vaarjelidh jih dej nuepide nænnoestidh jih dej historihkeles unnebelâhkojde gielide nænnoestidh guktie jielijes gielh sjidtieh. Unnebelâhkoepolitihken ulmie golme tsiehkine: sirredimmie jih veeredovveme, nuepiem ektiedidh jih dovne giele jih kultuvreles identiteete/ jijtjhdomtöe.

Råajvarimmieh guktie laanten- jallh unnebelâhkoegielem evtiedidh

Gielehâksoe jih gielejealajehteme

Jiddischen gielehâksosne dle Gïele jih åålmehmojhtese instituhte (GÅI) Skïereden 2014 raejeste gielehoksehtæjjam 50% barkoem vadteme. Gosse ij leah aarebi gielehoksehtæjjam reeremen regijesne âtneme, dle dihte barkoe orreme jiddischi daarpojde giehtjedidh. Akte referansdâehkie gââvnese.

Raeriestimmie Jiddischen gïelesne jih Jiddischen bijre lea âejvieladtji gieleraeriestimmie mij lea gaahpode gaajhkesidie. Bâetije biejjide sijhtieh aktem vielie gielehâksoetjâanghkoem höölthedh gielehâksoeseminaari lissine mah ikth jaepesne sâevmiegielesne jih romaani chiben gïelesne hööltesuvvieh.

Sâevmien, romaani chib jih jiddischen vuesiehtimmiedâehkieh göökth jaepesne tjâanghkenieh. Dennie rovmeri dâehkesne lihtsegh gaajhkh smaarehtjertijste- arliste, lkalderaseste, lovariste, kaleste jih vaedtsemerovmeristie. Meänkielin gielehâksosne, dle GÅI lea meänkielin lihtsegigumie siemes sjidteme edtjeh baakoegærjine barkedh.

GÅI ektiebarkoem Sveerjen Ööhpehtimmine (SØ) åtna, gusnie SÖ Gieleraerien gielegorredimmieseminaarem sijse spielieh. GÅI aaj ektiedimmiebarkoem Sveerjen raadijoven Sisu-raadijovinie, desnie Gieleraerien gielegorredimmieh gielegyhtjelassh vaestiedieh. GÅI ööhpehtimmieh jih kuvsjh hööltieh dovne håksoebarkijidie jih bievnestetjaalegh göökth jaepesne vedtieh.

GÅI däärjegh vadta guktie nasjonaale unnebelåhkoer gielide jealajehtedh. Mierien sjsijnjelh åejvieladtjh prosjeektide eevtjeme jih dejtie prioriteradamme guktie prosjeekti gujmie jærhkedh gosse dah prosjeekth orrijamme.

Giele jih åålmehmojhteseinstituhten Gieleraerie lea tjaalegidie vadteme- Njoelkedassh guktie gielelaakem sjiehtesjadtedh jih bihkedimmie gelliengïelen bievnesh- praktikheles njoelkedassh gelliengïeli bijre websæjrojne. Tjaalegi ulmie åejvieladtjide bievnedh guktie edtjeh gielelaakem jih laakem nasjonaale unnebelåhkoer bijre jih unnebelåhkoegielide sjiehtesjadtedh.

Ektiedimmie jih dïedte

Raarahtallemen stoerre ulmie jih daerpies politihkedajven ulmiem jaksedh. Jalhts unnebelåhkoelaakem utnebe, dle joekehth dïedth.

91 %tjïeltijste jih 77% laantedigkijste reeremetjïeltine, unnebelåhkoeh nuepiem åådtjeme raarahtallemen tjïrrh jaepien 2014 nöörieh dijpedh. Tjïeltine mah eah reeremetjïelth barre 10% raarahtallemem åtneme, jih lehkie jiehtieh eah dah unnebelåhkojde nuepiem vedtieh dijpedh.

Ektiedimmie jih vuartasjimmieåejvieladtjh, Leeneståvroe Stuehkien leenesne jih Saemiedigkie leah reektehtseboelhkesne raarahtallemem åtneme. Reeremeraerie jih reeremetjaelije leah gujht govhte raarahtallemh fierhten jaepien åtneme.

Reeremen strategijesne tjïelke tjåådtje rovmerh edtjeh nuepiem utnedh meatan soejkesjisnie dej joekehth daltesinie årrodh. Reeremekanslije, sjïere åejvieladtjh jih tjïelth leah gellien laakan maehteles rovmeri- jih rovmeri lihtsegigujmie raarahtallemem jih evtiedamme. Sveerjen tjïelth jih laantedigkie (STL) leah däärjegh reeremistie åådtjeme guktie barkoesoejkesjem pilovtetjïeltide evtiedidh, guktie dejtie duvtedh guktie hijven jih systematihkeles raarahtallemh buektiehtidh. Dah åejvieladtjh mah barkoem åådtjeme, ovnessie raarahtallemh jih gaskesadtemh rovmeri lihtsegigujmie aaj hööltieh.

Reeremekanslije ihkuve gaskesadtemem rovmeri vuesiehtimmiedåehkine rovmerigujmie mah dej joekehte aamhtesidie maehchie, noere jih båeries nyjsenæjjaj jih kaarri gujmie dej vijhte stoerre dåehkijste Sveerjesne. Rovmerh jïjtje nomineringebarkoen tjïrrh lihtsegh åadtjoeh veeljedh. Reeremeraerie aaj rovmeri lihtsegidie jeatjah æjkieh gaavnesjamme. Vg. tjåanghkoeh rovmeri niejti jih gujni gujmie åtneme guktie dej nuepieh siebriedahkesne dijpedh.

Internasjonaale

Reereme lea raarahalleme dam Nordisk saemiekonvensjovnem nænnoestidh, saemiej reaktide nænnoestidh jih tjielkedh guktie maehtieh altese gielem, kultuvrem jih jielemem vaarjelidh jih nænnoestidh, gaabpatjahkh bieline krienseste.

Raarahalleme nordisken saemienkonvensjovnen bijre lea akte vihkeles barkoe aalmehreaktesne. Dan gaavhtan lea vihkeles daate raarahallemebarkoe varki gaarede. Reeremekanslije lea sjiere daarjegg Saemien parlamentarikheraaran vadteme, mij lea saemiej ektiedimmieorgaane.

Nordenen saemien gielevadtese, Gollegiella, lea diedtjies ministerh jih Saemiedigkiepresideenth Nöörjeste, Sveerjeste jih Sævmeste mah dam öörneme. Daate gielevadtese fierhten mubpede jaepien vadtasávva, ulmie edtja saemien gielem Nöörjesne, Sveerjesne, Sævmesne jih Russlaantesne nænnoestidh, evtiedidh jih vaarjelidh. Rahkan 2016 lea Sveerje gaassoelaante, jih reereme Saemiedigkiem stilleme edtja dam gielevadtesem, Gollegiellam, öörnedh jih vedtedh.

Sveerje aktijvelaakan EU:n mierievierhkine nasjonaale vuekiejgujmie 2020 raajan barka guktie rovmeridie integreradidh, jih fierhten jaepien bieljelieh guktie daejnie barkojne gaarede. 2012 raajeste daate sjiere viermievierhke nasjonaale gaskesadtemetsiehkje rovmeri ektiedimmien tjirrh mij EU- kommisjovne nænnoestamme. Ulmie daejnie gaajhkh lihtsegestaati barkoeh guktie rovmeridie inkluderadidh, duvtedh jih jeatjebi staati gujmie daarjehtimmieh juekedh jih digkiedidh.

Sveerje lea CAHROM: sne mij Europaraerien ministeredæehkien nuelesne. Dihte komisjovne edtja lihtsegelaanti nasjonaale politihkem tjirrehtidh jih aamhtesh daajrehtimmieh jih hijven lierehtimmiem sinsitnine juekedh.

Dihte nordiske barkoealmdæehkie unnebelåhkoegyhtjellasse dogh daagkh tjåanghkenieh. Barkoealmdæehkien ulmie lea soejkesjh jih daajrehtimmieh dej nordiske laanti gaskemsh målsodh. Naemhtie darjodh guktie maehtieh maahtoem sinsitnine juekedh.

Ööhpehtimmie

Aarehskuvle

Medtie 2/3 tjieltijste saemien, sævmien jih meänkielin reeremedajvine aarhskuvlevierhkieh unnebelåhkoegieline utnieh. 2014 vaenebh tjielth aarhskuvlefaaleldahkem faalin, menh jenebh tjielth pedagogihke vierhkiem daelie faelieh goh aarebi. Vg. goh pedagogihke håksoem, gaahpode aarhskuvle- jih eejehtimmievierhkiem, jih dovne håksoe ovsjichteles tjjide.

Saemieskuvlestävroe åadtje tjieltine latjkedh mejtie edtjeh abpe jallh bielie aarhskuvlevierhkem saemiengiesne faaledh.

Sævmien reeremedajvine dle maanah reaktoem utnieh abpe jallh bielie aarhskuvlevierhkem sævmien gielesne åadtjodh. Dah tjielth mah reeremedajvine daarjegg reeremistie dan barkose åadtjoeh. Seamma meänkielisne.

Maadthskuvle

Skuvlenjoelkedassen 9 kap. 12§ mietie dle learohkh mah jeatjah aarkegiele goh daaroengiele edtjeh stuhtjeh ööhpehtimmeste 1-6 klaassine dej gieline äadtjodh. Sævmiengielen learohkide daate aaj 7-9 klaasside. Njoelkedasse pryövemevierhkine guektiengielen ööhpehtimmine maadthskuvline lea guhkietamme ruffien 30 b. 2016 raajan jih aktem jaepiem vielie guhkiedávva, gijren 2016 raajan. Daate dorje nasjonaale unnebelåhkoegielh maadthskuvline 1-9 klaassen raajan faalesávva.

Maajeööhpehtimmie lij snaltjen 1.b 2015 skuvlelaakesne jarkoestamme. Maajeööhpehtimmie lea interaktijve ööhpehtimmie bievnesh- jih gaskesadtemevuekine. Learohkh jih lohkehtæjja joekehth tjiehtjelisnie gosse ööhpehtimmiem utnieh, menh viehkietæjja edtja meatan tjiehtjelisnie årrodh. Skuvlen åvtehke luhpiem åtna ööhpehtimmiem öörnedh dellie gåæssie ij lohkehtæjjam utnieh jallh gosse vaenieh learohkh.

Seamma gusnie Sveerjesne årroeminie, dle edtjeh nuepiem ietniegieleööhpehtimmiem jih ööhpehtimmiebiehkediemiem äadtjodh, jih reereme lea voerhtjen 28 b. 2016 maajeööhpehtimmiem jih entreprenadem provisjovnem nænnoestamme - orre nuepieh ööhpehtimmese jih ööhpehtimmiebiehkediemiem ietniegiesne. Maahtah maajeööhpehtimmiem daej aamhtesinie äadtjodh: ietniegiele, saemiengiele saemienskuvlesne, daaletje giele jih gietegiele, jih learohkide ööhpehtimmiebiehkediemiem ietniegiesne jih saemien ööhpehtimmiem maadthskuvlesne vedtedh.

Sveerje haestemh tjiehpiedåehkeste dååsteme råajvarimmi gujmie sjehteles meänkieliööhpehtimmievuekiem gaavnedh. Snaltjen 1 b. 2015 raejeste sjiere kuvsjesoejkesjh maadthskuvlide jih skuvlehammoeh dej nasjonaale unnebelåhkoegieline gååvnese, dovne meänkielisne aaj. Daah kuvsjesoejkesjh lea dovne voestes- jih mubpie gieli learohkide. Stuvremetjaalege aaj gååvnese jih edtja dam meänkielin ietniegielem ööhpehtimmesne nuhtjedh. Kuvsjesoejkesji sisvegh dejtie nasjonaale unnebelåhkoegielide leah maaje seammalaakan, menh dah stuhtjeh dej joekehth unnebelåhkoeh kultuvri bijre maahta jeatjhlaakan årrodh.

Jåarhkeskuvle

Universiteeteööhpehtimmie jih jollebe ööhpehtimmie

Universiteeteööhpehtimmie jih jillieskuvleööhpehtimmie gaahpode gaajhkesidie mah ööhpehtimmieaktam utnieh. Muvhth kuvsjh/ööhpehtimmie leah distaanseööhpehtimmie. Universiteetekuvsjh dej joekehth unnebelåhkoegieline faalesuvvieh.

Guktie lohkehtæjjah gaavnedh

2016 raejeste reereme meänkielin aamhteseööhpehtimmiediedtem Stuehkien universiteeteste Ubmejen universiteetese sirteme, juktie Europaraerie dam eevtjeme jih unnebelåhkoeh aaj utnin vihkeles meänkieli ööhpehtimmie jih lohkedæjjaööhpehtimmie Sveerjen universiteetesne. Gosse Ubmejen universiteete dam nasjonaale diedtem åtna, dle reereme utni sjehteles aamhteseloehkehtæjjaööhpehtimmiem dahkoe sirtedh. Stuehkien universiteete nasjonaale diedtem åtna aamhteseloehkehtæjjaööhpehtimmiem sævmiegiesne bigkedh jih evtiedidh.

Ubmejen universiteeten diedte dam saemiengieleööhpehtimmiem bigkedh jih evtiedidh. Södertörnen jillieskuvlen diedte romaani chib ööhpehtimmeste. Universiteete Lundesne joe diedtem åtna jiddisch gielem faaledh.

Stuehkien universiteete ruffien asken 2013 eksaameneluhpiem aamhteselohkehtæjjaeksaamenem såevmieietniegiesne maadthskuvline 7-9 klaasside laeviehtidh.

Lohkehtæjjah gaavnedh ånehks boelhkesne

Guktie varki ietniegielenlohkehtæjjah dej nasjonaale unnebelåhkoegieline vg. saemiengiesne, meänkielisne jih romaani chiben gielesne lea reereme Skuvlevierhkiem stilleme sjehteles ööhpehtimmieh gaavnedh, jih daejnie ulmine vaenemes 12 lohkehtæjjah mah ietniegieleööhpehtimmiem aktene dejstie nasjonaale unnebelåhkoegieline åadtjoeh.

Skïereden 2014 dam barkoem guhkïehtin, jih barkoem vïjrehtin guktie edtjin aaj ietniegielelohkehtæjjah saemiengiesne jih meänkielisne åadtjodh, jih ööhpehtimmiem romaani chib gielesne öörnedh, daesnie tjoerin gaektsie lohkehtæjjah årrodh.

Ietniegieleööhpehtimmie

Dïhte kriëvenasse learohkh tjuerïeh geesjelelaakan unnebelåhkoegielem maehthedh, jis edtjïeh ietniegielenööhpehtimmiem skuvlesne åadtjodh, lea daelïe slïejhtesovveme daejnie skuvlelaakejarkoestimmïne mij snaltjen 1 b.2015 jorkesovvi. Daate laakejarkoestimmïe dorje, jïenebh learohkh nuepiem utnieh altese nasjonaale unnebelåhkoegielem lieredh.

Learohkh jåarhkeskuvline mah aktem dejstie nasjonaale unnebelåhkoegïelijste utnieh, reaktam utnieh ietniegieleööhpehtimmiem åadtjodh, jalhts daate giele ij leah aarkegiele. Daej jarkoestimmïej gujmïe dïhte learohke tjuara gielem geesjelelaakan maehthedh, mij dorje buerebe nuepiem åtna maadthskuvline lohkedh. Jåarhkeskuvline maehthïeh dovne altese nasjonaale unnebelåhkoegïelem- såevmïen gielem, saemiengïelem, jiddischen gielem, meänkielim jallh romaani chiben gielem lissïegïeline lohkedh. Daate ööhpehtimmïe learohken gieledaltesistïe aalka.

Maajeööhpehtimmie

Maajeööhpehtimmïe lij snaltjen 1.b 2015 skuvlelaakesne jarkoestamme. Maajeööhpehtimmïe lea interaktïjve ööhpehtimmïe bëvnesh- jih gaskesadtemevuekïne. Learohkh jih lohkehtæjja joekehth tjehtjelïsnïe gosse ööhpehtimmiem utnieh, menh vïehkïehtæjja edtja tjehtjelïsnïe meatan årrodh. Skuvlen åvtehke luhpiem åtna ööhpehtimmiem öörnedh dellïe gåessïe ij lohkehtæjjam utnieh jallh gosse vaenïeh learohkh utnieh.

Skuvlen åvtehke maahata maajeööhpehtimmiem Saemïeskuvleståvroste dangkodh mij tjaktjen 2015 rajeste maehthïeh maajeööhpehtimmiem noerhte, luvlie jih åarjelsaemiengïeline faaledh jih kuvsjesoejkesjen goerehtalla.

Learoevierhtieh

Reeremen skuvlevierhke barkoem 2013 vedti learoeverhtieh nasjonaale unnebelåhkoegieline darjodh jih evtiedidh, gærjah jih jeatjah learoeverhtieh aaj dej nasjonaale unnebelåhkoegieline aalkoegieline darjodh.

Daennie barkosne jijnjh orre learoeverhtieh dorjesovveme.

Vierhtieh mah skuvlevierhken websæjrosne gaavnoes lea lohkehtæjjan bihkedimmieh laavenjassi gujmie learoehkidie mah eah maehtieh jallh nåake maahtoeh sævmien-, jiddischen-, meänkielisne, romaani chib- jallh saemiengielisne utnieh. Gaajhkh stuhtjh eah leah annje riejes, menh 2016 rijresåvva.

Reereme lea Saemieskuvleståvroem stilleme edtja lierehtimmievierhtieh saemiengielisne stealladidh. 2015 Saemieskuvleståvroem orre learoeverhtieh/lierehtimmievierhtieh bokstaavekäärhti gujmie stealladi. Dah leah aaj dovne siebriedahkeaamhtesh jih eatnemeamhtesh 1-3 klaasside noerhte- jih luvliesaemiengielide jarkoestamme. Luhkiegolme tjuvtjegegærjah noerhte-, åarjel jih luvliesaemiengielide jarkoestamme. Lohkemegærjah, barkoegærjah jih akte laavlomegærja, Låvllagirji lea bertiesovveme.

Jiddischen jih romaani chiben kuvjesoejkesjisnie voestesgieline lea daate learoehkidie mah voestes- jih mubpine gieline luhkieh, mubpiegiele learoehkidie mah aelkieh gielem lohkedh. Kuvjesoejkesjen mietie learohkh edtjeh gielem leeredh jih maahtoem unnebelåhkoen kultuvren bijre åadtjodh. Ööhpehtimmesne gaajhkh klaassh edtjeh maahtoem kultuvren bijre åadtjodh.

Daelie Sveerjen, Nöörjen jih Sævmien departemeenth- jih reeremedaltesh ektesne barkeminie edtjeh seamma vääjnoem learoeverhtide evtiedidh jih vyöhkesidh saemien learoeverhtieh bertedh. Dah golme laanth barkeminie edtjeh prioriteringelæstoem latjkedh mij edtja laanti politihkesne nænnoestidh. Daate barkoe edtja riejes 2016 årrodh.

Dotkeme

Romaani Chibesne göökte dotkemeprosjeekth GÅI:sne juhtiemine. Eurpoeiske prosjeekte rovmeri maanaj bijre, guktie grammatihkem aarhskuvline leerieh. Vitenskapelige ulmine geehtedh olles rovmeri maanah sjiere klaasside biejesuvvieh. Akte jeatja dotkemeprosjeekte reeremisnie man nomme Rovmeri aarkebiejje, desnie åejvieladtje vihkeles bievnesh tjöönghkie vuesiehtimmien gaavhtan. rovmeri beapmoevuekie, identiteete, jih skihkh vuekieh bijre.

Healsoe, sosijaale hâksoe jih jearsoesvoete

Reektehtsinie 2015 raejeste Sosijaalestâvroe jâahkesjamme tjielth ovnessie nuepieh utnieh laaki intensjovnh goeredh guktie bâeries edtjeh hâksoem altese gielesne âadtjodh. Man gallesh tjieltesne âarroeminie, man stoerre dihte tjielte, man gallesh unnebelâhkoeh tjieltesne âarroeminie jih geografije gâhkoe Leah tsiehkies mah nuepiem dijpie hâksoem unnebelâhkoegielesne âadtjodh.

Geerve hov ovnessie unnebelâhkoegoevtesh öörnedh jis vaenesh mah dan mietie gihtjeh jih vaenies barkijh gââvnesieh mah unnebelâhkoegielem maechtich. Jijnjemes tjielth dej saemien reeremetjietine Leah tjielth gubpede almetjh jâhtajieh. Sosijaalestâvroe dâeriesmoerh vuajna vaenesh mah nasjonaale unnebelâhkoelaakem demtich, dovne barkijinie jih dah mah veeljesovveme, jih biëvnesh voeres almetjidie jih dej fuelhkide unnebelâhkoegieline fââtesieh.

Reereme Sosijaalestâvroem stilleme edtja bæjhkoeh timmiem lissiehtidh “Dov reaktoe hâksoe”-akte bihkedimmie geerve almetjidie biëvnesigujmie dej nasjonaale unnebelâhkoeh reaktaj bijre, tjaalegh saemiengielesne, meänkielisne jih säevmiegielesne. Vijriehkâbpoe Sosijaalestâvroe edtja dejtie tjaalegidie jih biëvnesidie mah unnebelâhkoegielide jarkoestamme reeremetjietine heesesovvedh. Daate barkoe edtja golken 10.b 2016 tjilkesovvedh.

Sosijaalegoevtesisnie edtja jolle maahtoeh ârrodh, hijven kvaliteete jih fiereguhten bâeries/voeres almetjen daarpojde giehtjedidh. Ulmine guktie jollebe kvaliteetem voereshâksoe âadtjodh, jearsoesvoetem voeresalmetjidie bueriedidh jih seammavierhtege voereshâksoem abpe Sverjesne âadtjodh. Dan gaavhtan reereme 2 millijardh boelhkesne 2016-2018 dâarjedamme guktie barkijh gaevnieh. Reereme lea dovne aaj barkoem Sosijaalestâvrose vadteme maahtoebarkoem barkijidie vierhkine hammoedidh, mij dovne vihkeles maahtoem bâetje aajkan bueriedidh.

Dâarjehg ööhpehtimmese saemiej bijre mah vueliehkâbpoe funksjovnem utnieh

Reereme nannoestamme Norden Vâlfârdjangen studijasse dâarjehg dâarjoehtidh, giehtjedidh guktie saemiej jieleme vââjnoe mah vueliehkâbpoe/ madtekâbpoe funksjovnem utnieh jih dej fuelhkide. Daennie ööhpehtimmese lea giehtjedimmie mij reeremetjietide jih barkijidie sedtesâvva gyhtjelassigujmie LSS- râajvarimmiej gujmie jih magkerh daarpoeh saemien gielesne, maahtoe saemien kultuvren- jih jielemen bijre, saemien voenekidie jih funksjovneheaptoperspektijve jih skovhte saemiej voenekidie mah daarpesjeh, hiejeskiemtjehâksoe, aarehskuvline- jih skuvline, sjiere duvteme jih sjieropedagogihke, jih dovne barkoeh jih fassiehtimmese. Daate ööhpehtimmie edtja tsiengelen 15 b. 2017 tjilkesovvedh.

Reakta-öörneme

Golken 1 b. 2013 raejeste garrebe jih tjielkebe njoelkedassh toelhkemen jih jarkoestimmien bijre dâapmosne sjidteme. Jollebe maahtoekriëvenassh toelhkide jih jarkoestæjjide sjidteme mah dâapmoste jih âejvieladtijste meadtoesalkehtimmese dongkesuvvieh. Jis nuepie dle edtja toelhkijem jallh jarkoestæjjam veeljedh mah dâapmoetoelheööhpehtimmie âtna. Dihte mij dööpmesovveme ij daarpesjh bââstide reeremasse toelhkemen âvteste maeksedh. Dihte mij

privaate advokaatem átna jih dööpmesovveme edtja advokaatemaaksoem bäästide reeremistie áadtjodh. Daate njoelkedasse aaj unnebelâhkoegielide jih gaajhkh Sveerjen reaktajöörnemisnie.

Sveerjen Dáapmoen websæjrosne tjielke biévnesh, magkerh nuepieh jih reaktah unnebelâhkoegielem reaktaprosessesne nuhtjedh. Daate biévnese lea sâevmien-, saemien- jih meänkieli gieline.

Gaskesadteme reeremigujmie

Jis edtjeh mahtedh reeremigujmie jallh reaktajöörnemisnie aktene nasjonaale unnebelâhkoej gieline soptsesidh, dle daerpies siebriedahketerminologijem gaajhkh gieline utnedh. Stoerre lehkie dej gielebarkijistie mah unnebelâhkoegieli gujmie Giele jih áálmehmojteseinstitusjovnesne berkiesh terminologijine ovmesseie aamhtesinie goh skiemtjehâksoe, juridihke jih byjjes reereminie giehtelieh. Sâevmien gielesne gellieh læstoeh gâåvnese daej aamhtesinie. Romaani Chibesne læstoeh gâåvnese aamhtesinie goh ööhpehtimmie, medisijne jih sosijaale barkojne arlisne, lovarisne, kalderasesne jih kalesne. Kalesne baakoelæstoeh gâåvnese aaj dovne trafihkesne, kraevelhtinie, utmätningesne jih konkursesne.

Fierhten jaepien Leeneståvroeh Stuehkien leenesne jih Saemiedigkie reektehtsem reeremasse sedtieh guktie dah tjielth, laantedigkiej- jih reeremen áejvieladtjh unnebelâhkoelaakem dej nasjonaale unnebelâhkoegieliej bijre fulkieh.

Biévnesh fáatesieh guktie áejvieladtjh berkiesh gielemaahtoem altese organisasjovnine nænnoestieh jih man hijven gaskesadteme almetji gujmie. Dihte biévnese mij daenbien gâåvnese vuesehte hijven vuesiehtimmieh gâåvnese áejvieladtjh mah barkiji gielemaahtojde goerehtelieh jih dovne áejvieladtjh mah sjëre gielemaahtoen mietie syökoeh.

Jienebh Leeneståvroeh jiehtieh dah Leah barkiji gielemaahtoem giehtjedamme. Kronobergen leene mij diedtem Leeneståvroeh servijste átna, lea telefovnisti gielemaahtoem giehtjedamme. Jillienoerhtelaantesne gaajh vihkeles moenemetsiehkies nasjonaale unnebelâhkoegielem mahtedh gosse barkijh växelasne jih resepsjovnesne uhtsieh. Leeneståvroeh Södermanlandesne barkiji mietie uhtsieh mah sâevmien gielem mahtieh.

Njaalmeldh jallh tjaaleldh öörneme jih byjjes tjaalegh unnebelâhkoegieline

8§ laakesne nasjonaale unnebelâhkoen bijre tjáádtje: fiereguhte reaktam átna reeremetjietline njaalmedh jallh tjaaleldh sâevmien-, meänkielim jallh saemien gielesne gaskesadtedh. Jis gie akt sâevmiegielesne, saemien gielesne jallh meänkielisne áejvieladtjine gaskesedtieh, dle áejvieladtje tjuara seamma gielesne vaestiedidh.

Dihte mij ij juridihke-klahkem utnieh, reaktam átna tjaaleldh jarkoestimmiem nænnoestimmeste jih nænnoestimmieevtjemem sâevmien, meänkielisne jallh saemiengielesne áadtjodh. Áejvieladtje edtja pryövedh seamma gieline vaestiedidh.

Sijjiennommh

Daennie boelhesne lea Laantemäterije dej kaarhtedaatabaasem sijjienommi gujmie lissiehtamme dej ovmesse saemien gieline. Daelie Güele jih åålmehmojhteseinstituhte vjhteluhkie åarjelsaemien nommh Åren tjeltesne giehtjedeminie.

Sijjienommeraerien tjåangkosne golken 2013 dle Saemiendigkie tjilki guktie dah utnin Trafihkevierhken nommide maam dah Leah dej siejhme geajnoej mietie beajeme. Jijnjh dejstie siejhme sijjiste gusnie guektiengierts nommh, dihte bæeries nomme nuhtjesåvva dejnie staeries tjaaleldh nommine.

Saemiedigkie åtna dah bæeries hammoeh tjuerieh orrestehtedh, menh gåårkoeh pruvhkesuvvieh. Vjriehkåbpoe Saemiedigkie åtna riektes tjaaleldh sijjienommh tjuerieh bijjemes tjåadtjodh jis lea saemien maadthnomme, jih ij byöroeh naan joekehtse dej göökte sijjienommi gånkoj gaskemsh årrodh.

Laantemäterije lea gyhtjelassem Sveerjen Tornedalingi rjrhkesiebrien gåajkoe sedteme gyhtjelassem meånkielim viejriehdih, seamma jijnjem goh sævmien gielem. STR åtna abpe daate dajve gusnie meånkieli (Kalix, Haparanda, Övertorneå, Pajala, Giron jih Jillievaerie tjelth) tjuerieh sijjiennommmide meånkielise jarkoestidh.

Trafihkevierhke Regijovne Noerhte stoeerre barkojne Noerhtebotten- jih Jilliebotten leenine giehteleminie, desnie gaajhkh reeremen åejvie geajnoeh mah saemien, sævmien jallh meånkieli reeremedajvine giehtjesovveme jih Laantemäterijese gyhtjelassem sedteme mejtie sijjinommh jarkoestidh. Daate lea hijven sijjiennommeviekien mietie. Dan gaavhtan sijjienommh tsieglie jih dah siejhme kaarhtenommh mohtedovvieh, nommh mah Laantemäterije tjaaleme. Gosse sijjienommh mierhkesjidh dle kultuvrebyjreselaaken mietie mij tsieglen 1 b. 2014 raejeste, jih daejnie tjojenassine. Daate barkoe dorje jijnjh sijjienommh mah tsieglie biejedh tjuerieh Güele jih åålmehmojhteseinstituhtasse sedtesovvedh, mij lea unnebelåhkoj åvtehke (vg. Saemiedigkie jih STR-T)

GÅI lea abpe tijn sijjiennommmide gaajhkh territoelle unnebelåhkoegieline giehtjedamme: Noerhte, luvlie, åarjel jih umesaemiegiesne jih dovne sævmien jih meånkielisne. Daate giehtjedimmie dorje jienebh sijjienommh dej nasjonaale unnebelåhkoegieline maehdieh riektes ortografije geodaatasne tjelkesovvedh, jih riektes sijjienommh siebriedahkesne heesesuvvieh. Unnebelåhkoegieli sijjienommh Laantemäterijen geodaatasne gååvnese, mij dorje dah nommh vaarjelovvieh jih dovne giele aaj.

Meedije

Meedijesaadtegh unnebelåhkoegieline lea joekoen vihkeles gielide vaarjelidh jih jealadehtedh. Reereme dam åtna vihkeles jih dan gaavhtan krieveme jienebh saadtegh. Unnebelåhkoj meedije joekehth njoelkedassi gujmie nænnoestovveme, vg press-duvtemenjoelkedassine.

Tv kanaalh jih public service

Sveerjen radijove AB (SR), Sveerjen televisjovne AB (SVT) jih Sveerjen ööhpehtimmieradijove AB (ÖR) saadtegeluhpiem 2014 raejeste 2019 raajan utnieh. Fierhten jaepien jienebh jienebh saadtegefaaleldahkh sjidteme jis mohtedibie 2013 jaepine. Dah krievenassh programmefaaleldahkh nasjonaale unnebelâhkoegieline leah faagkan buerebe sjidteme jis mohtedibie luhpieboelhkine 2010 raejeste 2013 raajan.

Daelie krievenassh saadtegeluhpide gaajhkh programmeföretagh edtjeh faaleldahkem nasjonaale unnebelâhkoegiesne jiddisch:sne utnedh jih jeatjah unnebelâhkoegieline faaledh jih joekoen noere- jih maanajprogrammh dej unnebelâhkoegieline utnedh.

Dihte maadh- prinsihpe lea naemhtie, gaajhkh produksjovnh mij public service darjoeh leah unnebelâhkoegieline. Menh muvhth programmh romaani chib- jih meänkielisne leah dubbessovveme. Akte programme mij lea smaarehtjertine arlise jih lovrese (romaani chib) jih meänkielise dubbessovveme lea Sveerje daan biejjien. Dihte dramaserije Vikingshill mij lea noeride romaani chib:se jih meänkielise dubbessovveme.

Dam maam Ööhpehtimmieradijove (ÖR) public servicesne 2014 tjilkehtamme, goh seedtesovveme programmh nasjonaale unnebelâhkoegieline, versionerende saadteginie gohtjesävva. Medtie 80 % programmijste leah saadtegh voice overnie dej joekehth nasjonaale unnebelâhkoegieline jih medtie 15 % faaleldahkijste leah aalkoetsiehkje, unnebelâhkoegieline dorjesovveme jih sedtesovveme. Naan gille saadtegh, medtie sän 5% saadtegistie leah dubbessovveme.

Muvhth aejkien saadtegem jarkoestävva jis daaroengiele aaj saadtegisnie. Daennie tsiehkine dle vuelietekstem biejjeh, dihte mij lea daaroengiesne unnebelâhkoegielese jorkesävva.

Plaerieh unnebelâhkoegieline

Guktie maechtebe Sveerjen vijhtede reektesistie vuejnedh, dle maechtieh däärjehg plaeride åadtjodh mah unnebelâhkoegieline, vg. plaerieh sävmiegiesne gååvnese mij däärjehg dååsteme. Guktie aelhkebe sjidtedh däärjehg saemien- jih meänkielisne åadtjodh, dle tsieglen 1.b 2014 raejeste jeatjah moenemetsiehkje sjidti däärjehg åadtjodh. Maechtieh lehkiem däärjegistie plaeride aaj åadtjodh, jis 25% plaerijste redaksjonelle sisvegem saemien-, sävmien jallh meänkielisne utnieh. Snaltjen 1.b 2015 raejeste dihte geografiske njoelkedasse vijriehkåbpoee sjidteme, guktie daelie dovne sävmiegiele aaj seamma njoelkedassh åtna goh saemiengiele jih meänkieli. Daelie plaerieh gååvnese mah däärjehg åadtjoeh juktie sävmiegiesne jih meänkielisne tjaalasuvvieh.

Voerhtjen 15 b. 2016 raejeste orre njoelkedassh reeremedäärjegistie siejhme diedtesovveme saernieplaeride evtiedimmese elektronikke bæjjoehtimmiebarkoste nænnoestovvi. Njoelkedassi mietie dle barkoesuerkieh mah faagkan hijven nasjonaale unnebelâhkojde, maechtieh 75% däärjeginie aalkoestudijasse jallh dan barkose åadtjodh. Jeatjah tsiehkine jeanasommes 40% barkoen åesijste maakta duvtesovvedh.

Press-duvtemenjoelkedassen minngemes biejjien lea guhkiesovveme jávleasken 31 b. 2019 raajan, muvhtth jarkoestimmiejujmie mij Press-duvtemedáehkie rááresjamme - Vaaksjome reeremen dáarjegistie biejjieplaaran Europeiske dáehkien dâhkasjehtiemistie.

Njoektjen 2015 reereme salkehthimmie- Meedijepolitihke bätije biejjide eelki. Salkehthimmien ulmie lea giehtjedidh mejtie daerpies orre meedijepolitihkeles barkoejujmie aelkiestidh, daelie gosse presseduvteme slijhtielávva jih orre meedijepolitihkeles vierhtieh giehtjedidh. Ektiedimmie saemiej ávtehkigujmie jih ávtehkigujmie dej jeatjah nasjonaale unnebelâhkoej ektine. Daate barkoe edtja minngemes golken 31 b. 2016 tjilkesovvedh.

Gaajhkh raeriestimmieh maam Press-duvtemedáehkie dorjeme, Duvteme biejjieplaeride saemiengiesne jih meänkielisne lea Sveerjen vijhtede reektehtsisnie tjielkesovveme. Dáarjegeöörneme biejjieplaeride mah leah saemiengiesne jallh meänkielisne tjaalasovveme lea giehpiedamme 1500 raejeste 750 raajan. Daelie dihte krievenasse 90% plaerijste tjuerieh abpe Sveerjesne heesesovvedh, lea daelie sliehtielovveme, menh dáarjegen stáaroe lea man gellieh plaerieh Sveerjesne doekesuvvieh.

Njoelkedasse gaerhtjiekâbpoe- dáarjegeöörnemem plaeride áadtjodh gusnie vaenemes 25% lea sáevmiegiesne tjaalasovveme lea daelie vijrihtamme guktie saemiengielide jih meänkielide aaj, jis dihte redaksjonelle sisvegem naan daejnie gieline, jih plaeride tjüeltide vedtiestuvvieh mah leah reeremetjielteöörnegisnie. Daah jarkoestimmieh tsüengelen 1 b. 2014 aelkiestin guktie saemien gieli jih meänkielin plaerieh edtjeh nuepiem utnedh darjomedáarjehg áadtjodh. Daan raajan akte plaerie aalkeme meänkielisne tjaalasovvedh jih dáarjehg dáastoejamme.

Reeremen kultuvreraerie dáarjehg dovne kultuvraejkietjaalegidie nasjonaale unnebelâhkoegielide vadta. 2014 dle gaektsie nasjonaale unnebelâhkoeh kultuvraejkietjaalegh 850 000 kr dáarjeginie Kultuvreraereste dáastohtamme. Govhte daejstie abpe jallh lehkíe nasjonaale unnebelâhkoegieline dieditesovvin.

Kultuvre jih jienebe

Dejnie kultuvreektiedimmiemodeelline Kultuvreraerie regijovnigujmie gaskesadteme dam unnebelâhkoepolitihkeles ulmiem sedteme.

Kultuvreraerien jarkoestimmieprieveste 2014 raejeste dihte áejvieladtje regijovnaale kultuvresoejkesjidie gihtjedamme, edtja laantedigkide eevtjedh dejtie nasjonaale unnebelâhkojde jih joekoen rovmeri kultuvrem- jih kultuvreaerpiem evtiedidh. Kultuvreraerie 2014 nænnoesti unnebelâhkoej kultuvre leah akte dejstie vijhte vihkielommes aamhtesh prioriteerijelæstosne reeremedáarjehg kultuvreektiedimmiemodeellen sjisjnjelh áadtjodh.

Saemien gielearngen barkoeh lea raeriestimmieh, almetjidie, áejvieladtjide jih siebride bievnedidh, jih maaje saemien gielen jealadehtieminie jih saemide siebriedahkesne nænnoestidh. Gielearngen barkosne lea dovne vihtesjimmie jih viehkiehtidh gielem jealadehtedh. Dah institusjovni jih organisasjovni ektine berkíeh mah jeatjah gieleprosjeekth átneme goh dihte baakoegærja app:e mij lea áesehts jih gaajhkh dovnesh maectieh dam telefovnesse jallh surfplattese veedtjedh.

Saemien bievnesejarng (SBJ) siebriedahkem saemiej- jih dej jielemen bijre bievnede guktie almetjh edtjeh buerebe maahtoem saemiej bijre aadtjodh. Åejviebielie dan barkose lea dihte websæjroe samer.se. 2015 dle prosjeektem #mittsàpmi sosijaale meedijen jih hiejmesæjroen tjirrh utnin. Prosjeekte annje gååvnese hiejmesæjrosne, samer.se.

Filmh

Filmeinstituhte lea Sævmie-instituhtasse dâarjehg vadtme dej barkose sævmien filmh Sveerjesne vuesiehtidh, jih dovne dâarjehg lokaale biograafide vadtme mij ektiedimmiebarkoem Sævmie-instituhtinie utnieh orre sævmien filmh vuesiehtidh. Daennie boelhkesne akte filme, Sævmie goh åejvieproduksjovnelaante dâarjehg åådtjeme. Göökte filmfestivaalh sævmien filmide jih akte saemien filmefestivaale leah Kultuvreraereste dâarjehg nasjonaale unnebelåhkoej kultuvrevierhkese åådtjeme.

Jåvleasken 2015 reereme barkoem Stiftelsen Sveerjen filminstituhtasse veedti maanafilmide nasjonaale unnebelåhkoegieline duvtedh. Daennie barkosne edtjeh filmide maanide sjiehtesjadtedh, voestemes maanide mah leah gaskoeh njielje jih gaektsien jaepien båeries. Vijriehkåbpoe edtjeh filmide mah leah sjiehtesjadteme heesedh. Romaani chib, saemiengiele jih meänkieli leah dah gielh mah prioriteradamme. Jiddisch jih sævmiegiele aaj dâarjesuvvieh jis vierhtieh åebrelen.

Daennie boelhkesne lea rovmeri jih akte juvdiske filmefestivaale dâarjehg Kultuvreraerien tjirrh åådtjeme. Filmeinstituhte lea produksjovnedâarjegem filmese vadtme mij rovmeri aamhtesem utni: Pappusa- dihte rovmeri laavloe.

Immaterijelle aerpiegaerie

2011 Sveerje Unescon jarsoesvoete- konvensjovnem dehtie immaterijelle kultuvreaerpeste nænnoesti. Boelhkesne 2011-2013 raajan Giele jih åålmehmojttese institusjovne barkoem reeremistie åadtjoji dam konvensjovnebarkoem sjiehtesjidh. Daate barkoe edtja goevten 2014 reektesisnie Jielijes vukesne tjilkesovvedh, minngiereektehtse guktie Unescon konvensjovne Sveerjen immaterijelle aerpiegaeriem vaarjelidh. Dan mænngan Giele jih åålmehmojtteseinstituhte daejnie barkojne jæerhkeme.

Saemiedigkie lea meatan daesnie jih lea saemien barkoedåehkiem öörneme mij åvtehkh dan tsiehkiebarkose ohtsedamme. Dihte sveerjesævmien jih Tornedaalien unnebelåhkoeh jih meänkieli leah aaj daennie barkosne viehkiehtamme.

Giele jih åålmehmojtteseinstituhte (GÅI) aktijvelaakan barka guktie jienebh unnebelåhkojste aaj daesnie dæriedieh.

